

ТЕРЕНЬ

МАСЕНКО

1

ТЕРЕНЬ МАСЕНКО

Т В О Р И
В Д В О Х
Т О М А Х

Д Е Р Ж А В Н Е
В И Д А В Н И Ц Т В О Х У Д О Ж Н Ь О Ї Л І Т Е Р А Т У Р И
К и ї в — 1963

ЛІТЕРЕНЬ МАСЕНЬКО

ТВОРИ

ТОМ
ПЕРШИЙ

ПОЕЗІЇ

ДЕРЖАВНЕ
ВИДАВНИЦТВО ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
Київ — 1963

ТЕРЕНЬ МАСЕНКО

Терень Масенко належить до поетів, творчий доробок яких знають, читають. Окремі його поезії стали улюбленими піснями. А що ж може бути відраднішим, почеснішим для поета, ніж свідомість того, що його слово пішло в народ, що він своєю творчою працею якоюсь мірою сприяє зростові культури своєї Вітчизни!..

Але Тереня Масенка знають у нас не тільки як автора популярних і талановитих пісень. Творчість його різноманітна за жанрами і тематикою. Творче обличчя письменника цілком сформувалося. Що б він не писав,— чи то вірші, чи пісні,— всюди в його поетичному голосі переважає лірика, її струм відчувається також і в широких поетичних полотнах — поемах, у віршованому романі «Степ». Він давно вже виробив власну манеру, власні інтонації поетичного голосу, і твори Масенка легко пізнати в загальному хорі української поезії.

Народився Терентій Германович Масенко 10 листопада 1903 року в селі Глодоси, Хмелівського району на Кіровоградщині (колишня Херсонська губернія). Тут же почалася його наука — спочатку в церковно-приходській школі, далі в міністерській сільській школі, в гімназії. Шляхи до вищої освіти розпочалися на

робітфаку при Кам'янець-Подільському сільськогосподарському інституті, куди восени 1922 року відрядив його Комітет незаможних селян рідного села Глодоси. Тут же в 1924 році Масенко вступає в Ленінський комсомол, а згодом працює членом політосвітколегії в окружкомі КСМ.

Тут починається і його літературна біографія. Ранні вірші він друкує в республіканських журналах та газетах.

Його перший вірш з'явився у 1924 році¹, і з того часу рік у рік поет ішов шляхом зростання, маючи успіхи, за які його хвалили, і невдачі, за які критика говорила хоч і не солодкі, зате справедливі слова поради.

Терень Масенко належить до тих письменників, що їх породила нова доба в житті українського народу, яка почалася після Великого Жовтня. Революція принесла зміни в духовне життя народу. Молодь села і міста дістала можливість учитися, брати участь в громадському, державному житті, творити своє — радянське мистецтво.

У 20-х роках літературне життя на Україні значно пожвавлюється: до лав письменників приходять молоді, бойові творчі сили, виховані Комуністичною партією і комсомолом. Прихід цієї обдарованої молоді зміцнив ідейну і художню основу української радянської літератури, як і взагалі культури. В лавах цих письменників-комсомольців був і Терень Масенко.

Цілком природно, що для цього покоління письменників першим матеріалом для творчості були власні враження від бурхливого життя, в якому вони самі брали активну участь. Але багатий життєвий до-

¹ «Марш робітфаківців» у журн. «Студент революції», 1924, № 1.

свід для молодого покоління ще не все. Потрібне уміння показати бачене. І ось першим наставником у творчості молодих поетів, в тому числі й Масенка, стає пісня, чарівна українська народна поезія. Поруч неї стали Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Павло Тичина, Максим Рильський, Володимир Сосюра, а з російських поетів — О. С. Пушкін, В. Маяковський, С. Єсенін, О. Блок, з білоруських — Янка Купала, Якуб Колас, М. Богданович, В. Дубовка.

Опановуючи краді досягнення народної поезії, літератури української, російської і світової, поет гострив своє перо, виробляв свій голос, збагачував палітру фарб. На шляху було багато труднощів і не завжди вдавалося осмислити і поетично відтворити якусь подію, явище, та письменнику завжди на допомогу приходили народ, партія — з мудрими і ясними порадами.

Поет зростав. Слідом за першою збіркою «Степова мідь» (1927), з'явилися, прихильно сприйняті читачами й критикою, — «Південне море» (1929), «Ключ пісень» (1930), «Наша Азія» (1933), «Вітчизна» (1937), «Нові поезії» (1938), роман у віршах «Степ» (1938).

Пізніше, в роки Вітчизняної війни, вийшли дві книжки Т. Масенка — поезії «У стані воїнів» і нариси «Шлях до своїх». У повоєнні роки поет працює ще більш плідно. Ще тоді в одній із своїх рецензій М. Т. Рильський назвав Тереня Масенка поетом «цікавим, трудолюбним, що все зростає...». Поет цілком ствердив цю дружню характеристику в подальших роках творчого труда. Після війни виходять книги: «Срібна дорога» (1946), «Побратими» (1950), «Пісня миру» (1952), «Київські каштани» (1954), «Весняні журавлі» (1956), «Сорок весен» (1957), «Як пахне земля» (1958), «Дума про щастя» (1960), «Вишневі зорі України» (1960). Крім того, в ці ж роки вийшли книги Т. Масенка для дітей: «Казка нашого лісу» і «Леся і

сонце». Кілька книг його вибраних творів було видано в перекладах на російську мову у Москві: «Стихи», «Весенние журавли», «Степная песня»; на білоруську мову — «Вішневыя зоры Украіны». Окремі твори перекладені на грузинську, казахську та на інші мови.

Терень Масенко — один з відомих перекладачів поетичних творів братніх літератур: російської, білоруської, казахської. Його перу належать також перші українські переклади з німецького поета Еріха Вайнера.

По книгах та піснях, які «на крилах музики» здобували собі все більше звучання та поширення в народі, можна судити, як поет зростав, як мужнів його голос. Від тем, пов'язаних з враженням дитячих і юнацьких років, проведених у рідному селі, де «першу пісню напували росаю», він переходить до відтворення загальних і широких проблем сучасності. Тематика творчості Масенка досить різноманітна, але звертання до тем у поета не випадкове, а зумовлене як життєвими обставинами, так і його громадсько-політичними інтересами.

Життя в селі, в гущі народу, безпосередні зв'язки з ним дали поштовх до написання ранніх поезій про українське селянство як дожовтневого, так і пожовтневого часу. З ним пов'язані і героїка громадянської війни та соціальне й духовне оновлення грудящих мас і їх боротьба за нові форми суспільного життя. Майже одночасно у віршах з'являються малюнки з життя в радянському місті, навчання і побуту молоді, праці й кохання в дружній сім'ї комсомолу. На початку тридцятих років починається подорожування поета. Масенко не один раз побував не лише в братній Білорусії, але також на Уралі, в Грузії, Азербайджані, в республіках Середньої Азії. З цього часу од-

ною з провідних тем його творчості стає дружба народів, інтернаціоналізм людей Радянської країни стає важливою рисою характерів зображених ним героїв. Поет вивчає нові краї жадібно і закохано.

Уже в перших віршах Т. Масенка проявилися ті риси, які стали притаманними для всієї його творчості: любов і пошана до людей праці і лірична схвильованість у зображенні явищ життя. Такі риси не важко знайти в багатьох наступних віршах поета про оновлення села після Жовтневої революції.

Зворушливо говорить поет про землю, про труд хлібороба під промінням гарячого сонця, про любов до рідного краю і рішучість захищати його від ворогів. Може, найвиразніше це виступає у вірші «Як пахне земля», де так проникливо відображено почуття радощів і втіхи, що зароджуються на ґрунті праці і єднання з природою.

Перші поетичні враження поета були породжені сільським життям, запашним степом, працею і побутом сіячів та женців. Там пізнав він і перші радощі, і перші краплі поту, і перші сльози горя. І коли довелося їхати до міста — жаль було розлучатися з землею, навіть з тими стернями, що так безжалісно покололи дитячі ноги.

У місті поет сумує за селом, за землею, за хлібними полями. В нашій літературі, особливо поезії, 20-х років ці мотиви були майже типовими. І нехай це не дивує нас. Сучасники добре знають причини, які породили ці, в основі своїй мажорні настрої. Сільські хлопці виїжджали до міста — працювати, учитися, відбувати службу в армії. Вони прощалися з рідним полем, та несли смуток і радість, бо глибоко вірили у свою, у народну силу!

У містах молоді письменники ще живуть спогадами про рідне село, але в їх творчість уже проникають

нові теми — життя міста. Так і в творчості Тереня Масенка виростають нові теми — пізнавання міста, єднання міста і села. Але сільські враження були ще сильні. Тому перші зарисовки міста часто йшли поруч із спогадами про степ, озера і ніжний запах жита. Поет виходить за місто, щоб помилуватися такими рідними йому полями. Він ще в полоні, у чарах свого дитинства і юності...

Та озвався клич гудка над рястом
І далекий, і такий близький.
І схотілось до трави припасти,
Цілувати, гладить колоски.

(«Передмістя», 1925)

Ці щирі почуття любові до «краю своїх дідів» особливо рельєфно виступають у багатьох віршах збірки «Степова мідь».

Та вже скоро заводські гудки і трудовий гамір міста стануть поетові такими ж милими, як далекі поля. І теми міського життя швидко займають чільне місце у творчості юного поета. У збірці «Південне море» (1929) він уже говорить більш про індустріальне місто, як про село. Поета захоплює велич народного будівництва в містах республіки, «плановий початок» якого заповів безсмертний Ленін.

У нових творах змінюються лексика і фразеологія. Поет говорить уже про «легке мереживо бетонних корпусів», про цемент, риштування, гуркіт будівництва, в якому чується «музика нових слів», який переростає в симфонію «про мускулясту сонячну епоху». Поета радує і те, що на будівництві він зустрічає своїх земляків, «братів од полинових стежок». У цьому рухові до міста, до культури й прогресу було тоді знамення часу.

Перші вірші Масенка, присвячені місту і його новому будівництву, мають загальну хибу: тут поет ще захоплюється зовнішньою, технічною стороною баченого. Тут є і бочки цементу, і риштування, і гуркіт машин, а людські голоси, людська діяльність ніби приглушені цими речами. Та згодом молодий поет ніби сам це відчуває і переходить до зображення людей, будівників.

Героїчна тема боротьби за Жовтень, життя перших років по Великій революції займає значне місце і в творчості Масенка, як майже всіх його ровесників. Чимало віршів про громадянську війну знаходимо в збірці «Південне море», стильові особливості якої вже мали багато нових рис, пов'язаних з новою радянською поезією.

Вище відзначалося, що ще на початку письменницької діяльності Масенко почав розробляти тему дружби народів Радянського Союзу, яка з часом посіла в його творчості центральне місце.

У розробці теми дружби народів Масенко не йде шляхом висловлення загальнознаних думок, а розкриває ідею народних єднань через історичні події і явища, оtepлює всі ці мотиви емоціональним пісенним словом. Він щиро і переконливо зображує благодатні для всіх людей плоди тієї великої дружби. Чи говорить він про історичні події і героїв минулого («Шведські могили»), чи про героїв іспанської революції («На подвиг»), чи то про подвиги наших людей у Вітчизняній війні, чи пише поезію про двох велетнів літератури — О. С. Пушкіна і Т. Г. Шевченка («Два брати»), яких «одним казарменим наметом давила царська ніч важка», чи в ліричних віршах говорить про любов і дружбу хлопця-українця до дівчини з Кавказу («Лист на Кавказ»), — всюди і завжди чується голос поборника дружби народів, щирого і послідовного проповідни-

ка інтернаціональних почуттів. Сама доба, в яку вистав поет, велике учення Леніна підказали юному сердцю співця чесне служіння найвищим ідеалам епохи.

Терень Масенко ніколи не забуває у своїй творчості про те, що найвищі, інтернаціональні почуття нової людини цієї епохи невіддільні від почувань синівської любові до рідного народу, відчуття його гідності і гордості за нього.

Значну частину творчого доробку Масенка складає лірика дружби і кохання, лірика, в якій розкриваються чисті і щирі людські взаємини. Не можна сказати, що ця лірика виступає різко відокремлено від творів політичного, громадського змісту. Ні, поет уміє поєднувати і розкривати громадські й особисті настрої людини новітнього часу. Але оскільки у творчості поета є дуже багато таких творів, то для розгляду їх можна умовно виділити в окрему групу.

Щирі відносини в коханні збагачують душу людини, окрилюють її, роблять наше життя ще змістовнішим, відраднішим, бо там, де ходить вірна справжня любов, там, як говорить в одному з віршів Масенко, «більше сонця, більше квітів», там радощі і в праці, і на відпочинку.

Загалом лірика Тереня Масенка емоціонально щира і яскрава, без тіні сухого моралізаторства і викликає у читачів настрої світлі й радісні.

До оригінальної ліричної творчості Тереня Масенка належать і численні переспіви ліричних та сатиричних мініатюр з поезій народів Сходу, особливо казахської. В останні роки поет опублікував по десятку таких мініатюр в періодиці та в книзі «Вишневі зорі України».

Безперечно, у всіх переспівах відбилися певною мірою і світогляд українського поета, і мистецькі упо-

добання його, і, нарешті, тут всюди відчувається м'який ліризм його поетичної мови, вдача пісняра. Але тут збережено також і настрої, світовідчуття й своєрідність образів та уявлень синів братнього степового народу.

Вірші Тереня Масенка відзначаються простотою викладу, безпосередністю почуттів і пісенністю, яку автор успадкував від нашої народної поезії. У творчих зусиллях поета не важко помітити намагання писати так, щоб вірші легко клалися на музику. Чимало своїх творів і написав він разом з композиторами як пісні.

Цікаві риси хисту Тереня Масенка виявилися також в його епічних творах. Його перу належить чи не перший в українській радянській поезії роман у віршах «Степ» (1938), поеми «Осіньна казка» (1936), «Пісня про відважних» (1937), «Тополя» (1938), «Катерина» (1949), «Марія Ульянова» (1939). Звертання до епічного зображення дійсності характерні для всього творчого шляху Масенка. Ще в 20-х роках він пише окремі вірші, які можна було б назвати короткими поемами.

Епічний вірш «Смерть політкома» (збірка «Південне море», 1929) по суті є коротенькою поемою про героя громадянської війни. На цю ж тему написана поема «Тополя». Твори, що ввійшли до збірки «Бетоняр Марусин» (1932) автор сам назвав «Ліропоемами». Це справді невеличкі поеми, в яких зображені передові люди соціалістичного будівництва: бетонярі («Бетоняр Марусин»), шофери («Шофер Палій»), пілоти й ін. В цих поемах багато риторики, техніцизм закриває від читачів людську душу, але вони цікаві як перші спроби відобразити в епічному плані пафос розгортання соціалістичної реконструкції країни.

Значним досягненням поета, як і взагалі української радянської літератури, стає віршований роман

«Степ», над яким автор працював протягом 1937—1938 років.

Як уже говорилося в нашій критиці, цей роман став «справжнім, нескороминущим надбанням нашої поезії». З усіх епічних творів Масенка він виглядає найдосконалішим і читається досить легко, що не завжди буває з творами такого жанру.

У романі «Степ» автор подає широкі узагальнені типові малюнки українського села переджовтневого часу і років громадянської війни. Характери героїв формуються в соціально-побутовій атмосфері тогочасного життя, мистецьке оформлення матеріалу зроблено досконало, віршована розповідь ллється чітко і співуче, картини життя виписано з почуттям великої любові до людей праці, до їх устремлінь.

Автор з теплою, з гарячою любов'ю говорить про красу південних степів, про симпатичні, дещо наївні постаті селян-трудівників, їх побут, вірування, звичаї. Переливи і свіжість фарб, накладених без особливого контрасту, м'який ліризм, пафос і гумор в зображенні рідного краю виявилися прекрасними засобами для створення цього поетичного твору. В чисто реалістичному дусі подані тут сторінки суворої правди життя селянської сім'ї:

Дід помер у холодному січні.
Жив у холоді, вмер у зиму.
І життя безконечне та вічне
На гробках проспівали йому.
Заспокоїлись висохлі руки,
Мало бідкався, мало болів.
Коло Фросі, малої онуки,
Поховать себе рідним велів...
Прилітають із вирію гуси.
Знову небо в степу голубе.
Де ж тепер твої весни, дідусю,
Хто на світі згадає тебе?..

І такий же печальний, але піднесений і дуже зворушливий, величний «реквієм» над могилою великого трудівника:

А коли б то до купи зібрати
Всі, засіяні дідом лани,—
То від Рос аж по самі Карпати
Простяглися б зелені вони!..

Суворі і правдиві картини хліборобського життя початку ХХ ст.

Сюжет роману, особливо у першій частині, розвивається повільно, автор в лагідному тоні дає малюнки степу, а також цілу «енциклопедію» побуту, звичаїв селянського степового життя, неквапно оповідає про людей. В другій половині темп розвитку подій значно прискорюється. Але все ще немає напружених драматичних вузлів, і це, мабуть, не є сильною рисою роману.

Людські характери в романі змальовані, так би мовити, крупним планом. Поет рідко говорить про портретні риси персонажів («лоб маленький», «високий живіт» — оце й усі характерні риси пристава), але дії персонажів, розповіді про них компенсують портретні характеристики.

Загалом лірична схвильованість і теплота, з якою говорить автор про героїв, про трудовий народ, емоційна піднесеність малюнків та розповідей, багатство слова, свіжість образів, епітетів («жовтим шелестом, бронзовим жаром Чорномор'я шумить у віках») і над усім гімн людині, її природним стремлінням до волі є найкращим атестатом цьому твору Масенка (твору, який відобразив життя українського села 1914—1919 років).

Треба визнати, що не тільки на час появи роману у віршах, а й досі цей твір є своєрідним і визначним явищем в українській поезії.

Незабаром після виходу роману «Степ» Масенко пише поему «Мати» (1939), сюжет якої він переробляв кілька разів і видав знову під заголовком «Марія Ульянова» (1955). Це поема про подвиг матері, яка виростила дітей, а коли вони пішли на важкий шлях революційної боротьби — сама стала на їх боці:

І не губила сильну віру
У їхню справу, правду їх.
За ними серцем до Сибіру
Летіла в роках снігових.

Не зломали її сильного материнського духу ні страта сина Олександра, ні тюремні тортури, які впали на другого сина — Володимира, ні переслідування всієї сім'ї Ульянових. Образ матері представлений зримо, пластично, окремі епізоди в поемі — драматично-зворушливі (побачення матері з сином у тюрмі, звістка про страту Олександра — брата Леніна). Поет знайшов такі слова, щоб ними ввести читача у світ скорботних материнських почуттів, зумів розкрити велику силу її душевної незламності.

Образ Ульянової — це апофеоз матері-страдниці, благородної, вольової, з чистою душею, що вірить у молоду силу дітей, у силу народу.

Епічні твори поета не поступаються перед лірикою, він в обох напрямках працює нині з успіхом, в його епічній творчості повсякчас відчувається ліризм, який скрашає поеми.

Мистецький доробок співця дружби народів Тереня Масенка різноманітний і багатий. Бували в ньому і прохідні вірші, і незрілі поеми, яких тепер він сам не включає у перевидання своїх творів, і такі поезії, які наша критика схарактеризувала як невдалі або й помилкові. Але загалом у доробку поета переважають мистецьке і живе, теплі почуття до людей праці і при-

родність образів та мови. В його поезії переважають світлі барви, він однаково захоплено славить і свіжу прорість весняного рясту, і золоту осінь, яку вміє мальовничо зобразити кількома рядками. Поет — життєлюб, закоханий у людей, у світ, про що не раз повторює у поезії:

Скільки пахли м'ята й липи
В пісні солов'я,
Скільки весен я не випив —
Не напився я!

(«Ніч над Дніпром»)

Як і більшість радянських письменників, Масенко добре відчуває всезростаючі запити нового дня. Він повсякчас живе широкими інтересами всього народу, росте разом з його кращими синами і дбає про те, щоб його твори ні найменшою мірою ніколи не були пустоцвітами.

Під грім гармат ми на дорогу стали,
Тоді багнет чи сурму узяли.
Ми пізно вчилися, пізно виростили,
Та пустоцвітом зроду не були.

Може, в цьому й проявляється першопричина привабливості поезій Масенка, може, тому й книжки його користуються любов'ю наших читачів.

Григорій НУДЬГА

ЖИТА

Весна зелена поверта
На золоте червоне літо.
Стоять жита, шумлять жита:
— Шур-шу, шур-шу,— жовтавим
цвітом.

— Шур-шу, шур-шу,— та щиро так,
А нива довга та широка...
Чиї ж ви, пишнії жита,
Хто стереже ваш ніжний спокій?

Хто вас без бога і дощів
Зростив, як в суші все колосць?..
І лан широкий відповів:
— То колектив «Червоний колос»!

Цвітійте, пишайтеся, жита,
Бо незабаром наші жнива
І день комуни вироста
На зміну першим колективам.

1925

НА КОРДОНІ

Недалеко постріл вдарив лунко.
Виплива з-за хмари срібний ріг.
За Дністром чорніє «постерунок»...
Пада сніг.

Тихі кроки глушаться в пороші.
Постріл птахом за межу летить.
Біля річки стрілися ворожі
Два чужі світи.

Вдалині біліють журні гони.
І гвинтівку стискує рука...
Ти розтопчеш на землі кордони,
Революції хода дзвінка!

Пильну варту заступаю знову.
Але знаю: нині стережу
Між світами тільки тимчасову
Цю сумну межу.

1924

Кам'янець-Подільський

ЮНАЦЬКА ПІСНЯ

Весна на стягах малинових.
В руках гвинтівки і стрічки.
На берегах крутих дністрових
Стоять на варті юнаки.
Іще по закутках далеких
Контрабандист і ксьондз гуля.
Та вже весни орлиний клекіт
Розливсь річками на поля.

Гей, стережіться, пани!

Ми незаможників сини.

Понад кордоном, над Дністром
Шикує лави комсомол.

Приносять хвилі тихий стогін.
В неволі сестри і брати.
Та Жовтню всі пройти дороги,
Кордони з прірвами змести!
То буря в стягах малинових,
Все голосніш наш спів дзвінкий.
На берегах крутих дністрових
В останній варті юнаки.

Гей, стережіться, пани!

Ми незаможників сини.

Понад бугром, понад Дністром
Шикує лави комсомол.

1924

РАННІЙ ЗАСПІВ

Я ходив на стёрні і на роси,
В жар та холод степових озер.
І тому пісень моїх колосся
Житній цвіт і губить, і несе.

Хоч у трави спів мій перевито,
Я піснями не кладу межі
Між синами, що прийшли від жита
І що місто славлять від душі.

Путь ясна на комсомольські зорі,
Син ланів виходить у міста.
І пісні мої озимині прозорій,
Що з міцного лану вироста.

1925

ПРОЩАННЯ З ПОЛЕМ

Понад містом, понад раннім
Залягли тумани білі...
Восени дививсь востаннє
Я на теплі чорні ріллі.

Журавлиний линув клекіт.
А навкруг — блискучі скиби...
І за радощі далекі,
І за сльози — вам спасибі!

Потемніло тихе поле,
Посмутніла неба просинь.
Не забудь мені ніколи
Ту ласкаву журну осінь.

І того — як тужний клекіт
Ключ пташиний кликав з болем:
Ти поїдеш в даль далеку
І не вернешся ніколи.

1926

КСЕНІ-ПІОНЕРЦІ

Коли в передмістя пливуть колоски
І запах любистку, левкою,
Я чую твій голос далекий-близький,
Повитий печаллю легкою.

І серцем я лину до росяних трав,
До бідної нашої хати.
В степу чорноморським маленька сестра
Чекає коханого брата.

Товариш сестра! На великий мій жаль,
Не можу приїхати скоро.
Весняна робота мене виряджа
На інші дороги просторі.

Тут нові квартали садами цвітуть,
Дзвенять всі дороги з гудрону.
Твій брат на майданах широких отут
Відшукує юність червону.

Нехай не засмутяться очі твої
В степу незабутнім глодоськім!
Я син комсомолу, нової сім'ї
В районі Червонозаводськім,

І нині, як милий родинний привіт,
Як тиху і стриману ласку,
Стрічаю під спекою бронзових літ
Твою піонерську пов'язку.

Дарма, що між нами широкі лани,
Путі наші стеляться вкупі.
Цвіти, наша зміно! Під сонцем весни
Зростайте для радості, любі!

1925
Харків

ОСІНЬ

Усміхається нещиро
Сонце до землі,
Журавлі летять у вирій,
Тужать журавлі.

Шкода їм степів безкраїх,
Як мені колись.
Трави в спеку вигорають,
Маки одцвілись.

Не годиться, скажуть інші,
Комсомольцеві
Споминать біляві вишні,
Коники в траві.

Не хотів би споминати
Ті шляхи руді,
Та мандрівники крилаті
Кличуть, як тоді,

І летять у неозорі
Дальнії краї...
Передайте ж Чорномор'ю
Ви жалі мої!

1926

ХЕРСОНЩИНА

Багряно-жовте море жита.
Німа блискуча далина.
Там дзвонять ковані копита,
Там пилу сірого стіна,

Такий до болю знаній обрій,
Повитий тугою долин,—
Ти був у юності недобрій
Такий гіркий, немов полин.

А нині спомином коротким
Тебе вже серце розпізна.
Ти став мені таким солодким,
Мов чаша доброго вина!

Там чаша степу, горя чаша
Батькам припала на віку.
Та вже розквітла доля наша
В густого колосу вінку.

Бо ми зорали межі давні,
І вироста навік жива
У теплім жовтні, буйнім травні
Комуна наша степова.

1927

СЕСТРИ СОЛОМІЇ

У піснях нудні волошки.
У житті — сумні.
Твої очі... Сльози-стьожки —
На щоку мені.

Як пішов на путь широку
В голосні світи,—
Де ти, сестро синьоока,
Де твої листи?

Чую: в тиші тій глибокій,
В озері степів
Заплела ти в срібний спокій
Тихий жаль собі.

Бачу, йдеш... І чисті роси —
В білому вогні.
Голубом брунатним осінь
Ходить по стерні.

І твої дороги пізні,
І твої жалі
Обминув похід залізний
Березневих літ.

Ти пішла своїм покосом,
Древнім, як земля...
Хай напоять світлі роси
Твій осінній шлях!

1926

ЛІТО В СТЕПУ

Гарячий шлях у жовтій куряві,
Та дзвін коси, та крик перепелиний.
І несяжні далі степові,
І синя тиша в спомині прилине.

Важку косу бере малий хлопчина.
Сорочка прилипає до плечей.
І в'яже мати в латаній хустині,
І над снопами — синь її очей.

Де шовком нив Херсонщина лежить
І колосом шумить, як срібні ріки,—
У тій долині я учивсь любити
Життя і землю рідную навіки.

1927

ТУГА ЗА СТЕПОМ

Гранітні вулиці такі важкі і втомлені,
Коли за мурами простори житні бачу.
Щось серцем затужив за ріллями холодними,
Колоссям русим, ніжним і гарячим.

І з кожним вітерцем, що пахне сонцем,
росами,
Дитинства спомин ласкою повіє...
Там, на лану, стоїть утомлена і боса
В'язальниця снопів, моя сестра Софія.

Лице обпалене малиною спекою,
А ноги зранені колючою стернею.
Миколка під снопом. Він ручками маленькими
До неї тягнеться, всміхається до неї.

Чому ж на відповідь — очима заклопотана —
Ти посміхаєшся зі смутками та горем?
Ласкаві матері, та злиднями затоптані
Мого прекрасного й сумного Чорномор'я!

Забудьте дні старі із чварами минулими!
Хоч ще добро цвіте й глитайським
ненажерам,—
Колись народ орав оці долини й кулями,
Щоб ріс Миколка твій веселим піонером.

Покинь чужий покіс! Нехай лежить
нескінчений.

І хлопчика голуб, це твій синочок милий.
Дивися, сестро: йде, колоссям буйним
вквітчана,
Нова пора в степи, нового цвіту й сили!

В ТИХОМУ ОЗЕРІ

В тихому озері, в смутку степів
Тонуть печалі мої незабутні.
Мамо, із терну вінок вам заплів
Вік наш в розпачливі будні.

Там загубився дитини відчай
З духом волошок в останній скорботі.
Тінню могили затьмарено край,
Перший мій світ у пшениць позолоті.

Доки в багатих і бідних степах
Щастя комуни не встелить світанки,
В грудях моїх, як поранений птах,
Плакати буде той смуток селянки.

1925

СИНЬООКА ЗЕМЛЯЧКА

В губсельбуді, в шумливому місті
Синьооку тебе я зустрів.

— Ти приїхала вчора на з'їзд?
Од стріх, од ланів,
Про які я так ніжно,
Зажурено мрію...

Говори ж мені, дівчино з поля,
Та про наше далеке село.
Я лишив його ніби учора,
А чотири весни одцвіло!

Та чи й зараз сельбуд наш у клуні,
Та будова без вікон, сліпа?
Комсомольці, тов'ариші юні,
Чи забрали вже хату в попа?

Драмгурток наш і досі ще ставить
«Наталку Полтавку»,
Де грають усі?..
Чи, нарешті, в столиці дістали
Куліша «Дев'яносто сім»?

Ах, скучати за давнім не треба.
Там дитинство печальне в степах,
Та в очах твоїх вранішне небо,
Чебрецем твій жакетик пропах...

В губсельбуді, в шумливому місті
Синьооку землячку зустрів.

Це вона говорила на з'їзді
Про надії і смутки степів.

Так стоїть вона в пам'яті й нині,
Наче вісниця дружби й добра.
Наче в простій селянській хустині
Завітала до мене сестра.

1925

ЛІРИКА БУДНІВ

Т. Веріженко

Запорошена багряним пилом
Наша путь од синіх океанів.
Ми з тобою разом полюбили
Гомін міста, простори майданів.

І коли минем квартал останній,
Руку стиснеш і піднімеш вії.
А сніжинки упадуть, розтануть,
Ласкою твій вид зарожевіє.

То од міста на лиці розлита
Тінь тривоги, материнська жура.
Борозна нас тепла, соковита
Віддала оцим холодним мурам.

Знов хустинку іній заporoшить.
Ми на день розлучимося потім,
Подруго, товаришко хороша
У ячейці, у житті й роботі!

Потім ніжності моєї охоронцем
Стане згадка про твою хустину.
Наче шлях землі навколо сонця —
День без тебе, дівчино-дитино!

1926

НАД РЕЙДОМ

На степах і на морі норд-ост,
Знову буря бушує над портом.
В доках чайок стальних розвелось,
Розплодилось до чорта.

Що там чайок — імення старе,
Вже сьогодні не втиснеш у нього
Безбережне мереживо рей,
Ще й ліси пришвартованих щогол!

Не човни, а могутність часу —
Торговельні важкі пароплави
По далеких світах рознесуть
Твого степу родючого славу.

Хай пливуть, мов на крилах летять,
До країв, берегів невідомих.
Сталь і силу родило життя,
Спопеливши солому.

Сталь і силу родило життя,
Спопеливши солому...
А на щоглах — малиновий стяг
Над безмежжям блакитно-солоним!

1927

В барилах цементу, в незлічених возах,
Під бурю блоків, ваговозів грохіт —
Росте і шириться симфонія-гроза
Про свято творчості, звеличене в епоху.

1927

Харків

ШОСЕ НАД МОРЕМ

Ми пройшли Байдари.
І тоді відразу
Море, сине море
Кинулось навстріч!
Це не Айвазовський,
Не застигли хмари —
Безбережна далеч
В гомоні сторіч!

Так оце ти — море,
Бур живих розмова,
Ти — не тиха ласка,
Степова трава.
Бачиш, любя Таню?
Цілий світ прозорий,
Ширша думки й слова
Далеч світова!

Здрастуй, Чорне море!
Воля неозора!
У нечутнім співі
Лине вітерець.
Скелі, наче мури,
Й на гранітну Діву
Дивиться похмуро
Кам'яний Чернець.

Гей, ти, чашо синя,
Вікова, глибинна,

Через степ широкий
Ти шумиш до нас.
Ось Місхор, Алупка,
В назві старовинній —
Тінь старого віку
На горі Харакс.

Тут маяк над морем.
В серце хмар і ночі,
В сорок кілометрів
Промінь б'є завжди.
І в безодні темній,
Де вітри клеочуть,
Виринають чайками
Паруси з води.

Зачепились хмари
За верхи Ай-Петрі,
Нам багато селищ
Не назвав ніхто.
А на скелях сосни —
Як легкі примари,
І летить ракетою
Наш рвучкий авто.

І дитя у нені
На руках заснуло,
Тихо пригорнулось,
Мов ластовеня.
І сирен не чує...
Кічкене минули,
І відкрилась Ялта
В дивнім блиску дня.

В цьому теплім морі
Вів човни Підкова,

Славив Сагайдачний
Запорозьку Січ.
І прийшло нащадкам —
Тільки пісні слово
Та віків недоля
В розбраті сторіч.

То зросла над морем
Вольниця-держава,
Рівної й на світі,
Мабуть, не було.
Байди Вишнівцецького
Невмируща слава
До Стамбула дальнього
Простягла крило...

Синя моря чаша
І небес — велична
Наливає в серце
Мрійні почуття.
Чорне море наше!
Все твій гомін кличе.
Бурями та громом
Марить майбуття.

Острів! Дивний острів!
Під шоломом ніжним
П'є туман холодний
З моря Аю-Даг...
І запахла гостро,
І запахла свіжо
Голуба безодня —
Вітер і вода!

ВОЛОШКА

Ти знову снилася мені.
Дитинство... Степ в росі.
Волошки вплетено рясні
В твоїй важкій косі.

І небо чисте й голубе
Над сном гарячих трав.
За сині очі я тебе
Волошкою назвав.

І зникла ти серед ланів
Не вчора, не торік.
А голос дальній твій дзвенів
І полонив навек.

Вишневий день села Глodos
Я в снах лиш поверну.
В цвіту степів, у сяйві рос
Я чув тебе одну.

Через літа, шляхи круті
Мене ти не знайшла.
А ти завжди в моїм житті
Волошкою цвіла.

1928

ЛІТАК «К-4»

Авіаконструктору К. О. Калініну

Доки вилетів ти
На високий шлях,
Загримів над степами й морями,
Довелось пробивати бар'єри шухляд
І лобів повітряні ями.

А тепер паперовим туманом ніхто
Не затче твого шляху у вирій!
Ти вгризаєшся в простір,
Немов долото,
Степовий наш орел «К-4»!

В фіолетові ранки твій грім привітав
Резонатор блакитний столиці.
Ти конструктора щирий привіт передав
Чорномор'ю з морями пшениці...

Щоб розбити облогу ворожої криці,
Щоб на світі зростав комунізм,—
Наше небо затінюють беркути-птиці,
Дужчі древніх дамаських заліз!

1929
Харків

«К-5» НАД ХАРКОВОМ

Все життя я мріятиму про крила.

Леонардо да Вінчі

Сам Калінін у нас бортмеханік,
А пілот Снегірьов над кермом.
Гул пропелера. Яр десь під нами.
І заглушений гомін розмов.
Он праворуч гойдається Харків,
Мов стальне велетенське трюмо.
Поруч з хмарами, сонцем, вітрами
Ми під небом весни летимо!

Як далеко поля розпливлися!
Островами синіють бори.
Трублаїні Микола і Мисик,
Всі ми вперше у вись піднялися,
Бачим Харків наш рідний згори:
Нам здається — всі вулиці чисті,
Навіть Лопань потоком іскристим
Виплива в передмістя, в яри.

Там дими підвелися фабричні,
Як вітрила, крізь сизий туман.
А над ними все вище і вище
Гострі крила «К-5» здійма.
Нових вулиць у місті без ліку,
Нові парки в столиці цвітуть.
І здається, що генії тільки
До редакцій на Пушкінську йдуть.

Про редакції спомин ліричний
В наш літак завітав жартома.
Наша птиця — то ж твір робітничий,
Йй до «геніїв» справи нема.
То ж бо йй довелось народиться
У літа заводські трудові.
Так неси нас, залізна орлице,
На простори життя бойові!

1929

РОМАНТИКУ ПІВНОЧІ

Миколі Трублаїні

Лише просторів земних поети
Перемагають ритми сучасного.
Життя широке, життя прекрасне,
Коли поглянути за кабінети!
Ти ж закохався в моря планети,
Щаслива путь тобі —
Подільський Нансене!

В літа школярські
В малій кімнаті
Ми чули, друже, шум океану.
Могли — під грубкою
В снігах блукати,
Могли в Сахарі сміло пристати
До фантастичного десь каравану!

Може, ти знайдеш землі відомі,
Може, відкриєш старі Америки.
Та холод півночі,
Тропічна спека
І водопадів зелений клекіт
Серцю поклоняться молодому!

Мене втішає одна розрада:
Ось закінчу я справи останні,
І разом вирушим десь до Гренади!

Чи, може, станем на барикади
Десь у Мадриді чи у Мілані,
Чи нас на світі зустрінуть радо
Бурі багряні,
Шляхи незнані,
Як Джека Лондона,—
На океані...

1930

КАСТУСЬ КАЛИНОВСЬКИЙ

(Після кінокартини)

Немов виносить із морського дна,
Немов вирізьблює із мармуру-каміння,—
Екран віків
Народні імена
Нотує в образи любовно та сумлінно.

Прожити — скласти іспита на смерть.
Умерти з усміхом — навіки жити.
І в гордій непокорі — не дрижить
На полотні екрана твій портрет,
Твій клич, якого панству не убити!

Останнє слово:
— Слухай, Білорусь! —
Мов радіо століть з підмурків ешафота,
Гарматами реве в сосновому бору,
Набоем котиться над сном важким
болота.

Твій клич несе віків жива ріка.
І ми з просторів чорноморських чуєм:
Уже сваволя давня та гірка
Над бідними ланами не ночує.

Розтав туман. Зійшли тяжкі крижини,
З грудей землі розтоплено льоди,
І кучері її заводів молодих,
У голубих димах спадають на долини.

І скоро вже твоїй Березині
В Дніпро носити не плоти убогі —
Блакитні кораблі, мов беркути стальні,
До моря крізь бори шукатимуть дороги!

1930

ХАЙ ГРИМЛЯТЬ І ЗРОСТАЮТЬ ПОРТИ!

Степ — як море, і море — як степ,
Вічно синій і вічно цілинний!
Ви чекаєте вкупі гостей,
Що з екватора, тропіків линуть.

Що, минувши далекі світи,
Пролетівши морями, як птиці,—
В степові запливають порти
Під гарячі жита і пшениці.

І полям посилають привіт,
Уклоняються, ставши в затоки...
Ви, степи мої, вічно живіть
З Дніпрельстаном і морем широким!

Виростають над вами гаї
Білих щогол, де гавані плесо.
Ти випростуєш крила свої,
Напинаєш вітрила, Одесо!

Ти встаєш із колишніх руїн,
Повнокровна і силою п'яна,
Ти, далекі за межні краї
Поженеш кораблів каравани.

І століття похмурі, старі
Не згадають ще цвіту такого,
Як Херсон, зацвітеш на Дніпрі
Димарями й дібровами щогол.

Чорне море — колиска жива,
Чорне море — республіки купіль,
Твоя сила Азов напува,
Вас — Бердянськ, Таганрог, Маріуполь!

Ще й тобі, Миколаїв, рости
В теплім шумі пшеничних потоків
І в далекі та дружні світи
Впливають з переповнених доків.

Україно моя степова,
Вже до тебе в портах робітничих
Неосяжна і в сонці нова
Міжнародна дорога все ближче.

Хай гримлять і зростають порти!
Хай простелять в задимлених доках
Шлях степам у братерські світи
І мости безконечні, широкі!

1930

ТРАГЕДІЯ ГЕРОЯ

М. Г. Кулішу

Трагедія химерного героя.
Клич мрійника —
 немов смішний та пізній.
В суворий вік,
 розмірений, залізний,—
Коли метал —
 єдиний шлях (і зброя!)
До голубих країв соціалізму.

Не знаючи розміреного кроку,
Ти кличеш казкою
І словом палиш...
Зростає же, слово гніву та печалі!
Встаєш над злом старим
Ти полум'ям високим,
Де мрію з'єднано із холодом металу.

1928

ЛЮБОВ ДО МОРЯ

Морю, кохана, привіт передай!
В бурю гукни йому, друже:
Тут, серед степу, нудьгує-рида
Серце, без нього недуже.

В бронзовім озері тоскних долин,
Випитих літеплом-вітром,
Знов за норд-остом холодним і злим
Грудь починає боліти.

Може, отут хоч з нової весни
Хмари дощами ударять!..
Тільки над тишею спалених нив
Серце прибоями марить:

Тиснуть важкі горизонти старі,
Наче обійми камінні...
Десь за Херсоном блакитний твій
Запах солоної піни! грім,

1928

ПОРАНЕНІ ПЕЧАЛЛЮ ОЧІ

Поранені печаллю очі
Під мармуром біленьким чола,
І туга тихая дівоча,
Тамована дитячим болем.

Очей сумних троянди чорні,
І вуст затінена тривога,
Вас не заступлять, не загорнуть
Тумани дальньої дороги.

Я сам приніс оті печалі,
Немов я власне серце ранив.
Даруй мені. Ми підем далі
Без болю вранішніх туманів.

1930

ПАМ'ЯТІ МОЄЇ МАТЕРІ

Там, де лягло Чорномор'я без меж
В білому осені злоті,
Ти, моя мати, обніжком ідеш,
Рівна, висока в скорботі.

Як ти пройшла із безхмарним чолом
Боса — по стернях і росах?
Де ти лежиш у траві за селом
В тихих вишневих Глодосах?

Скільки за вік ти зв'язала снопів,
Скільки посіяла жита!
Нині лежиш ти в мовчанні степів,
Небом холодним укрита.

Ось я в далекі поїхав краї —
Й тут, серед темної ночі,
Сняться натруджені руки твої,
Сині зажурені очі;

Наче я знов на гарячих снопах
Плачу під спів жайворінка...
Тихо проходить в херсонських степах
Мати моя українка.

1932

КАВКАЗ

Холодний місяць гасить зорі,
Немов мільйони світляків.
Підносять душу сині гори
Над гулом армій і віків.
Стрімку знайшовши переправу,
Знов люди горами ідуть,
Потік машин тверду і праву
Вже проклада залізну путь...
І Лермонтова горду славу
Я осягаю серцем тут.

Той офіцер не вмів співати
І славити сатрапа ніг,
Тому від грубого солдата —
Від кулі підлої поліг.

Тоді тут ядра ліс косили,
Горіли саклі у лісах.
І дружби дальню й світлу силу
Він пізнавав на цих шляхах.
Отут родилось мужнє слово,
Хоч гір цих сива давнина
Пиля річки вина і крові,
Та більше крові, ніж вина.

Слова про ніжність вічно нові
Байдужо слухала війна!

І, розчинивши в давнє двері,
Новітній краще чую час.

Пройшли нові тут батареї
Іх грім і гори ці потряс.
Під п'ятикутною зорею
Устав розкований Кавказ.

Налиті радощами груди
Підняв до сонячних небес,
В труді братами стали люди,
Де Прометей віків воскрес!

І час нам, друзі, скласти твори
З такою силою душі,
Щоб прозвучали в славних горах,
Як романтичний «Бастунджі».
Щоб співами, що часу варті,
Прославити життя красу,
Ходімо, браття, в авангарді,
У розвідці свого часу!

Народ досяг найвищі гори,
Зміта віджиле і старе.
Хай наша пісня заговорить,
Неначе перший залп «Аврори»,
Гортанним гулом батарей.

1935
Харків

Наша Азія

(Книга подорожі)

ВІД ДОНБАСУ ДО ДОНУ

Заховалося сонце в траві,
Потонуло в озерах проса.
Ми послали останній привіт
Териконам і сінокосам.
Як останні вогні пройшли,
Шанобливо кашкети зняли,
На зелене тополі листя
Ми дивилися урочисто.
Прощавайте, зелені луги
І річок степових береги!

Знов оточує ніч наметом,
Наче виткана з синього скла.
І вагонів тугу ракету
Обступає руда імла.
Не клони перед сном чола,
Неспокійних доріг поете!
Ми побачимо, друже Калянник,
Мідногрудий азійський ранок
І юнацької мрії мости
У нові перекинем світи.

Ось вже небо, як чан мазуту,
Викидає нам іскри-зірки
І спиняється поїзд круто
На аркані сталевім ріки.
Вже здригається ребрами міст;
Підперезаний зоряним гроном
Величавий Ростов над Доном
Виринає у повний зріст.

Ніч кудлата і мовчазна,
Тільки дзвін чавуну долина,
Ніч лягає на шпали муrom
Із ведмедів рудих та бурих.
Та приносить, приносить вона
Скільки вражень — надії квітчасті.
Ой дорого і рейок луна! —
Ти суворе мандрівницьке щастя!

1932

Ростов-на-Дону

СТЕПИ КУБАНСЬКІ

Все глухіше колеса гримлять.
Нас оточує поле чисте.
Над отавами вуха телят
Виринають лапатим листям.

Вже отави росами змиті,
Нам дощі освіжають путь.
А за нами колгоспні скірти
Гірськими хребтами повзуть.

Табуни дзвінкі, полохливі
Викидають вітрила-гриви,
Б'ють копитами скакуни
Так, що бронзою степ дзвенить!

І притишено ріжуть колеса
Пирію повноводе плесо,
Машиніст паровоза спиня,—
Поки пройде потік табуна.

Я в багатих степах виростав,
А й моя не відродить пам'ять
Таких пишних і щедрих трав,
Як оцей океан Кубані,
Чисті ранки і срібна роса.
Кришталеві ясні небеса!

Скинь до біса душну краватку,
Комірці прилизані скинь!

Українську Кубань, як матір,
Зустрічай привітом палким!

Визволяй ти для сонця груди,
Пий очима і серцем пий!
Тисячі кілометрів не будуть
Бушувать отакі степи.

Гей, багряна вона й голуба
Степова і рибальська Кубань.
І розмови чудні — проти неї —
Всі казки про Техас і Гвінею,
Проти неї — чудової, простої
Кубані моєї колгоспної!

Далеч, ситі отари. Ідуть табуни
Наче скупаних в солоді коней.
Безконечні, широкі кубанські
лани —
І душа в тому просторі тоне...

1932
Кубань

ХВАЛА ПАРОВОЗУ

Паровозе, твій рух чудесний!,
Ти невтомно приносиш нам
І республік багряні весни,
І народів, країв імена.

Він хвилину стоїть там, де треба.
Розриваючи криками небо,
Ураганом летить серед степу
І намотує версти круті,
Проклада переможні путі.

Пробиваючи пил і морок,
Він пустелі піски поборе,
За Каспійським — Аральське море,
А за морем — біла Арись:
Там Турксиб і Європа зійшлись.

Ти — доби золота поема,
Твій вогонь не погас два віки.
Як відродження радісну тему,
Славлю поїзда рух швидкий.

Розриваючи криками небо,
Ти відважно лети серед степу,
Кілометри намотуй круті.
Не було б комунізму без тебе,
Ти без нього спинився б в путі.

ДОЛИНИ ДАГЕСТАНУ

За вагоном ядром-набоем,
Розпаленим об світи,
Сонце котиться над тобою
У розкрите горло пустинь.

Поїзд злиться і тихо стогне,
Тоне в жовтій кубанській траві.
Юнаки, ідіть на дороги,
В даль рушайте, серця живі!

Ніч минає, немов хвилина.
Ще одна пролетіла доба.
Залишаєм червоні долини.
До побачення, славна Кубань!

Насувається спека густа,
Пил встає над торованим шляхом.
І на горах твоїх, Дагестан,
Вже блищать снігові папахи!

Перший раз наша радість летить,
Щоб красу із джерел твоїх пить,
Перший раз у твоїй долині
Бачим гори й верхи орлині...

І залишає дорога на Схід
В пам'яті пісню твоїх пастухів,
Спеку важку, а здаля — над
горами —

Сонячну гриву захмарної брами,
Світлі оселі, зелені госпóди,
Ласку вечірньої квітки-зорі...
Скільки краси в степового народу!
То ж виноградарі і вівчарі!

1932

Баку

КАСПІЙСЬКЕ МОРЕ

Набрехали на тебе книжки,
Географії з штампом повторним.
Ніби килим бухарський важкий,
Простелилось ти синім і чорним.

І на лагідних плесах твоїх
Бур не видно і сліду,
Тільки обрїю ніжні краї
Коливають червоною міддю.

І затінена даль ворона
Вигинається сталлю дамасьською,
Наливається в очі нам
Голубиною теплою ласкою.

Устають колони глухі
Над габою графітного обрїю.
Зустрічає омріяний Схід
Нашу палубу спекою доброю.

Ми вітаєм тебе на борту
Пароплава нового «Чичеріна».
У багрянім і жовтім цвіту
Розчиняй, люба Азіє, двері нам!

Та мовчить золота пелена.
Часом вкриється тінню землистою.
Часом скинеться риба із дна
І гаптованим панцером блискає.

Неосяжна колиска століть
Тільки вітром легеньким озветься.
Ти втомилося в бурях шуміть,
Ти спочинь, як мандрівника серце.

1932

Пароплав «Чичерін»

КРАСНОВОДСЬК

Придавлене стелею неба низькою,
Ніби й море зомліло від спраги.
Спекою тисячі літ мовчазною
Дихають чорні хребти Копет-Дагу.

Там верблюд од гудка у піски тікає.
Тут вантажать, співаючи, баржу амбáли.
На березі Каспію, з самого краю
Лягла на пісок перша шпала...

А за нею видніють кілометри шпал:
Тисяча на тисячу помножена!
Оживіть, Каракуми,
Розлийся, Арал:
Сон гарячих долин потривожено!

Це ж весною шумить у пісках магістраль:
Одсуваючи в даль караванні трóпи,
Дві могутні руки подає, мов сестра,
Рідній Азії наша Європа.

1932
Над Каспієм

НОВИЙ ГУЛІСТАН

У мареві лежать важкі піски
Під зорями, рясними по-старому.
Ніким не зміряні, не сіяні ніким,
Долини сплять, немов аеродроми.

Суха колючка й піскова курá
Шумить на черені безликій та безкровній.
Лиш за Кизил-Арватом — богара,
Зросла низька неполивна бавовна.

Забувши чвари та війну племен,
Старі нещастя і важкі відплати,—
Бавовну сіять учиться туркмен
В таджицького свого нового брата.

Ось коробочка дзвінко трісне:
Біле прядиво шовком сплелось.
В Сааді Гулістан* — це пісня,
«Гулістан» у дехкан — колгосп.
Од Жовтневих повстань
Народивсь Гулістан,
В революцій ході
Він зростав, молодів:
Бухара розквіта,
Розквітає Коканд.
Славен будь, Гулістан —
Країно троянд!

* Гулістан — країна троянд; назва книги Сааді; назва узбецького колгоспу.

Дорогий і по-новому любий,
Колективний і радісний труд.
Поливати бавовну вкупі
І жінки, й чоловіки ідуть.

Теплий вітер всю ниву полоще,
На коріння течуть арики.
Це в пустель переможених площу
Одвойовують більшовики!

Бухара розквіта.
Розквітає Коканд.
Славен будь, Гулістан,
Країно тряснд!

1932
Стара Бухара

ЛИСТ ІЗ БУХАРИ

В. Мисику

З долин, що тужно розцвілись
В краю одвічних згарищ,
Я шлю вам першу пісню-лист,
Моїх доріг товариш!

Бархани ордами бредуть
І ранками, й ночами.
Лише бавовна їх ходу
Спиня листви дощами:

Вона за обрій підніма
Свою зелену піну,
І ожива земля німа,
І видно дивну зміну!

Де трудівник веде в пісках
Тропу води веселу —
Земля квітує у садках,
І молодіють села.

І я долин отих красу,
Оті живі озерця
До Порт-Саїда донесу
Мов кращу пісню серця.

В дорозі згадуючи вас,
Кажу я в даль безмовну:
Гряде азійський ренесанс
В ряснім вінку бавовни!

1932

СЕРЦЕ МАНДРІВНИКА

Спалені сонцем, жорстокі долини
Це не поля весняні батьківщини,
Я не отут народивсь і любив
Цвіт повносилих і радісних нив;

Чом же й вони мене здалеку кличуть,
Мов журавлі, що у небі курличуть,
Наче батьків моїх степ восени —
Чом дорогі у житті і вони?

Мабуть, таке вже мандрівника серце:
Всюди у людях щось рідне озветься,
Болі, надії і радощі їх
В душу летять на сплетінні доріг.

Тільки повік не забуду я землю
Ту, що з колиски у серце приємлю,
Й нині я болем всю душу обпік:
Рік неврожаю — і розпачу рік.

Тужні листи — на велику утому.
Вісті жорстокі гукають: «Додому!»
Сниться в риданні Дніпра течія.
Земле в стражданні, о земле моя!

1932
Бухара

ПОДОРОЖНІ ТРИВОГИ

Т. В.

Кілометрів сотні... Ані хмарки.
Синя далеч в білому вогні.
Тільки ти з дощами, рідний Харків,
Часто снишся у ночах мені.

Не забути у чужій долині
Жаль очей, що дивляться услід.
Але як поспіти, люба, нині
На твою вечерю чи обід?

Тільки рейки — ніби дві гадюки;
Скільки тисяч метрів прогуде!
Для кохання є страшні розлуки.
Та коли до серця близько руки,
Може, їх ніщо не розведе.

1932

В дорозі до Термеза

ПІСНЯ МОГО КРАЮ

Наче краю дніпровського вість
Понад цим однотонним залізом,
Я в долини чужі завіз
Пісню, роджену лугом і лісом.

Я в пустелі шукав відвагу,
І ходив, захопивши в путь
До життя невтолиму спрагу,
Що приснилась мені в степу.

Пив з чужих голубих криниць,
А в жадобі отій тверезій,
Чув я шепіт херсонських пшениць,
Слухав ніжні рязанські берези.

Давить неба гарячий кумач,
Тужне сонце в пісках догоряє.
В сні тривожні вплітається плач
Із мого чорноморського краю.

*1932
Керки*

ДОРОГА ДО ТЕРМЕЗА

Всю землю і воду оголошуємо
власністю народу.

Заклики Жовтня у Бухарі

Лиш пісок шелестить, наче жито.
Де ж колосся важке і густе?
Віковічною спрагою жити
Диха жовте обличчя пустель.

Ти сувора, долино азійська,
Даль твоя — полум'яна тропа,
Цей пісок, мов нападників військо,
Всі дороги твої заступа.

Він удруге колишніх імперій
Засипає фортеці й шляхи
І на місці квітучих прерій
Океаном лягає сухим.

Він гірким розливається плином,
Забира за верстою версту
Та історію, ліплону з глини,
Обертає на глину просту.

Цитаделі величних деспотій
Розвалила неправди судьба:
Не міцна — та будова із поту,
Крові й сліз вікового раба.

Гей, жорстоке ти, небо таджиків!
Лиш пісок над полями мете.

Віковічною спрагою жити
Диха жовте обличчя пустель.

Та назустріч окриленим думам
Кустарів твоїх, щирих дехкан,
Йде електрика радості струмом,
Паровоз у пустині гука.

Він піски забинтовує в шпали
І його переможницький гук
Ще зустрине тут ниви, канали,
Цвіт республіки здружених рук.

1932

ІВАН КАЛЯННИК

Та знов ні хмарки, ні туману.
Минем гарячий полустанок,
І знову — обрії глухі.
І славить друг Іван Калянник
Комуністичний шлях на Схід.

Ми знов сповиті жовтим пасом
На крузі бронзовім доби;
Та вірить він: росте в оазах
Безсмертна сила боротьби.

Гряде, дзвенить азійський ранок.
Життя не спиниться в путі,
І кожен рік — лиш полустанок;
Встає народ в новім житті.

Співай, мій брате! В дні безводні
В глибинь народів і пустинь
Пісні відродження походні
Нам треба з вірою нести.

Ми бачим те, чого не знали
Усі пророки всіх часів:
І в дебрях потечуть канали,
Щоб край пустинь навік розцвів.

Ми руки з друзями з'єднали
Так, як нам Ленін заповів.

1932

КРИК АЗАНЧІ

Легше стати муллою, ніж
людиною.

Таджицьке прислів'я

Зупинився у небі Віз,
Не дійшов до Молочного Шляху.
Істерична й погрозлива вість
Із мечеті летить до аллаха;

То примарою звівся вночі,
Світ старий загукав тривогу:
Магометів дячок — азанчі —
Пожалівся своєму богу,

Що сім'я правовірних — малá,
Вже й поріг у мечеті іржавіє;
Що вже зовсім збіднів мулла
І почав торгувать коржами;

Що вже й червень дише вогнем,
Мінарет похиливсь, мов пада.
І все меншає з кожним днем
Богомольців у Ленінабаді.

Комуносп не продасть вапна
Для ремонту божого дому,
Щовесни він одно лише зна:
Будувати аеродроми.

Наплодилось тих нових птиць —
Що вже й небо Гафізове сине,

Твоє небо — алла, прости!
Засмерділося геть бензином!

Вже старому муллі і мені
Не повернеться щастя ніколи...
Хоч би церкву поставив — так ні:
Комунгосп набудовує школи!

«Несподівано й тайно вночі
Оборонців та месників наших —
Надішли, алла́, басмачів
На будови нові біля Вахшу;

Хай невірних несуть на ножах,
Хай розтопчуть кіньми над шляхом!
До невірних чужий нам жаль,
Милостивий аллаху».

...На сплетінні зірок уночі
Тане Волосожару вузол.
Так тлумачить нам крик азанчі
Секретар осередку комвuzu.

Нижний ранок над містом розцвів,
Дальній обрій, багрець палає.
І шукає веселих слів
Наш товариш Рахім Абдулаєв...

1932

ПІСНЯ ПРО ДУШАНБЕ

Над прекрасним, як мрія, оазом
Вилітають жар-птиці разом,
Вилітають — все небо пала.
Тут баладу про сонячну Азію
Починає Рахім Абдула́:

За Керками і душним Келіфом,
Над старою річкою Амú
Золотим, тисячолітнім міфом
Снять долини в мідному диму.

Що вода лиш владна остудити
Їх одвічну спрагу в колоску,
І почнуть вони жита родити
І сади родити на піску.

Але гори десь там за Керка́ми,
Наче вічний сон — гірська вода.
По долині стукотить кістками
Піскових барханів череда.

А за тим розпаленим Келіфом
Був маленький город Душанбе.
Він життям зробив одвічні міфи,
Він, пустеле, розбудив тебе!

Він од Жовтня — на гарячу чашу,
На твої розпалені піски
Вів канали, вилив воду Вахшу.
Робітник творив нові річки!

І течуть по горах водоспади,
І в садах долина — як в вінках,
Та уже вогні з Ленінабада —
Нове сяйво в темних кишлаках.

Прислухаються мільйони Індостану,
Весь Китай ту вістку зустріча:
Сяйво волі вироста й не тане,
І на всесвіт ця зоря дістане —
Невмируще сонце Ілліча!

1932

Душанбе

ЄСЕНІН В ДУШАНБЕ

Ты жива еще, моя старушка...

С. Єсенін

Над оазом вінок крижаний повис...
На розпаленім тротуарі
З гармоністом сліпим у парі
Бідна мати виспіває «Лист».

І афганського неба чад
П'є скорботу рязанських берізок,
І похмурі таджики мовчать,
Крила брів розправляючи грізно.

І сезонники мовчки зійшлись:
Жовті лица в радянськiм екваторі...
Він жорстокий — до матері лист
В передачі сліпої матері.

І ніхто не поставить вето
На печальні концерти оці,
Ти пішов у народ, поете,
Хоч тебе понесли старці!

*Вересень, 1932
Душанбе*

БАСМАЧІ

До нас бандити вдерлися,
Сусіди ж — ті мовчать.
— «Афганістан і Персія
Не раді басмачам!»

— «Басмачі — воякі Магомета,
Це знають всі давно».
У них лиш на наметах
Англійське полотно!

— «Басмачі, — незалежне військо, —
Торує ісламу шлях».
І в кожного англійська
Гвинтівка у руках.

— «Вони ж несуть в пустелю
Свою свободу знов».
А також на шинелях
Емірове сукно.

1932

ДОЦЦІ ІРИНІ

Я люблю ці дороги з рухом стрімким,
І узбецьких дітей під сонцем жарким,
І жорстоке азійське небо —
Все для тебе, моя дівчинко,
Все для тебе!

І заводи гримлять на повному дневі,
І в комунах сади зацвітають вишневі,
Ще й ми землю оновимо всю до останку —
Все для вас,
Покоління весни Жовтневої,
Діти комуністичного ранку!

Поїзд стогне й шукає в пісках тропу.
Дні і ночі над нами ні хмарки.
Перший тиждень. Лишень починається
І в пустелю лежить, а не в Харків. ^{путь}

Мовчання пустелі. Незнаний зміст.
Та й цю землю люблю я назавжди.
Ось піднявсь від Чарджуя велетень міст,
Два світи несходимі з'єднавши.

А за ними шумить гірський Зеравшан,
Там долини зелені й гарячі.
«Паровозе, гукай, паровозе, рушай —
Я долин тих іще не бачив!»

Розцвіта неосяжна радянська весна,
Й треба знов пілігриму-поету
Подивитися нафту ферганську, узнать
Про розвідану мідь Наукету!

Хоч долина — мов блискуча ватра,
А доріг піски не заметуть.
Хочу я пізнати, оспівати,
Краю мій, твою високу путь!

Свою тугу ти, дитинко, спиниш,
Тільки лист напишеш від журби.
Батько твій достойним краю сином
Хоче йти до верховин доби.

Серцем він і чує, і голубить.
Білу квітку, русий колосок.
І до мене долітає любий
Дальній твій тоненький голосок.

Хай не прийде до мене ні втома, ні сум.
Я вернусь, моя дівчинко, скоро.
Я тобі назбирав,
Я тобі привезу
Черепашок з Аральського моря.
Тут стежини Тараса, колючі й сумні,
Біля моря чужого приснились мені..

Й знову кличе дорога життям стрімким,
І люблю я дітей під сонцем жарким
І жорстоке азійське небо.
Все для того, щоб жити добром людським,
Тим, що в дружбі сплететься вінком
запахним,
Тим, що прийде для тебе, для тебе!

ЛИСТ ІЗ КОРДОНУ

Вітри гарячі Афганістану
Дихають жадібно через Амў.
Тебе до смерті не перестану
Носити в серці своєму.

Дзвенять дороги, шумлять копита,
Мов джлікульський комиш.
Ти й на Памірі херсонським житом
Мені шумиш...

Я на дозори щасливий їду,
І небезпека — як честь.
В листах приходиш до мене, Лідо,
Через шість тисяч верст.

Коли ж на гриву коня схилюся,
Скошений в горах свинцем,
Коси омріяні подихом русим
Моє накриють лице.

І скажуть друзі:
«Пісками вкритий,
Ти у пустині лежиш,
Щоб виростало херсонське жито,
Мов джлікульський комиш».

1932
Душанбе

СЕЛО БАБАУ

Ешелонів розмірений шлях
Вплива у поля з столиці,
Й полустанок на залізниці
Примостився у берестках.

Стане поїзд під самим листом,
Замовкає луна на мосту,
І потоком людським барвистим
Заквітчає дорогу ту.

По кременній корі перону
Продзвенить заклопотаний крок,
І в яру під дубами тоне
Синьоблузій швидкий потік.

Люблять дух весняний землі
Із «Серпа і молота» ковалі,
Обминають пухкі берези
Жовтолиці монтери з Хемза;

Під мережану кленами стелю
Поспішають збиральники з «Вело»,
А позаду — пливуть хустки,
То з «Канатки» ідуть жінки.

Всі неповні вузли несуть,
Ніби п'ють із дерев росу —
То ж вона із зелених кленів
Запдиває їм до легенів.

Це робота важка дала
Ім міцні і незігнуті плечі.
Повертають вони до села,
Де сміються в гурті малечі,
Де ставки в верболозі синім
І жита в запашній долині.
Буйнолисту весну молоду
Я стрічаю, бо з ними іду.

Часто будять лунку долину
Водопади на коліі.
Похиливши на ліс хатини,
Спить у вишнях село Бабаї.
До Одеси, Донбасу, Криму,—
Насуваючись на бори,
З трьох боків залізниця грима,
Харків дихає з-за гори.
І вогні його теплі летять
До колгоспу «Нове життя».

Напуває доли багаті
Річка Уди, жива вода.
Тут колись
У селянській хаті
Жив Григорій Сковорода.

Пішки виходив рідну землю,
Силу чув отут, в ціліні.
— Долю бідних к серцю приємлю,
Що народне — близьке мені!

Весни Уди знов наповняють,
І немає тим веснам кінця,
І в народі не забувають
Сло́ва й думки того співця,

У далеке вслухайте слово,
Щоб з сучасним улад іти.
Між віками такі чудові
Тільки правда спліта мости!

Як над Удами хуга біла
Цвітом крила стежки в маю,
Там Тетянка мене зустріла
У зеленім отчім краю.

То коротких ночей тривоги,
То світання мої зорьові.
І стан зворушливо-строгий,
Гравірований на траві;

І зорі над тихим лугом,
Й на пісочку малі сліди,
І сміх, що місячним кругом
Котився по склі води...

Ми дружили щасливо й чесно,—
Це засвідчать в цвіту деревá.
А над Удами танули весни,
Наче пісні сумні слова.

Я виходив тебе стрічати
В розхвильований шепіт гаїв.
На заводі тебе дівчата
Звали «Таня із Бабаїв».

Ой ви — трави, і роси, і зорі!
Нащо мучите, як давно?..
Вже не вернеться ваше прозоре
І терпке, як сльоза, вино.

Не було ні жалю, ні відчаю —
Через бурі, розлуки й літа.
Я усім вам, усе пробачаю
На дорогах трудних життя!

Та не треба, не треба жалю,
Коли й слово долине моє.
Бо на серця збитій скрижалі
Тільки ніжність твоя встає...

Я ніколи вас не забуду —
В оксамиті зеленім Уди,
Ви, розгублені весни мої,
Світ вишневий — село Бабаї!

Вересневих ночей тривоги
І світання мої зорьові,
І стан зворушливо-строгий,
Гравірований на траві.

Буде знову вишнева хуга.
Прийде іншим травневий цвіт:
Шлю тобі я, весни подруго,
І за щастя, й за сльози привіт.

ТЕТЯНІ

Щоб наївне щастя пригадати,
День, що чесним світлом одгорів,
Пломеніють, мов троянди, дати
В пам'яті,— в саду й календарі.

Їх забути безконечно трудно.
От і знов у життєві сніги
Тихо входить день щасливий грудня,
Образ дівчинки ясний і дорогий.

І трамвай котився по інерції,
І хрумтіли кроки по сніжку.
Я крізь руку чув дівоче серце,
Перше і єдине на віку.

Ні прощання з юністю, ні суму,
Ні тривожних, ні щасливих сліз.
Перший раз так тепло і розумно
Пропливав над містом тихий Віз.

Зорями стрічала Дудниківська,
Зорями незнаних дальніх літ.
І прийшли в життя шляхи азійські,
Каравани, спека, кораблі.

Та в походах довгих і суворих
Ту, що звав за очі татарчам,—
У пустинях, у морях і горах
Я ніколи знов не зустрівав.

Розійшлись спокійно і навіки,
І серця минулим не болять.
Лиш сьогодні молодості ріки
В островах прожитого шумлять.

І згадав я — крізь шляхи азійські,
Каракумів куряву важку,
Першу нашу путь по Дудниківській,
По веселому і чистому сніжку.

І згадав я, що моя весна ти,
Що другої в світі не бува...
Хай тобі, дочки моєї мати,
Сняться вкриті цвітом дерева!

1933

Тирські дороги

ЗУСТРІЧ З ЮНІСТЮ

Я знов у тихому світанні
В знайомий, милий сад іду.
Здаля червона хустка Тані
Майне в бурштиновім саду.

Отам, де ми колись сиділи,
Вже в клена сива голова,
Про давні радощі несмілі
Заплаче росами трава.

Хустину скинувши квітчасту,
Промовить подруга мені:
— Пробач, що я весінне щастя
Не донесла в осінні дні.

Я віддала колись на муку
Твоє кохання весняне,
І нині доля за розлуку
Карає нас, тебе й мене.

Посидьмо тут... Словами тихими
Я виллю біль моїх годин.
Ти часто снівсь мені: над книгами
Вночі, один. Завжди один!

1933

НЕЗБОРЕНА ІСПАНІЯ МОЯ!

Ти, небо осені, так ніжно не хились —
Болить душа в твоїм наметі світлім.
Упали в пил і кров'ю запеклись
Живі серця, що 'в боротьбі розквітли.
О Революціє! Твоє ім'я
Я хочу славити, я вірити не хочу:
Розстріляна Іспанія моя,
Розстріляна Іспанія робочих.

Копитами розтоптано поля,
І кров повстанців полилась, як море.
І гори, що не видно звідцїля,
Від ядер почорніли в горі.
Який там сполох радісно бував,
І як світилися в надїях очі...
Розстріляна Іспанія моя,
Розстріляна Іспанія робочих.

Як освітив твій подвиг світ увесь,
Яке велике сонце сходило над краєм!
Лежить під бомбами й золою Мієрес,
Ще в Овієдо хижі догорають.
Та знов над світом вироста ім'я
Полків Компартії, знов горами грохоче
Незборена Іспанія моя,
Озброєна Іспанія робочих!

1934

ТИША НАД МОРЕМ

Дивлюсь на пелену прозору
Віків, народів синю путь.
І через море рідні зорі
До мене з півночі пливуть.

Крізь чорну гриву Чатир-Дагу,
Звучання простору й часу
Я ніжності осінню спрагу
Для доні думкою несучу.

Люблю твою голівку русу
І довгу тіль дитячих вій;
Коли ж над морем забарюся,
То мовлю матері твоїй:

Не забувай зірок квітчастих,
Що над Дінцем до нас пливли.
Не забувай: своє ми щастя
Малій дочці заповіли.

Коли ж майбутні роздоріжжя
Нас приведуть на путь круту,
Хай пам'ять дружби, тепла ніжність
Пов'є дитячу самоту.

1935

ВТЕЧА

Мила Ганно, холодно в дорозі.
Під снігами села і поля.
У борах скриплять сумні морози,
І завія над Дінцем гуля.

Вам пишу, бо на лунких дорогах,
У сельбуді, в школі чи авто
Ваші очі лагідні і строгі
Бачу я. Але не зна ніхто.

Загорнувши в хустку ніжні плечі,
На Басейній в доброго Грицька,
Може, ви у тихий журний вечір
Не згадали й словом юнака.

А без вас в моєму серці пуста.
І життя — як у Дінці вода.
Хай же вам легка і тепла хустка
Руку друга часом нагада...

Ах, життя — розмірене так строго.
Ви жона покірна. І за це —
Прощавайте. Я люблю дороги,
І сніги, і сосни над Дінцем.

1934

ПРОЩАННЯ В ПОРТУ

Уже над портом устають
Високі «України» мачти...
Даруйте ви печаль мою,
Мої слова сумні пробачте!

І в пам'яті не залишіть
Той докір вам,
Що з болю виріс.
Все змиють харківські дощі,
Розвіє друзів тепла щирість.

Я знаю. Все, що вам пишу,
Страждання в ночі полум'яні —
Засне, як моря дальній шум
Зникає в гомоні майданів.

І вернетесь до себе ви,
Як у стару оранжерею,
І втонете у ласку хвиль,
В сторінки Доріана Грея.

І так засядуть за столом
Звичайні дні й знайомі люди,
Що запитаєте: було?
Чи тільки снилось — щастя буде?..

Уже над морем устають
Високі «України» мачти.
Даруйте ви печаль мою,
Мої пісні сумні пробачте!

1932
Одеса

МАРШ МОЛОДОСТІ

Будьте щасливі, вершини і ріки,
Лижі, дороги, плавба!
Ми у походах забули навіки
Немощне тіло раба.
Фініш, здобутий терпінням і ризком,
Діло звінчає тверде.
Той, хто найкраще орудує диском,—
Цеглу найшвидше кладе.

В кого ім'я дороге п'ятирічки
В думках і в серці живе,
Той мотоциклом урочисту стрічку
Перший над шляхом прорве.
В світі щасливому, нами розкутім,
Ринем, як води ріки.
Молодість світу підносим салютом —
Леніна вірні полки!

1935

ДІВЧИНА З БІЛОРУСИ

Час в дорогу, дівча; не барися,
Відчини мені хвіртку стару.
Червонясті гілки барбарису
На прощання мені подаруй.
Чи забудеш мене до часу,
Чи згадаєш у всі часи?
Я ж ізнов для свого Донбасу
Білоруські лишаю ліси...
Пригадаю ім'я там ласкаве,
Що зігріло мене, як весна.
Вацлаво, моя Вацлаво,
Білоруско моя ясна!

За лісами оцими скучати
Буду я в степовій тишині.
У степах світлоокі дівчата,
Але ти найсвітліша мені.
Та не знайдеш ту грань в безгомінні
Поміж лісом і степом ніде.
Де кінчається Україна,
Білорусь починається де?
В нас єдина Вітчизна і слава,
Неосяжна земля голосна...
Вацлаво, моя Вацлаво,
Білоруско моя ясна!

Я вернуся.— Чому забарився
Ти приїхать у наші ліси? —
Скажеш ти, і гілля барбарису

Знову тихо мені подаси.
Нашу дружбу, міцну й нелукаву,
Я згадаю, тобі уклонюсь...
Вацлаво, моя Вацлаво,
Моє серце взяла Білорусь!

ШЕВЧЕНКО В ХАРКОВІ

І весняні небеса,
І вишневі зорі
Кличуть нас в Шевченків сад
На стежки просторі.

Походжають в тім саду
Юнаки щасливі.
Над майданами гудуть
Малинові зливи;

Цвіту спад і весен лет —
Все в однім акорді...
Між деревами поет
Став на мармур гордо.

З ним виходять кріпаки
На гранітні плити,
Про свої жалі гіркі
Хочуть говорити.

— Ми упали в боротьбі
Довгій, та не марній,
Щоб над вами голубів
День новий, безхмарний!

Нас палили у лісах,
Вішали в дібровах,—
Ми ж кропили кров'ю стяг
У повстаннях нових!

Ми в борні пройшли віки,
Ми недарма впали.
В Жовтні нас робітники
Славою згадали.

Десять літ піском укрито
В Азії, в солдатах,—
Щоб залізно говорити
Й бронзово стояти.

Став поет, навік розкутий,
Над кварталом новим,
Ми приходим пом'янути
Незлим тихим словом.

З-за Держпрому вітер віє,
Дощ голубить плечі,
Білий цвіт над ним леліє
У весняний вечір.

І шовкові небеса,
І вишневі зорі
Кличуть нас в Шевченків сад,
На стежки просторі.

1935

ПЕРШЕ ВЕРЕСНЯ

Такий врочистий день у нас,
Так ніжно світить сонечко.
Сьогодні рано в перший клас,
У школу підем, донечко!

Ходити разом із людьми
Учимося ще змалечку.
Аж вісім літ чекали ми
Оцього дня, Наталочко!

Але тепер, за вісім літ,
Раніш од всіх устали ми,
А школа — палацом стоїть
Між новими кварталами.

Вона зустріне нас в гурті
Веселому дитячому
Письмом і першими в житті
Цікавими задачами.

І не забудем юний час
В житті своїм ніколи ми.
Бо найтепліший край у нас
І найсвітліший школами.

1935

ГОБЕЛЕН

Ви навчіть мене вишивки, мамо!
І навчіть мене, рідная, так,
Щоб з мережки живими словами
Промовляли волошки і мак.

Щоби в радощах серця розквітлого
Стали піснею заполоч, шовк,
Щоб я вишила Леніна рідного
З українських квіток.

А навколо вінок із барвінку
Ніби полем квітучим запах.
Це ж Ілліч нове щастя для жінки
Дав у рідних степах.

З ним і сонце нам глянуло в очі,
Наша доля і радісний день.
Хай же виллється серце дівоче
В мій барвистий, живий гобелен!

1936

ЛИСТ НА КАВКАЗ

Твій привіт я одержав учора.
З ним згадав береги чарівні.
Ти поїхала знову до моря,
Не сказавши ні слова мені.

Мабуть, тиха вечірня дорога,
Може, тепле зітхання води
Принесли тобі згадку про того,
Хто щасливий над морем ходив.

Привітай же тепер на хвилинку
Нашу зірку в ясній вишині,
Виноградник Міканбе, хатинку,
Ту, що сниться і досі мені.

Попроси у старого Максума
Карданахі старого стакан,
Ним гостей лікував він од суму
У холодні дощі і в туман.

Хай налле і собі він по вінця
І промовить свій тост жартома:
— За здоров'я того українця,
Що колись тут сидів з усіма!

Де ходили ми, землю любили,
Крихту сонця для серця взяли,
Все там рідне і в споминах миле,
Ми, як пісню, усе зберегли.

1937

ДНІПРОВСЬКИЙ ЛИМАН

Там, де червень в синьому тумані
Виткав даль, вітрилами рясну,
Дівчина купалася в лимані
У свою сімнадцяту весну.

Як дитина, піднімала бризки
Над лукавим і ясним лицем,
І гойдалась голуба колиска
Під легким таврійським вітерцем.

Ніби казка, пролетіли ранки,
Одспівав дніпровський горішняк,
І веселу пісню тавричанки
Узбережний заховав вишняк.

День прощання вплив неминуче,
Одзвеніли дальні голоси.
Вже лиман той заступили кручі
Станіславської високої коси.

Тільки в серці нароста відлуння
Плеску хвиль і шелесту куги.
Де ж ти, спеко місяця іюня,
Де юнацтва дальні береги?

У яким краю тебе шукати,
На якій незбуреній воді
Той лиман, де вміли ми кохати
Ніжні коси, очі молоді!

ЗУСТРІЧ СИНА

Коли землі піщаній, голій
Ввижались трави і ліси,
Жита, дуби високочолі,
Вона шептала слово — син.

Коли уперше вийшла мати
Із немовлям у сад гуляти,
І гомін птиць, і неба синь
Співали з нею слово — син.

І я стрічаю немовля
Словами гордими: мій син!
Тобі цвіте моя земля,
Тобі шумлять мої ліси.

Далекі бачу я часи
І ту годину, світлу й горду,
Коли ти скажеш сам: я син
Мого великого народу.

1937

ДВА БРАТИ

1

Пушкін

Широкий степ у сині трави
Мій світ дитячий завітчав,
І в чарах вашої Полтави
Я рідну землю упізнав.

Тоді над бідним тужним ланом
Я ще не зводив голови,
Коли Дубровським і Русланом
Прийшли, як дивна казка, ви.

І кожен з нас в гіркій дорозі,
Як пісню радості, стрічав
Ваш непокірний, чесний розум,
Що правду лиш любить навчав.

2

Шевченко

В біді, в добрі — і знов, і знову
Я повертаю зір до вас,
Моя ви материнська мова,
Вкраїни слава — наш Тарас!

«Кобзар», як придане у скрині,
На берегах Дінця й Дністра

Несла і мати Катерина,
Несла і наймичка-сестра.

Увесь народ, немов бурлака
У дні фельдфебеля-царя,
В степу з дощем осіннім плакав
Над сторінками «Кобзаря».

І не зітхати, не молитись,
Наругу панську несучи,—
З царями і панами битись
З недолі вашої учивсь.

В піснях ваш геній не вмирає,
Він, без лаврового вінця,
Пророчив вік щасливий краю,
Повстанням сповнивши серця.

3

Пушкін і Шевченко

Одним казарменим наметом
Давила царська ніч важка
На горді голови поетів:
І дворянина, й кріпака.

Царі химерно вас любили;
Кріпивши трон свій на кістках,
Одного на дуелі вбили,
Другого — в тюрмах і пісках.

Та ви перемогли в двобої
Каліфів, роджених на час,
Бо ви zostалися собою,
Неправда не зборола вас.

І нині ваше слово праве,
Як правди й поступу ім'я,
У переможнім щасті славить
Народ, єдиний судія.

1937

НА ПОДВИГ

О 4-й годині ранку я зустрів схід сонця коло могили безсмертного Тараса Григоровича. Був незабутній для мене ранок.

Запис угорського письменника Мате Залка в книзі музею Шевченка в Каневі перед від'їздом в Іспанію, де він боровся в інтернаціональній бригаді під іменем генерала Лукача.

Ще досипали сон німі, в росі поля,
Молочне озеро клубилося здаля,
І в тишині духмяної природи
Ще не зітхали ні гаї, ні води,
Лиш мерехтіло кілька срібних зор,
Немов рухомий світ улився в нерухомий,
І вже яснішав голубий простор
У зачудованні урочисто-німому.
Ще не чулося ні зблизька, ні здаля
Ні пташки голосу, ні голосу людини.
Самотній чоловік завмер. В такі години
Людська душа з майбутнім розмовля.
Перед могилою Тараса він зніма
Широку шляпу, написи читає.
І з далини Угорщина сама
Поета нашого через Дунай вітає.
— Тобі судилося усе життя пройти
Крізь береги неволі, муки й горя.
Та хоч по смерті шасливіший ти

За нашого печального Шандора:
Твій дух піски азійські переміг,
Здолав царів — ти в край вернувся милий,
Ти в рідну землю хоч по смерті ліг,
А син Угорщини не залишив могили.
Його народ — за мурами тюрми,
Розкидані по всьому світу ми.

І от прорвалось голубе шатро,
І в небо вдарили оранжеві фонтани.
І заіскрився плесом вогняним Дніпро,
Той відблиск розливався і не танув,
І ширилось всіх звуків наростання:
Уже проснулися в симфонії гаї,
То задніпровські дружні солов'ї
Стрічали хором заграву світання.

Лукач з гори дививсь в огненну даль,
І слів шукав — крізь радість і печаль.
— Чудовим подвигом життя твоє було,
Тарасе наш, безстрашне, крок за кроком.
Ти не схиляв ніде своє чоло,
І в тюрмах серцем ти не охолов,
Й під небом Азії жорстоким...—
На діло праве за життя, свободу
Чужого й рідного іспанського народу,—
Він коло тебе сонця схід стріча,—
Благослови, Кобзарю, у дорогу,—
Змінить перо на дзвін стальний меча,—
На подвиг, смерть, на славу й перемогу
Благослови ж ти генерала Лукача!

ШВЕДСЬКІ МОГИЛИ

За тридев'ять земель од рідної землі,
Де всі жили вони, ловили в морі рибу,
Їх завели в наш край безумні королі
І загорнули у криваву скибу.

Тоді по Швеції розливсь народний плач,
Сиріт і матерів гіркі, криваві сльози.
А степ накрив весни кумач,
Ішли дощі, шуміли грози...

Там камінь-пам'ятник в степах стоїть,
Уже в чорнозем вгруз до половини,
Немов пересторога для століть,
Він ворогам нагадує донині:

Що гості всі, які б з мечем прийшли —
Безумні полчища кривавої сваволі,—
Лиш знайдуть камінь той, який знайшли
Легіонери Карла в цьому полі.

1939

ОБЕЛІСК ПОЕТА

Пам'яті Коста Хетагурова

Великий осетин з вершин суворих Нара!
Ми по слідах твоїх на землю цю прийшли.
Самодержавний гнів, царів неситих кара
Від рідної землі тебе не відняли.

Кавказу славний син — син молодого Нара!
Твої живі пісні тут люди зберегли
І голос їх пробив гнітючі віку хмари,
І вільні вже літа над краєм зацвіли.

Бо в колі молоде розкованих народів
Невтомністю душі і ти народ свій вводив
І вірним був народу до кінця.

Над краєм осетин пливуть весінні хмари.
Громади гір стоять над котлованом Нара,
Як вічний обеліск Осетії співця.

1939

ПЕРЕКЛИКАЮТЬСЯ ГОРИ

Гей, не один у степах, не один
Я тут сумую за вами,
Гори суворі братів-осетин,
Де я проходив у сонці годин
Над золотими струмками!

Все, що ми серцем уgliedили там,—
Вдома повік не забудем.

Гори Осетії, шана вам,
Доли Осетії, дяка вам,
Вашим аулам і людям!..

Гори Осетії! Єсть і у нас
Рідні гори — Карпати.
Славлячи в пісні високий Кавказ,
В мандри збираюся: гей, мені час
В горах моїх побувати!

Все, що побачу я з друзями там,
Буде у серці бриніти.
Співом Федьковича вітер отам
Знову співає гуцульським хатам
Гуком святковим трембіти!

Я із потоками тими зіллюсь,
Що потекли в полонини.
Піснею радості браттям озвусь:
Наша вітчизна — Радянський Союз
В дружбі една верховини!..

Чуєте громи, що в новім маю
Будять зелені простори!
То в несяжнім веснянім краю
Будять закохану душу мою —
Перекликаються гори!

1939

ПОЕТ

(Із Абая Кунанбаєва)

Не раз ти в злиднях помирав,
Людьми забутий, гнаний часто.
А славі армій і держав
Ти в забуття не дав упасти.

І часом падав од меча
Ти мучеником випадковим.
Але того, хто меч держав,
Ти сам прославив вічним словом.

Навік слова твої святі —
В устах і доброго, й лихого,—
За це в твоїм, співець, житті
Тернами встелена дорога.

1939

СМЕРТЬ АБАЯ

(Казахський народний переказ)

Коли жорстокий долі гнів,
Як грім, звалив співця старого;
Коли найстарший із синів
Ліг в тишу цвинтаря німого,—
Життя і їжі десять днів
Зрікавсь Абай... Прийшли до нього

І голосом, що серце крає,
Благали учні:
«Хоч для нас
Уваж: хай тіло не згасає
І розум, що світив весь час...»

Тоді Абай відповідає:
«Мій розум, друзі, ще не згас
Й мені велить піти од вас.
Слабий — усе життя вмирає,
А сильний — умирає раз».

1939

ПЕРШЕ КОХАННЯ

Як зорі в тужній самоті,
Отак ішли літа.
Кохання, першого в житті,
Відваго золота!

Тоді я чув,— як світ зомлів
Над сном шовкових трав,
І травень сам тоді звелів,
Щоб я в росу упав.

І відшукав я вічний хміль,
Що є в живих устах,
Пізнав у щасті гострий біль,
І радість — у сльозах.

І я пізнав щасливий біль,
В яким тремтить трава.
Нас цілий вік п'янить той хміль,
Що раз в житті бува.

1940

ЛІСОВА МОЯ ОЖИНО...

Лісова моя ожина
І солодка, і гірка.
Скрізь ти, подруго-дівчино,
В ніжнім серці юнака.

Прийде літо за весною,
Знов осиплються сади.
І в розлуці ти зі мною
Нерозлучная завжди.

Я піду в поля широкі,
Де ми сіяли лани,
І твої почую кроки,
Тихий голос з далини.

І мені зашепче колос,
Кинє жайворонок спів,
Наче твій прилине голос
У безкраю шир степів.

Я розсуну зором обрій,
Твій побачу дальній шлях,
І тобі, ясній і добрій,
Поклонюсь в моїх полях.

Щастям тихим і безмірним
Зашумлять мені сади.
Бути ніжним, бути вірним
Серцю хочеться завжди.

1940

СЕРПЕНЬ

Були ми в лісі — я і ти.
За містом ліс,— і там
У саму душу з висоти
Світили зорі нам.

Там трави росяні сплели
Маленьких ніжок слід,
Від соромливості були
Уста твої як лід.

Я з чаші осені той рік
Меди солодкі пив,
Немов уста твої — навік
Я серпень полюбив.

Із колосків його зроста
В літах живе зерно.
Хвилює серце крізь літа
Дівочих уст вино.

1940

ПІД ЗОРЯМИ

Твій тихий голос слухав я,
Ясним струмком дзвеніла мова,
Завжди ти рідна і моя
Під зорями — зоря чудова!

Мій світ цвіте в твоїх очах,
Надія серця невимовна,
А там вгорі — Чумацький Шлях,
І тиша ночі, ласки повна.

Під зорями я сам не свій,
А ти задумлива і строга.
Жага, неспокій в тінях вії,
І навіть в посмішці тривога.

Коли ж світанку теплий цвіт
Впаде на землю,— знову, мила,
Стаєш ти сонячна, як світ,
Який собою освітила.

1940

ПЕРЕД ГРОЗОЮ

У кімнаті і затишно, й жарко,
Десь гроза за вікном нароста.
Ти ревнуєш мене й до цигарки,
Бо вона затуляє уста.

Заспівай! Хай спочинуть хвилинку
Розтривожені груди мої.
Твоя ніжність, невтомна дитинко,
Мов ласкаві грози ручаї.

В цій кімнаті, душній і затишній,
Не заснути до ранку обом.
Ми з тобою однаково грішні
Найсвятішим на світі гріхом.

1940

НІЧНА ГРОЗА

Мовчала ніч в зітханні м'яти,
Любистку, липи, лободи.
Сказала ти: не треба спати,
Коли гроза іде в сади.

І жартувала, і сміялась,
Соромилась одвертих слів.
У вікна блискавка вривалась,
І дощ по ринвах воркотів.

Устами ніжними будила.
Крізь сон відчув я: гаряче
Грози велика й свіжа сила
Із уст в уста мої тече.

Ти шовком кіс закрила очі,
Поклала руку на чоло.
Ще снів таких, такої ночі
В житті не буде й не було.

Заснути в ніч таку — несила.
І я, прокинувшись, сказав:
Мене, здається, розбудила
Дзвінка — за вікнами — гроза.

Цілуй мене. Як зорі неба,
У тьмі ночей твій зір ловлю,
В коханні радісним до тебе
Життя і землю я люблю.

1940

КЛЕНОВИЙ ЛИСТОК

Кленовий лист пливе, спадає,
Синіє висота.
Беру його і прикладаю
На мовчазні уста.

Осіннє небо, як безодня
У світанкову рань.
І запашна, і вже холодна
Листка шовкова ткань.

Живий листок, уже багрянний,
Ти в книгу покладеш.
Колись у день весни жаданий
Ти знов його знайдеш,

Згадаєш ти шатро різьблене
Над нами угорі,
І як шуміли ніжні клени
До самої зорі.

І як в осінній тиші парків
Од міста вдалині
Ми вартували милий Харків
В його тривожнім сні.

Тоді в жагу мого кохання,
Мов світла течія,
Уже вливалась осінь рання,
Моя, а не твоя.

Нехай же злотом встелять клени
Тих днів живі сліди,
Нехай шумлять густі й зелені
Навколо нас сади,

Щоб ти пройшла квітучим лугом
Усі стежки в житті!
Бо ти була сестрою, другом
В моїй трудній путі.

1940

З ТОБОЮ

З тобою часто, зоре вірна,
В минулі дні, весняні дні
Ходили ми в поля вечірні,
Де гостро пахли полині.

Тепер над полем біла тиша
Вечірніх лагідних долин,
Коло вікна зима колише
Гілля задумливих ялин.

І вже без тебе, дальня зірко,
Ходить у степ грудневим днем
Мені і солодко, і гірко:
Сніги тут пахнуть полинем.

1940

Устани воїнів

ЛИСТ ЗА ВОЛГУ

Ти — як Тарасова киргизка;
З таким же, як вона, ім'ям.
Вві сні прийшла до мене близько,—
А ранок в гromі сходив нам.

За Волгою ти так далеко!
Але вночі, в короткім сні,
Немов про кожну небезпеку
Приходиш ти сказати мені.

Моя сестра, дружина, мати!
Тривожишся так само й ти,
Як всі — кому тепер солдати
В далеку далеч шлють листи.

1942

ДУМА ПРО ЩОРСА

Бачили бійці:

в вечірній час
Зірка з неба в полум'ї спадала...
Щорса кров на землю пролилась,
І земля від смутку заридала.

Як несли по стоптаній траві,
То слізьми дорогу окропили.
В чистім небі перші журавлі
Їх печаль високу підхопили.

Комунари, побратими-соколі
Цілували світлий лоб Миколи:
«Тим, що в нас Миколу відняли,—
Сонця світ не бачити ніколи!»

В раннім полі вийняли шаблі —
Блискавки та райдуги походу:
— Більш ніколи в Щорсовій землі
Не ступати ворогам народу!

Там, де крапля впала на траві
З серця Щорса, із живої рани,
Розцвілися маки польові,
Наче сонце — чисті та багрянні.

Де богунців сльози пролились
На стерні, на свіжім полі бою —
Степові волошки підвелись
Ласкою безсмертно голубою...

Де бійці несли його колись,
«Брат-сестра» розквітла під горою...
Україна і Росія так зійшлись:
Брат із братом і сестра з сестрою.

Там, де кучерів русявий шовк
У росі у степовій купався,
Там безсмертник повесні зійшов,
Двадцять весен полем розростався...

Квіти слави на землі ростуть,
А безсмертник на могилах сходить.
Вже онуки Щорса в нову путь
Коней бойових виводять.

1941
Харків

УКРАЇНА

У світ чужих долин, гаїв
Приходить свій здаля.
Нам рідний край
З усіх країв
До серця промовля:
Земля гірка моїх дідів,
Свята моя земля!

Вона — в лиманах і садах,
В залізі і траві.
Вона — у подвигах, трудах
І неба синяві.
Кубань шумить їй у ногах,
Карпати — в головах!

Ще від Шевченка і Франка
То спадщина моя.
Янтарним морем протіка
Пшенична течія,
І море Чорне в світ гука
Її святе ім'я.

Ти не кажи, моя печаль,
Що легко нам тужить.
Сліпа й безумна вража сталь
Над краєм тим тяжить.
Без тих долин, де синя даль,
Душі моїй не жить.

Наш край горить. Чадна імла
Над Бугом і Збручем.
Та помсти день уже пала,—
Озвавшись не плачем,
Вся Україна промовля
Нещербленим мечем.

Хоч раз один прилинь мені
Зітханням чебреця,
Прилинь мені в гарячій сні,
Зітри сльозу з лица —
Спали її в своїм вогні,
Мені дай меч бійця!..

Благословляю знов весну,
Що стріла нас в боях,
І першу нову борозну,
І рідних армій шлях,
І парость свіжу і ясну
На київських шпелях!

Воскресла в муках і вогні —
Як сонце вояку,
Виходь в сторіччя осяйні
Крізь путь віків гірку,
Обмита в грозах і вогні,
У панцері й вінку!

1942

ХУДОЖНИК

М. Б.

Старий художник пише краєвид,
Не хоче знать, що, може, він — останній.
Вже так стомив, хоч зроду не набрид,
Мольберт у тьмі,
Робота у стражданні.
Він Харкова не пізнає давно,
З страшного дня, коли ввійшла навала.
Тоді рука фашиста начіпляла
Повішених перед його вікно...
Навколо — каски... Серце завмира,
Горить і в праці вже радіть не хоче,
Бо щоразу в очах встає мара,
Яка над світом танками гуркоче.

Яка гірка печаль і самота
На нього дивиться з пожовклого
мольберта!

Та знов згадались радісні літа,
І мрія майстра знову вироста,
Як боротьби снага, не вбита і уперта.
Тоді він славив сонце і людей,
Сади в цвіту, рожеві і прозорі...
Тепер від голоду вже очі хворі...
Та в нього вистачить тепла грудей,
Щоб змалювать один весняний ліс,
Нехай Волинь то буде чи Карпати:
Зелено-буйні, смарагдові шати
І син народу, що в руках затис
Крицевий ствол із диском автомата.

«Цими людьми я ліс заповоню,
Бо тільки з ними, з воїнами краю,
Красою й щастям знов земля заграє,
В неволі ж сохне, наче од вогню...
Десь на Дону далекому важку
Йдете дорогу. Та скоріш верніться!
Як вас не стріну — тихо поклоніться
Ще свіжому маленькому горбку
На харківським великім кладовищі.
Тут ворог убивав усе живе.
Та в серці вражім дрозж несамовиту
Моя надія пильно прогляда,
І я складу у барви краєвиду
Увесь відчай, що хижий кат хотів
До нас нести, а сам його зустрине!
Хто підло клав під мирну хату міні,
Той сам у прірву смертну полетів...
Нехай нащадки скажуть, що і він,
Старий художник, жив завжди з народом
Непереможним, волелюбно-гордим,
Що не здається у диму руїн!
Що й він з народом ката ненавидів,
В самої смерті виборів той світ,
Який лишив у сотнях краєвидів,
Немов життя і честі заповіт».
Ще не засохла фарба на мольберті,
Митець заснув у передчасній смерті.
А під вікном на вулиці жінки
У небо дивляться,
Мовчазні бою свідки...
Ворожі злобні зойкають зенітки...
Над Харковом летять радянські літаки!

*Грудень, 1943
Харків*

СРІБНА ДОРОГА

I

Наче в провесні чи в літі
Зацвіли поля.
Підвелася в ніжнім цвіті
Зранена земля.

Обрій чистий, обрій синій,
І сосни стіна,
В візерунках ніжних іній —
Чаша срібляна!

Від Перемишля по Жешув,
Обіруч доріг,
Срібний попіл на пожежу
На останню ліг.

І надходять щасні числа,
Жадані строки,
Вже гармати йдуть за Віслу,
Танки й літаки.

Ще зусилля, ще останнє,
Ще — найважчий крок!
Там, за Віслою, — спадання
Вогняних зірок.

І над згарищем — розквітлим
В співі нив і рік —

Пройде тишею і світлом
Сорок п'ятий рік.

II

Новий рік ходім стрічати
У своїх краях!
На шляхах стоять дівчата
В сірих шинелях.

І привітні, і суворі
Вартові оті
Честь героєві майору
Віддають в путі.

Села кинувши затишні,
З Дону чи Сули
Через Львів, Судову Вишню
Аж за Сан зайшли.

А навколо світ, мов чаша
Буйного вина...
Хай щастить вам, сестри наші!
Відгримить війна,—

Може, скоро, мабуть, скоро,
Хоч не знаю дня,
Разом скинете суворе
Військове вбрання,

Будете дітей кохати
В щасті і в труді,
Є для всіх вас чим згадати
Роки молоді!

III

Так під Новий рік схотілось,
Нам побачить Львів!
Проліта снарядом віліс
Крізь туман степів.

Ось Майдан, Тарнавська Воля,
З Демби по Ланцут —
Все знайоме нам до болю,
Не чуже нам тут.

Це поорана до смужки
Танками рілля,
Це Міцкевича й Костюшка
Зранена земля.

Разом з польськими синами
Ми за неї йшли,
З хлопами, а не з панами,
Келех наш пили.

Тінь незгоди каламутна
Згине, мов мара,—
Польща, вільна і могутня,
Буде нам сестра.

В спільних битвах і горіннях —
Дружби сіль кріпка.
І Міцкевич в поколіннях
Привіта Франка.

САЛЮТ ГЕНЕРАЛУ ВАТУТІНУ

В сяйві слави краєві явись,
Ворогам — у полум'ї й залізі!
Київ, Київ! Серцем поклонись
Командиру київських дивізій.

Київ, Київ! Подивись згори:
Неосяжна наша Україна
Прихила в жалобі прапори
Над труною дорогого сина.

І виходять месники землі,
Вірність — ворог туги і відчаю,
В клятві помсти піднялись шаблі
Од Дніпра до синього Дунаю.

Україну будить дзвін сурми,
Б'ють гармати над гримучим Прутом:
Перемог сьогоднішніх громи
Із Карпат гримлять йому салютом.

1944

ПІХОТИНЕЦЬ

За Тарнобжегом вчора уночі,
Ледь-ледь збудивши чорне безгоміння
І розмовивши в пил важке каміння,
Стогнули й схлипували тягачі.

Було і зимно, й темно на землі.
І піхотинець, підтягнувши ремінь,
Ішов уперто. І земля, мов кремій,
З-під ніг кресала іскрами в імлі.

Та він ішов по кременю доріг,
Забувши холод, сон, важку утому,
Так радо поспішав, немов додому,
Хоч шлях його іще за Віслу ліг.

Яка безмежна сила у ході
Того, що йде і ніч і день уперто
Полями, переораними смертю,
Через долини камінні, тверді!

Впаде. Поранений — підводиться з колін
І знов стріля, розмірено і люто,
Щоб жодним пострілом не обминути
В грізній імлі захований Берлін.

І поспішають інші на гостинець,
Що полем битви в ніч одну стає,
І сотням тисяч друзів піхотинець
Свою жагу в боях передає.

1945
Біля Вісли

МАТРОСЬКА БАЛАДА.

У морі людина в бушлаті пливе.
Одержав матрос завдання бойове:
Покинути кручі, в бою полум'яні,
В холоднім тумані пливти до Тамані,
Листа передать, що десант їх живе...
У морі холоднім людина пливе.

Наказ був короткий: скоріше назад!
По гострім камінні вицокував град,
І друзі в атаку піднесли багнети,
Сховав він пакета — листа для газети...
Та в човен улучив ворожий снаряд,
Упертий моряк не поверне назад!

Схопивсь він рукою за днище човна,
І потім залякла, примерзла вона.
Матросе, дорога у тебе жорстока!
Сказилася Керченська темна протока,
Моряк захлинається, знов вирина.
Рука, мов залізна, на днищі човна.

І хвиля повторює: єсть донести!
Хоч тіло побите, та цілі листи.
Слова командира — матросу священні,
Велика полундра братам в Ельтігені:
Третина з десанту дійшла висоти...
На грудях матроса останні листи.

У Чорному морі людина пливе.
І тіло гойдається, наче живе,

І ворог стріляє по ньому і досі,
Бо ворог боїться такого матроса,
Що взявсь донести завдання бойове.
Такий — без човна до своїх допливе!

Сестра у лікарні сумує, рида:
«В листопаді в морі холодна вода,
І рани розмила, і сіллю покрила...»
Та Чорнее море синам не могила,
І хвиля на берег бійця викида.
Нерідна сестра над матросом рида:

«Він моря і горя напився ущерть...»
Та серце матроса сильніше за смерть.
Моряк у нещасті пощади не просить,
Із моря пакета до штабу приносить.
«Він моря і горя напився ущерть...»
Радянські матроси сильніші за смерть.

1944

БАЛАДА ПРО МІНЕРА

Лейтенанту Веселову

Ми прийшли у Харків знову,
Нас вітав із мурів, стін
Простий підпис Веселова
І слова: «Немає мін»...

Потім вирости в Полтаві
На будинках ті ж слова.
У важкій військовій славі
Труд сапера ожива.

В Кременчуці та у Шполі
В теплу осінь знов і знов
Діти йдуть гуртом до школи
І читають: Ве-се-лов.

Він ішов крізь ночі темні
У міста, в нові поля,
Рискував життям щоденно,
Щоб була без мін земля.

Жартував майор в частині:
«Білорусі воїн, син
Міни всі на Україні
Позбирав таки один».

В тім поході Веселова —
Всіх робота не легка:

Новгородова, Попова,
І Петренка, й Чумака.

Йдуть вони по всіх країнах,
І питають люди знов:
Чи живий пройшов по мінах,
Де він нині — Веселов?

Та недавно ось, нарешті,
Ми знайшли сапера слід:
Він пройшов у Будапешті
Й не скінчив іще похід.

А коли в грозу, у спеку
Міни всі він позбира,
То із них в краю далекім
Чимала зросте гора.

І вшанують всі народи
Визволителя-бійця,
Ті важкі його походи,
Що пройшов він до кінця.

1944

СТРУМКИ

По Києву біжать струмки
Співучі, березневі.
В них відбиваються хмарки
Й проміння полудневе.

Сплива зола, що в дні пожеж
На брук лягла корою.
Цвіти, весна, стелись без меж
Народові-герою!

Шуми, струмок, співай, струмок,—
Весни жива дорога!
Нам кожен день і кожен крок
Зогріла перемога.

Нехай земля, поля й гаї
Знов чистих вод нап'ються.
З людськими веснами — мої
В однім струмку зіллються.

1945

ДОРОГА ДО УЖГОРОДА

(Із циклу «Віденські нариси»)

Життя шофера із кермом
В одному ритмі злите,
Дорога сонячним шатром
Чи хмарами укрита,

А він рвонеться,—
вже стріба
Угору мідна стрілка,
І даль долини голуба
Дзвенить, немов сопілка.

В тобі, дорого, стільки чар,
Такі вітри чудові!
І очі коней — в сяйві фар —
Як зорі смарагдові.

Такі оселі чарівні,
Такі привітні люди...
Усе, чого в малім вікні
В домашньому не буде...

Траншеї, дріт, сліди атак:
Отут гриміли грози;
Шматок броні — ворожий танк
Стоїть деь при дорозі;

Та де пройшли пожежі літ,—
Тепер жива обнова
Вбира широкий, вільний світ
Од Києва — до Львова!

А як почавсь до Турки шлях,
Тут встали гори славні;
Ми знали їх в своїх краях:
Це ж наші мрії давні.

Яку ясну і теплу даль
Гірська відкрила брама!
Ми переходим перевал
Під чотирма вітрами.

Мов кобзи дзвін, ріка Ужок
Бринить в каміннім ложі;
А крильця лісових пташок
На гострі леза схожі;

Дорога крутиться стрімка;
Долина — синя казка.
В шоломі башта: в вояка
Із черепиці каска;

То Ужгород в садах цвіте,
Нову здобувши вроду:
Здається, серце золоте
І руки у народу,

Що зберегли квартали ці,
Що тут сади садили!
Такі чудові вулиці,
Де ми уперш ходили...

Од Києва засвітим ми
Аж до цієї брами
Зорю братерства між людьми —
І щастя буде з нами!

1945

ВІДЕНЬ

Перейшовши одвічну межу,
Де визвольні пройшли воякі,
Я по вулицях Відня ходжу,
Що гудуть, як широкі річки.

І до всього, в чім значиться час,
Дослухається серце моє.
Знов, околиці вбогі, на вас
Я дивлюся — і важко стає.

Ти руїнами й болем важким,
Відень, пам'ять мою не тривож:
Рідний Харків я стрів отаким,
І Хрещатик я бачив також.

Це фашизм по Європі ішов
Для розбою, неволі і сліз,
Це огидні сліди підошов
Зарясніли руїнами скрізь.

Може б, камінь я той пожалів,
Що музей підпирав для століть,
Та ніде не шукатиму слів,
Щоби катових друзів жаліть.

А коли у кварталі сумнім
Бачу знов я дитячий візок —
Іде в чергу за хлібом у нім
Робітничого Відня синок,

Коли знову: бліде немовля,
Під очима прозорі синці...
Давить груди австрійська земля,
В серце каменем б'ють вулиці.

Я життя розкришив би для них
На мільйони ласкавих крихот,
Щоб дітей приголубить сумних...
Діти — кращий, майбутній народ.

1945

ГОЛУБИ

Рідні далі приснились мені
На оцім світовім полустанку.
Голуби на моєму вікні
Воркотливо сідають щоранку.

Із майором у снідання ми
Запасаємось хліба шматками,
Потім ділим його — між дітьми
І цими, на вікні, голубами.

Гулі-гулі, сивенькі мої,
Вам до вирію трудно летіти!
Тільки пасинки в інші краї
Утікають од бурі на світі.

У свої і горища, й церкви,
Де ви з гнізд повилізли, бідні,
Наче люди, закохані ви
І голодні, як діти у Відні.

1945

ПЛАЩ МОЦАРТА

Був у грозі Віденський ліс.
Лиш тут — печальний спокій.
А Моцарт світлий спів поніс
У вік такий жорстокий.

Ні, ти не спиш, бо ти живеш:
З визвольним військом — воїн теж —
Встаєш із кладовища,
За ніжність, правду там ідеш —
Де буря чорна свище.

Як невмируща й золота
Струна багатомовна —
Твій спів чарує крізь літа,
Душа тобою повна!

На цвинтар — сад готичних дат,
Де спиш і ти, й Бетховен,
Прийшов радянський наш солдат,
Пошани й дружби повен.

Твій плащ, де й бронза не німа,
Голубить очі хлопця:
Пробитий кулями двома,
Як плащ у полководця.

1945

КРАЄВИД ІЗ ГЛОРІЕТТИ

Для солдата, для поета
Устає незнане поле.
Краєвид із Глоріетти
Не забуду я ніколи.

У палаючим промінні
Ми захоплено читали
Голосних віків творіння —
Відня райдужні квартали.

Дальній край живої мапи
Лиш очам отут обняти:
Голубі Штирійські Альпи,
В золоті й пурпурі — Карпати!

І Дунай — слов'янську стежку,
Що лягла в краї далекі,
Й Штефан-кірху — як мережку
В синім небі, повнім спеки.

І руїні — на Шьонбрунні,
І на Вінер-вальд окопи...
Задивились хлопці юні
У лице старе Європи.

Із далекої Полтави,
Може, з Умані чи Шполи —
Озирають поле слави
І замовкле битви поле.

А за Віднем давній Пратер
В небо звів свої колеса...
Тут ридав про рідну матір
Голос нашого Олеся.

Ці колеса — наче зірку
В європейській каруселі —
Він згадав дотепно й гірко
У сатири невеселій:

Що сюди від ліні й спраги
Обивателі приходять,
Крутять їх тут для розваги,
Від політики одводять...

Вже не схожі на поета
Земляки — херсонські хлопці:
На верхівлі Глоріетти
Йдуть щасливі переможні.

1945

НА ВЕЛИКІЙ УГОРСЬКІЙ РІВНИНІ

На Великій угорській рівнині,
Де осіння журба золота,
Подорожнього пам'ять ще й нині
Кожну стежку мені поверта,
Кожну річку, що зору відкрилась,
Кожну хмарку, що в небі
спинилась.
Голубінь... Тишина... Самота!

Там такі ж, як у нас, кукурудзи,
І таке ж на жаркім виднокрузі
Сонце,— наче в херсонських степах.
І похожий — в незгоєній тузі —
Світ, що порохом переплах.

Нахиляє там соняшник листя,
Бриль за сонцем щодня ведучи.
Там земля життедайна, барвиста...
Нашо ж нелюди вчора взялися
За розбійницькі тії мечі!

Нашо звірі в пожарі ходили
За веселий і синій Дунай?!
Чом залізом важким столочили
Та не вами засіяний край!

Де спите ви, укриті ганьбою,
На позорищі власних доріг?..
Й рідну землю ви вкрили журбою...

Із такою землею ясною
Я б прощатись для інших не міг.

Скільки в полі заліза, як злості,
Мов іржаві неприбрані кості —
На Дунаї воно й на Дністрі...

Та в родючій і лагідній млості
Палить сонце... Ідуть косарі...
Хай рівнина у сонячній чаші
Знов народним врожаєм зрина.
Мир хатам, що схожі на наші,
Хай навіки загине війна!

1945

СТЯГ БАТЬКІВЩИНИ

Світлий сон вересневої ночі
І світанку рожеве вино.
Перший промінь, як милої очі,
У моє заглядає вікно.

Він квартали із тіней виводить,
Розганяючи тугу мою,
Разом з сонцем, що в Києві сходить,
Я у Відні щоранку встаю.

І по радіо гімн з далечіни
У каскади заплівсь вогняні,
І над баштою стяг Батьківщини
Рідним сонечком сяє мені.

Він — як ранок прекрасний і
віщий —
Виростає в західній імлі,
Найвеличніший він, найчистіший
Із усіх прапорів на землі.

Це над полем, що блискало грізно,
Де недавно затих бурелом,
Вічний прапор моєї Вітчизни
Голубиним тріпоче крилом.

*1945
Відень*

ПАМ'ЯТІ ГЕРОІВ

Тихо кличуть ключі журавлині,
І за горами тане їх клин.
На Великій угорській рівнині
Сплять солдати з далеких долин.

На Великій угорській рівнині,
Як над морем десь, сонце встає.
У врочисте мовчання хвилини
Дослухається серце моє...

Юнаками вони виростили
Десь на Волзі, Дону чи Сулі
І на заклик Вітчизни устали,
Йшли за волю і мир на землі.

Під священним знаменом свободи
Вони в бурях великих пройшли,
Щоб народи для дружби і згоди
На оновлених землях жили..

Це вони в монументах на площі
Й вартовими на полі стоять,—
Бо усе віддали найдорожче,
Як ходили братів визволять.

На рівнині, на схилах Карпатів
Найніжніші багряні квітки
На могилах радянських солдатів
Посадили угорські жінки.

1945

Усміх землі

УСМІШКА ДИТИНИ

Тихим ранком у сні посміхнулось
Першим усміхом наше маля,
І тоді наша юність вернулась,
І в промінні розкрилась земля.

Нижний промінь на білому ліжку
В нове сонце для нас вироста,
Бо у доні — чудесна усмішка,
Давня мамина, золота.

Першим променем серце зігріймо.
Просте щастя шукаймо в житті
Там, де діти розкрили обійми
Нам, притомленим трохи в путі.

Все, що в юності ми полюбили,
Що освітить суворий нам шлях,
Все розквітло зворушливо, мило
В повних ласки дитячих устах.

1945

ЛЕСЯ І СОНЦЕ

Світла вранішня усмішка
В Лесі є — і в сонця є.
Тільки Леся встане з ліжка,
Зразу й сонечко встає.

Гляне вечір у віконце —
Тут уже не та черга:
Спершу піде спати сонце,
Потім Леся спать ляга.

1945

СВІТЛЯЧОК

Дочці Ларисі

Я виходжу на годинку
В вечір тиші і тепла.
От щоб ти, моя дитинко,
Вдвох із татом тут пройшла!

В запашній кавказькій ночі,
На шосе до міста Сочі,
Серед квітів і струмків —

Я для тебе і для нені
Наловив би повні жмені
Пречудових світлячків.

Ти б їх трошки налякалась,
Ну, а потім розпиталась:

Що за вогники такі —
Не печуть вони руки?..

Задзвеніла б, засміялась
Голоском своїм тонким!

Тут сади ростуть на кручі,
А на вітах зірочки.

То яскраві і летючі,
То веселі світлячки!

Через гори, понад скелі,
Понад клекотом річок —

Скрізь летить малий жучок:
Сам собі шляхи веселі
Світить милий світлячок.

Пригаса, то знову блима
Вогник радісний в імлі...
В них під крильцями малими
Є ліхтарики малі.

Шепче ніч казками маю,
Срібним дзвоном ручая.
За тобою скрізь скучаю,
Світла дівчинко моя!

Через гори, через хмари
Знову думкою пройду
По Шевченківським бульварі,
В Ботанічному саду.

Голуба кавказька спека
Дні над морем налила.
Ти у Києві — далеко,
Ніжна крихітко мала!

Ти зовеш мене в привіті
Через шум лісів, річок —
Найсвітліший в цілім світі.
Мій русявий Світлячок!

РОСОЮ НА БІЛОМУ ЦВІТІ

Над обрієм зводились тучі,
Темніли і поле, і ліс.
Я гілочку вишні квітучу
Тобі на прощання приніс.

І в тихім, останнім привіті,
Коли одшуміла гроза,
Росою на білому цвіті
Твоя затремтіла сльоза.

Веселка над полем знялася,
А хмара у даль одпливла.
І в усмішці ти розцвілася,
Бо ж вишня на щастя цвіла.

1945

ВЕСНА ІДЕ

Нас хмелем юності частує
Весна бентежна щоразу.
Бо в ній пізнав чья молодую
Велику й радісну грозу.

Тому в завіях і морозах
Невтомна буде путь моя,
І серце, скупане у грозах,
Не згубить пісню солов'я.

Весна іде. Цвітуть долини.
І серця пісня дозріва,
І завжди відгомін прилине,
Коли душа твоя співа.

1946

ЩАСТЯ

— Що таке щастя? — спитали
В батька свого юнаки,—
Як його люди шукали,
В чому знайшли за віки?

Він відказав: — Непомітне
Зразу буває воно,
Може, он вишнею квітне,
Гілкою стука в вікно.

Щастя — з дитинства зустріти
Квіти і хліб на столі,
Щастя — не тліть, а горіти
В світлому сяйві землі.

Як ти про нього розкажеш
Словом? Найбільше воно —
Це, коли серце ти зв'яжеш
З серцем народним в одно.

Всім, хто навчився любити
Друзів, Вітчизну, життя,
Буде до краю розкриті
Щастя живе почуття.

1946

РОСЬ

То на порогах, на камінні,
То в тихих лозах, у траві —
Люблю моєї України
Річки веселі степові!

І мирний спів, і клич походів,
Важких віків залізний крок
Звучать у мові всіх народів,
У назвах лагідних річок.

В гарячій шумі річки Збруча,
У плесах чистого Дінця
Мені бринить душа співуча
Мого дитинства — Інгульця.

А тут, на теплому колосі,
Пливають хмаринки, небеса,
І зацвітає в водах Росі
Щасливих літ нова краса.

Уся в достатку, у промінні
Земля батьків розповіда,
Що й тут розбилась на камінні
В залізо кована орда.

І я торкаюся устами
Навік живої течії,
І в серці рідними піснями
Співають ниви і гаї.

Хоч де ми будемо ходити,
Ми в край батьків повернем крок,
Бо все життя нам силу пити
З Вітчизни рідної річок.

1946

УЧИТЕЛЬКА

Така тишина у селі невимовна,
Як осінь у листі намоклому спить.
За північ глуху Катерина Петровна
В хатині своїй над книжками сидить.

Вночі наступають хвилини самотні,
А друзі далеко, хоч згадуй, хоч клич.
На столику зошитів майже півсотні,
За ними — багато дитячих облич.

Як зошит у плямах — замурзане й личко,
Сторінка в чорнилі, — воно й на руках.
А є чепурушки такі невеличкі,
Русяві дівчатка: так чисто в рядках!

І дивиться з кожної ніби сторінки
Отой розмаїтій і радісний світ,
Тоді устають перед зором у жінки
Її трудові... сорок літ!

На хвилю задумалась, тиха, сувора.
У чім її радощі, в чому печаль,
У чому розрада?.. В районі учора
За доблесний труд їй вручали медаль.

За доблесний труд!.. Незабутнє Пилипче,
Над Россю високе і гарне село,
Чи всі пам'ятає веселі обличчя,
Що ними колись гомоніло, цвіло?

Вона ж пам'ятає. І сняться, і пишуть,
І все «не зберуться» приїхать на час.
Над ними то сопки Маньчжурії дишуть,
То липи берлінські їм цвітом колишуть,
То треба в труді піднімати Донбас.

Тепер з тих дітей — вчителі, інженери,
І скільки їх тисяч за сорок тих літ
Розкрили тут школи широкії двері
Та й розлетілись орлами у світ!..

І я вас шаную завжди і незмінно,
Далека учителько перша моя!
Ви щиро зростили міцне покоління,
Що йде із народом як ваша сім'я.

Коли б це зустрілись нові покоління
І ті, що їх слава в боях сповила,—
Сказали б: «Ви наша проста героїня,
Ви мати, що нас у життя повела».

Та в хаті опівночі — тиша безмовна,
А друзі далеко — пригадуй, поклич...
Над зошитом знов Катерина Петровна,
І в серці багато дитячих облич.

ЗА ВІКНАМИ ПОРОША

За вікнами пороша,
Хурделиця кипить.
У грудні ніч найдовша
І наче серце спить.

Чи то холодна м'ята,
Чи яблуневий цвіт...
Укрив шибки у хаті
Морозець ледве світ.

І половину року,
Немовби півжиття,
У серці сплять глибоко
Весняні почуття.

Я на той цвіт дивлюся —
І десь у далині
Немов курличуть гуси
Про цвіт весни мені.

Я в білу даль дивлюся —
І десь в моїх полях
Дівча проходить русе
До пояса в житах.

Прислухаюсь — не чую
І вітру в колосках...
Лише мороз малює
Колосся на шибках.

1946

ВИШНЕВА УСМІШКА

Матері моїй, бо їй першій
я усміхнувся.

Остан Вишня

Може, він ще в юність безіменну
У садах, у шумі рідних рік
Так дивився в далечінь зелену,
Наче й серце тугою обпік,

Чи приснилась та весна колишня —
Як зустрілась перша на путі
Наречена, ніби біла вишня,
Та із нею розминувсь в житті.

Тільки він обрав собі імення,
У яким вишнева гіркота
Сильним цвітом радості й натхнення
Життєві дороги обгорта.

Хто збагне, що пісня невмируща
В день трудний у серці ожила,
Що усмішка чиста і цілюща
Вплива з ясного джерела.

Той не буде в слові сумувати,
Хто напився із найглибших рік.
Треба в серці цвіт життя зібрати,
Щоб всміхатись людям цілий вік.

1946

РУКИ МАТЕРІ

Сила серця зроду не старіє,
Не холоне ніжних рук тепло.
Як у нашої Марії
П'ять синів-орлят було.

Вишивала їм сорочки білі
У мережки сині й голубі,
Всіх купала щонеділі,
Рідна — в radoщах, в журбі.

Наче горлиця тривожна,
Невсипуща і ясна,
І недугу їхню кожну
Перехворіла й вона.

Чи коли гадала про розлуку,
Рук своїх не склавши і на час?..
Добрі руки,
Материнські руки,
Крізь літа цілую вас...

Цілий вік сама не знала втоми,
Відганяла всі важкі жалі,
Тож із хлопців вийшли агрономи,
Інженери, вчителі!

А коли знялась гроза-навала,
Вирушали на поля війни,
У сльозах їм чола цілувала,
Й сліз не бачили сини.

Рідний край
Залізом їх озброїв,
Наша мати —
Серцем молодим,
І вона пройшла стежки героїв
Через полум'я і дим.

І на кожен грім здригнулась
У тривозі за синів,
В самоті і горі не зігнулась
За багато довгих днів.

У шпиталях — мов сама боліла,
В гострих ранах —
День за днем...
Сорочки їм шила білі,—
А в танкіста, в сина —
Вишита вогнем.

Шила всім — вишневим, синім,
Доля ж полум'ям цвіла...

Не з одним зустрілась сином,
Трьох у щасті обняла!

Обняли ті самі руки,
Що купали, що вели...
Що на довгі дні розлуки
Нам тепла свого дали.

«Йдіть у степ, мої солдати!
На будову, ковалі,—
Каже мати,—
Ставте хати,
Сійте жито на землі!»

Слався ж мирними роками,
Серця сила і снага —
Мати з ніжними руками,
Наша мати дорога!

Ти в цвіту землі зростила
Як солдатів — всіх синів,
І твоя безсмертна сила
Світить в щасті нових днів.

1946

ЗУСТРІЧ ВЕСНИ

Лежить над рівнинами тиша німа,
Сніжинки блищать, як перлини.
Криштальним наметом весела зима
Укрила широкі долини.

Хоч снігом заметені поле і двір,
Ласкава і тиха пороша
Сповняє теплом полеводів зір:
Весна буде щедра й хороша!

Іде садівник через гору круту
І щепи в яру оглядає,
Руками ласкавими вишня в цвіту
Із нього ушанку скидає.

Там пасічник входить в колгоспний сарай,
Бджолину провідує хатку.
Цей іній над садом,— не лютий, а май,
Ознака добрячого взятку...

То, рук не складаючи, люди не сплять
У нашій невтомній артїлі,
І цілу добу трієри гомонять,
Аж ночі теплішають білі.

Хоч кожну сніжинку, що сипле зима,
Нам колосом травень поверне,—
Нічого земля не дає нам сама:
Готуймо добірнее зерно!

1947

СІЯЧ

Мої діди свій край любили,
А доля щастям не цвіла.
Безмежний лан жигтя і сили
Земля у Жовтні нам дала.

Я нову скибу розгортаю,
Зернину серця їй несу,
І в цвіті ниви я вітаю
Народне щастя і красу.

І ріллі ширшають на диво —
Як не один іде леміш,
І колоски на спільній ниві
До сонця зводяться буйніш.

Добро державі безупинно
Почесний труд мій звеселя:
Мій цвіт,
Мій хліб,
Мої машини
Мої прикрашують поля.

І череда на хмару схожа
У мене — сина вівчаря.
Це я по всій землі проходжу
Як володар свого добра.

Це я зібрав сто тисяч пасік,
Налитих цвітом весняним.

Я знов мої сто тисяч засік
Насиплю зерном медяним...

Я гордий тим, що добрі друзі
Невтомні й щирі у сівбі,
Що я в Радянському Союзі
Господар сам своїй судьбі,

Що колос мій вінком по крузі
Ліг на державному гербі.

1947

ТРАКТОРИСТ

Голубого квітня весла
Прошуміли на Поділлі,
В сонці блиснули чересла,
Лемеші блискучо-білі.

Степу озеро безкрає
Кличе серце далиною,
Через обрій хвиля грає,
Хвиля йде озиминою!

«Добре бути трактористом,—
Кажуть парубку дівчата,—
Покажи, з яким ти хистом
Будеш скибу підіймати!»

А вже вітер надуває,
Наче паруса, сорочку,
З неба жайворон скидає
По дзвіночку, по дзвіночку...

Хлопець к серцю ниву горне,
Цілину плугами ріже,
І за ним вологе й чорне
Залягає поле свіже.

Він широку скибу валить,
Спів луна широким ланом,
А над хлопцем сонце палить —
Чуб зробився конопляним.

Ось дівчата. Для привіту:
«Чорнобривче, будь здоровий!
То ще зроду, чи од вітру
В тебе зовсім білі брови?»

Ну, а він: «Для жарту смілі,
Ви для праці — теж моторні?
Не дивись, що брови білі,
Ти поглянь на ріллі чорні!»

Хоч лице обпалить праця
І сорочка у мазуті,—
Він плугами «волгоградця»
Вміє скибу розгорнути.

Ой ви, дні ясні, чудесні,
Сині ночі, ранки білі,
Ой дівчата, наче весни
На полях рясних артілі!

Добре світ любити палко,
Йти широкими степами,
Як за трактором сівалки
Все туркочуть голубами.

Зерно-золото лягає
У глибокі й теплі ріллі.
Для добра і щастя краю
І на славу всій артілі!

НА КУБАНІ

Дві могили, вища й нижча —
На зеленім океані.
Був колись козацький звичай
Стародавній на Кубані:

Як зачули сурму зборну,
Клич походу козаки,
Всі копали землю чорну,
Набирали у шапки.

Сотні й сотні йшли по схилу,
До останнього числа,
Землю сипали — й могила
На очах у всіх росла.

І співали для присяги
Пісні давньої слова:
«Дай нам честі і відваги,
Земле наша трудова!

На ворожі землі й ріки
Ми рушаєм в ранню рань,
Щоб цвіла в добрі навіки
Наша вільная Кубань!»

У строю співали пісню.
І рушали козаки
До живих річок, та, звісно —
Хто й до мертвої ріки...

А коли живі з походу
Поверталися додому,
Землю рідного народу
Знов вітали по-старому.

У шапки чорнозем брали
В ту годину урочисту:
Цим рахунок свій складали
Бойовому товариству.

І могила — менша, друга,
Поруч першої зростала,
В пам'ять друзів щира туга
Чола воїнів схиляла.

І, мов клятву, пісню милу
Знов співали всі живі.
Височіть же, дві могили,
Наче в полі вартові!

Смерть і слава — дві подруги,
В битві здружені навік.
Та чужинців зла наруга
Не посмутить наших рік!

Пісня-дума величава
До нащадків промовля:
Вартових Вітчизни слава
Невмируща, як земля.

КОБЗАР БІЛОРУСІ

Хтось запитає: а хто в цій
могілі?

А напис покаже: Янка Купала.

Янка Купала, 1906

Так гірко читати те слово сумне.
Одною могилою більше вже стало.
Та хто в нашім краї не пом'яне
Поміж найславніших — Янку Купалу!

З тих літ, як народів незборний союз
Єдина Вітчизна для слави зібрала,—
Коли хтось назветься: я — білорус,
То друзі пригадують: Янка Купала...

В могутній родині братерства зоря
Навік Білорусь й Україну з'єднала.
Згадавши Тараса, свого Кобзаря,
Ми кажем: Кобзар Білорусі — Купала!

До Жовтня лиш рідна його Білорусь
Пісні невмирущі співала і знала.
А нині говорить Радянський Союз
Устами народів: Янка Купала!

У щасті цвіте білоруська земля,
Що з ним для великої долі устала,
Й устами дітей у віки промовля:
Янка Купала... Янка Купала!

1947

ХУТІР НАДІЯ

В щасливий день почую знову
Я земляків моїх розмову,
Побачу води Інгульця
І степ херсонський без кінця.

Мені над шляхом вишні гілка
Рукою білою махне,
Привітом рідним Шостаківка
Зупинить радісно мене,

І я в глибінь долин загляну,
Роси моїх степів нап'юсь
І Тобілевичу Івану
В його Надії поклонюсь.

Це він співав сердечним словом,
Що степ засіють зерном новим
Сини окрадених батьків...
І нині — славен їх посів!

Весна велика розбудила
Мій рідний степ, і він ожив.
Він Тобілевича могилу
Ласкавим колосом укрив.

І хвилі теплого Інгула
Сім'ю славетну не забули:
Вона вела од цих ланів
Не одного, а трьох орлів!

І не забуде наше поле,
Земля оновлена моя
Ім'я Садовського Миколи
І Саксаганського ім'я...

Навколо хутора Надії
Зелений килим без кінця,
Земля колгоспна молодіє
Круг заповідника співця,

Й живі слова — Карпенко-Карий
І неминучі два числа
Не лавру лист — пшениця яра
У пишній колос заплела.

1948

НІЧ НАД ДНІПРОМ

Скільки слухав шелест липи,
Пісню солов'я,
Скільки весен я не випив —
Не напився я.

Наше місто — казка давня,
Ось ізнов воно
Налива у повінь травня
Запашне вино.

Вдень воно, як світлий вулик,
А в духмяну ніч
Кожен сквер його, провулок —
Для сердечних стріч.

Хай ми ніжністю позначим
В ньому кожен крок.
Для кохання, для побачень
Ріс оцей садок.

І коли б не цілувала
Ти мене отут,
Значить, ми б не вшанували
Вишень у цвіту.

Дай у руки теплу руку,
Жарти ці пробач!
За Дніпром зелені луки
Одяга кумач.

Й доки змовкне на світанні
Пісня солов'я,
Все оглянем ми в пошані,
Подруго моя.

Біле плаття... Сині кручі.
Дальні журавлі.
Наше щастя неминуче
У цвіту землі.

1949

НАД МОРЕМ

Хвиля котиться до мене,
Темна хвиля в берег б'є.
Море синє і зелене
Серце радує моє.

Скільки ласки, скільки сили
У тривожній глибині!
Я дивлюся в очі милі,
Що всміхаються мені.

Біла чайка тихо плаче
Над простором голубим.
Я поїду й не побачу
Дальній парус, сизий дим.

Лиш згадаю руки білі,
В тузі схилене чоло,
Як твої слова несмілі
Море шумом залило.

І твоя зелена майка
Знов розтане вдалині.
Юна дівчино, як чайка,
Ти приснилася мені.

Я піду життям суворим,
Де круті шляхи зійшлись.
Ти згадай мене над морем
Тихим вечором колись.

1952

КАХОВСЬКА БАЛАДА

Як за волю нашу
З Дону до Сивашу
Степу синю чашу
Налили громи,
На каховських кручах
У вогнях сліпучих
Землю захищали
Воїни грудьми.

У грозі відплати
Загули гармати.
Ковила горіла,
І шумів комиш...
Там у війську Фрунзе
Йшли відважні друзі —
З українським братом
Руський і латиш.

Як брати любили
Степу синій килим,
Шлях, укритий пилом,
Вечорову тиш!..
Йшли в дорогу чесну
За зорю чудесну.
Там в степу могила,—
Спить боєць-латиш...

І весною, в свято
Понесуть дівчата

Чебрецю і м'яти
На могилу ту.
«Ви лягли на полі
За народну долю,
Кров'ю освятивши
Землю золоту».

У зеленім морі
Сяють нові зорі,
Вироста Каховка,
Степ наш ожива.
Степ — як повна чаша!
Спіть, бійці Сивашу...
Пам'ятником вашим —
Вся земля нова!

1952

Київські каштани

ВЕСНЯНИЙ ЗАСПІВ

Як весни світання,
Як життя й любов,
Київські каштани
Зацвітають знов.

Мов краса барвиста,
Як дівочий сміх,—
Щось ласкаве й чисте
Є у цвіті їх.

Віти білуваті
В ранок вже давно
Ручками маляти
Тягнуться в вікно.

А над містом небо
В голубій імлі...
Все, що серцю треба,
Є в нас на землі.

Площі, в цвіт сповиті,
Річки сиза сталь.
В синім оксамиті
Задніпрянська даль!

Київські каштани,
Ви краса жива!
Хто на вас погляне —
В щасті заспіва.

Під розлогі віти
До веселих вас
Прийдуть наші діти
В ще ясніший час

І згадають гордо
В дружбі, як завжди,
Чесний труд народу,
Що любив сади;

І згадають діти
В пісні між людьми,
Як жили ми в світі,
Як любили ми.

1953

ДРУГУ В ДАЛЕКІЙ ДОРОЗІ

Де бронзове небо, і джунглі навкруг,
І спека у млості тугій —
Дорогами Індії ходить мій друг
Поет синьоокий Сергій.

З Бомбея у Делі дорога трудна
І довга, мов нитка життя.
Та кожну хвилину жива новина
Сповняє твої почуття.

Безжальна пустиня. Ні грози, ні грім
Землі не остуджують жар.
Той рикша з Калькутти —
У серці твоїм:
Отам він упав на бульвар...

Ні синього степу. Ні вранішніх рос,
Як в рідних полтавських степах.
А в пам'яті в тебе —
Індійський матрос,
Повстання скривавлений шлях.

Отам моряків, що уперш підняли
Стражденної Індії стяг,
Англіїці на рейд у Бомбей привели
І вішали на ліхтарях.

Палаци зростали у пальмах густих;
Робочі квартали — у тьмі.

Ти серцем озвався на муки отих,
Що гинули в панськім ярмі.

Сувора дорога! Навкруг океан
Сипучих гарячих пісків.
Ідуть безробітні. Ось натовп селян:
Ти Індію древню зустрів...

«У нас і в пісках розцвітають поля...
Канали б сюди, ручаї! —
Ти думаєш гірко — багата земля,
Та в бідних украли її».

Гаряче повітря дзвенить і гуде
Над шляхом, асфальтом твердим.
Далека Вітчизна з тобою іде,
Із серцем твоїм молодим.

То Леніна мрія веде у моря
Із мирним добром кораблі:
Пливе над «Мічуріним» слави зоря.
Ти стрів його в теплій імлі.

Одеські матроси пшеницю везуть,
Щоб в дальній країні зросла.
Щоб Індія вийшла на сонячну путь,
Без пана британця жила!

На чайних плантаціях взнали тебе,
Сказали: «Це друг.
Він не з тих,
Хто долари наші в кишеню гребе,
Принісши неволю й батіг».

Та єсть же надія країни тії!
І дивляться, стрівши тебе,
У сині, замріяні очі твої,
Як в небо Москви голубе.

1952

ДАЛЕКОМУ ДРУГОВІ

Ти не назвав би щирого — невдалим,—
Мене в труді післярським, у житті.
Встає гірським, суворим перевалом
Вже півстоліття на моїй путі.

Під грім гармат ми, брате, народились,
Пізніш багнет чи сурму узяли,
Росли повільно, пізно ми учились,
А пустоцвітом зроду не були.

Як перші весни на херсонським полі,
Як милу пісню дівчини в саду,
Зустрів я ранок в ріднім комсомолі,
Співав про Жовтень, дружбу молоду.

Хоч не гучну ми пісню полюбили,
Трудами літ міцніла і вона,
У пишній мові не така вже й сила,
В сердечнім слові більша глибина.

Іду з життям,— воно шумить рікою.
Безмежна далечінь і неосяжна шир!
Із почуттям невтоми, неспокою
Здобудем світ — де тільки воля й мир!

І що душа любить, як щастя, звикла,—
Хай не згаса в огні твоїх грудей,
Палка тривога щоб повік не зникла
В труді, в борні, в любові до людей.

1953

ЛЮБОВ

Ти життя зробила казкою
Не простою,
Освітила дружби ласкою
Чарівною.

Я не втомлений туманами
Ще нітрішки.
Вкрились квітами багряними
Всі доріжки.

За твоїми за печалями —
Стільки світла!
Весняними серця далями
Ти розквітла.

Не стрічались засмучені,
Не журились.
Та, як голуби розлучені,
В смутках бились.

А тепер земля квітчається
В теплу просинь,
Ми зустрілись, як стрічається
З літом осінь.

Словом дружби знов зігріємо
Дожидання,
В хуртовинах не розвіємо
Цвіт кохання.

1953

В САДУ ОСІННЬОМУ

Ти живеш, любов велика,
З тихим смутком влад.
Десь пливе, пливе музика
В наш осінній сад.

Ми зійшлись в багрянім цвіті
Кленів, яворів.
І згадав я, що на світі
Є пісні без слів.

Так і ти: не говорила
Зроду про любов.
А мою щасливу силу
Я в тобі знайшов.

Єсть незбагнена в коханні
Заповітна мить.
Мабуть, осінь — у мовчанні
Вчила нас любить.

Хоч була мелодій туга,—
Щастям день розцвів.
Ти живеш у серці друга
Піснею без слів.

1953

СЛАВА СОНЯЧНІЙ ОСЕНІ!

Мое серце забилося,
Як од вітру листок.
Де ти, люба, вродилася
Між найкращих квіток?

Ти від долі призначена,
Світлий сон наяву,
Од побачення до побачення
Я на світі живу.

На доріженьки росяні
Ми виходимо знов.
Слава сонячній осені
За велику любов!

Весняною дорогою
Йде життя осяйне,
І кохання тривоогою
Обіймає мене.

Скільки нами вже сходжено
І самотніх стежин.
Нині щастям відроджений,
Я в житті не один.

Ти від долі призначена,
Дивний сон наяву.
Од побачення до побачення
Я на світі живу.

1953

НЕ В ТРОЯНДАХ ДОРОГА

Не в трояндах для серця дорога,
Скорше в тернах колючих встає.
Мало щастя — любити лиш для того,
Щоб співать про кохання своє.

От коли на тривожні, безвісні
Ти на серця шукання пішов,
В ньому зродиться сила для пісні,
Хоч не схочеш — співатимеш знов.

Будуть ширші дороги весняні,
Вище — неба шатро голубе,
І любов у борні і в коханні
Дивним цвітом зустріне тебе.

І тоді у сердечні мотиви
Ти одягнеш надії й слова.
Славлю бурі важкі і щасливі,
У яких наша юність жива.

24/III 1954

СЕРЦЕ ДРУГА

Проведу тебе я травами
Ранню голубою,
Ми ж надіями ласкавими
Зведені з тобою.

Ти ж чоло, русяве золото
Підведи високо,
Ми пройдем одважно й молодю
Через довгі роки.

Де ти м'ятою вмивалася;
Купалась в любистку?
Щасна мати, де б дісталася
Йй ти за невістку.

І стежками чом нерівними
Йдеш тепер в печалі?
Отаких, як ти, царівнами
В казках називали.

Я без жалоби і заздрості
Згадую минуле,
Чую серце, повне радості,
Серце друга чуле.

Теплим сонцем треба лугові
В осінь дорожити.
Як даєш ти руку другові,
Легше в світі жити.

Застелю дороги м'ятою,
Щоб не йшла ожиною.
Лиш тебе б хотів назвати я
Рідною, дружиною.

1953

ПІД ЯСНИМ МІСЯЦЕМ

Пішла ти давньою дорогою,
Як тиха пісня, в даль пішла.
Коханням, смутком і тривогою
Для мене ціла ніч цвіла.

Окраєць-місяць в темній синяві
Холодні сів промені,
Всміхавсь лукаво, наче синові,
Блідому мрійнику в вікні.

Ой ніч, недовга ти розлучниця!
Я жив, надіявся, любив.
Була б у місяця супутниця,
То б він так журно не світив!

1953

ДОБРА ПРАВДА

Як до хмар весняних
не тягтися дубу?
Як без сонця й долі
лист зросте у клена?
Я до тебе, мила,
знов іду на згубу:
Усміхнись до мене
чи забудь про мене!
Хай над злом панує
серця сила добра;
Хоч сильніш за щастя
туга і страждання,—
Подивися в очі
щиро і хоробро
І скажи всю правду,
може, на прощання!

1955

ОЧИМА МОВИЛА МЕНІ

Ну, чим ти мучишся? Чому
Твій сум хлоп'ячий?
Тобі я в світі одному
Сміюсь і плачу.

Мені без тебе темний день,
Мій друже дальній.
А ти стояв поміж людей
Такий печальний.

Душа здригнулася моя,
Ішла я мимо:
Очей не знала зроду я
В журбі — такими.

Сама — за довгі дні жалів —
Я сонце стріла.
Хіба ж не мовлена без слів
Любов несміла?

Лише тебе, йдучи в журбі,
Назвала щастям,
Очима мовила тобі:
«Єдиний, здрастуй!»

28/III 1954

ЛАГІДНИЙ СЕРПЕНЬ

Ясного серпня дні останні,
Наш перший вечір над Дніпром
Ми пом'янем в розчаруванні
Чи серця вдячного добром?

Чи по стежках, де щастя й болі,
Спокійно пройдемо колись,
І скажеш ти: спасибі долі,
Що ми без муки розійшлись.

Та й через роки, через зими,
З тобою я чи вдалині —
Все буду жить тими очима,
Що в душу глянули мені.

Вони весь шлях мій освітили
Таким святим людським вогнем,
Що буду жить я до могили
Тим першим поглядом і днем.

1954

СЕРДЕЧНЕ НАРІКАННЯ

Я всі дні мої з тобою
Зву перлинами,
А вони мені здаються
Лиш хвилинами.

Я на тебе ще й не встигну
Надивитися,
Як надходить час прощатись,
Час журитися.

Знов держав гарячі руки
Тихо, з мукою,
Ще далеко до розлуки
Жив розлукою.

Ще очима милувався
Світло-карими,
А вже день мій укривався
Темно хмарами.

Та коли б не звідав болю
Передчасного,
То й життя б не з'нав ніколи,
Гей, прекрасного.

Хоч дорога необачна
Терном квітчана,
Я тобі навіки вдячний,
Сестро-дівчино!

СИЛА ДРУЖБИ

Сто раз на день ми цілувались,
А вуст вуста не напились,
Ми сотні раз навік прощались,
Та й досі ми не розійшлись.

Не вміли розуму навчити
Нас всі страждання і жалі,
І не могли нас розлучити
Всі мудрі сили на землі.

І досі зір у зорі тоне
І груди рвуться до грудей.
Бо, мабуть, єсть життя закони
В сто раз сильніші за людей.

24/III 1954

ГОМІН ЖУРАВЛІВ

Шлях дніпровських кораблів
Тихо погляд стежить,
Гомін дальніх журавлів
Знов мене бентежить.

Гей ви — сонячні краї,
Голубі тумани,
Віщуні весни — мої
Милі каравани!

Я на вас дивлюсь, дивлюсь —
Небо, хмари, птиці!
Наче сили знов нап'юсь
З чистої криниці.

А під вами кораблі
На воді дніпровій
Зустрічаються в імлі
Весняній, шовковій.

Скільки тут чудових стріч
На однім причалі!..
До «Шевченка» йде «Ілліч»
Через дальні далі.

В берегах — червоний мак,
Світяться оселі,
Ставить бакенщик-юнак
Вогники веселі.

Де не глянеш — цвіт, блакить,
Серце молодіє.
До Каховки шлях лежить
«Крупської Надії»...

Хто народу щиро ніс
Труд, життя і серце,
Той в майбутнє серцем вріс,
В дальніх днях озветься!

В книгу дружби вільний край
Славу предків пише.
Із Дніпра в розмай-Дунай
«Чернишевський» вийшов...

Каравани кораблів
Ніжно зір мій стежить,
Гомін дальніх журавлів
Знов мене бентежить.

Я шукаю з теплих круч
В київськiм цвітiннi
Той весняний гомiн-ключ
В небi України —

Де широка пролягла
Даль передi мною,
Де Вiтчизна зацвила
Ленiна весною.

1955

ВИШНЕВІ ЗОРІ УКРАЇНИ

Де пролягли поля осінні,
Де знов пливли гусей ключі,—
Вишневі зорі України
Світили хлопчику вночі.

Він у жалях, труді, терпінні
Проходив шляхом крем'яним.
І тихі зорі України
В степах журилися над ним.

Дорожній пил, мости камінні
Під ноги воїну лягли.
Вишневі зорі України
Як очі матері були.

І через всі шляхи, боління
Він теж творив наш вік добра,—
І нові зорі України
Світив над простором Дніпра.

Там я шукав сади весінні,
Співав про мир і щастя дні.
Вишневі зорі України,
Світить ви друзям, як мені!

Під вами — всі скарби безцінні,
Що я в краю моїм зустрів.
Світить нам, зорі України,
Як очі наших матерів.

Коли ж в осіннім безгомінні
Прийдеться десь прощатись нам —
Вас, вічні зорі України,
Віддам я в спадщину синам.

1956

ДЕНЬ

Тепла даль багряніє,
Розгоряється днем.
Над майданом Софія
Світить білим вогнем.

Здрастуй, київське небо,
Ти, Дніпра течія!
Йду назустріч до тебе,
Добра сестро моя.

Блідне далеч зірчаста.
Тихий шум яворів.
Знов повірив у щастя,
Як тебе я зустрів.

Будем слухати віти,
Ніжний плюскіт води.
В мене друг є на світі
Нерозлучний завжди.

Хай сувора розлука
Серця силу не п'є,
Ми в натруджені руки
Візьмем щастя своє.

Як холодную кригу
Рве весняна вода,
Так прорветься до щастя
І любов молода.

1956

ПІД ДОЩЕМ

(Розмова з серцем)

Я чекаю під дощем,
Під веселим цвітом травня.
Що ми з серцем глупим ждем?
Не вертає радість давня.

На ярах чудовий сад,
Буйна зелень, роси, свіжість!
Чом же дні вернути рад —
Де була любов і ніжність?

Чом надіюсь без кінця,
Нащо кличу я минуле?
В світі є черстві серця,
Тільки в неї — добре, чуле.

І мені на милу жаль:
Стала трішки боягузом.
Але ж знає, як Стендаль
Говорив у жарт французам:

Що закоханим усім
В час побачення священний
Не страшний ні дощ, ні грім,
Ані морок ночі темний.

Я ж прийшов. І жду тебе,
Мов засуджений — прощення.

Й серце, тужне і слабе,
Озивається до мене:

«Не жалій і не журись,
Що ми вдвох отут самотні.
На каштани подивись —
Як цвітуть в дощах сьогодні!

Ти поглянь на ці листки,
На гілки, на море рясту,
На бузку міцні квітки —
Як тремтять вони від щастя!

І повір, не дарма ждем
Ми в житті свою надію:
Під грозою, під дощем
Я з тобою молодію!»

1956

МИ ЛЮДЕЙ ЛЮБИЛИ

У нас такі стрічання милі,
Немов у птиць або в дітей,
Бо ми завжди людей любили
Й шукали щастя між людей.

І це вже осінь — з теплим рястом,
З жалем за літом, що мине,
Обдарувала ніжним щастям
Тебе, кохана, і мене.

Чом не цвісти веселим квітам,
Коли весна в серцях звучить!
І нас ніяка сила в світі
Не сміє більше розлучить.

Бо час-дідусь ще до причалу
Нас через річку не довіз,
Бо ми всіх радощів не знали
І всіх не виплакали сліз.

ТВОЇМИ СЛОВАМИ

Чом не скажеш, сестро, неню,
Хоч в листі, здаля:
«Ти поклич мене, Тереню,
Ранечко в поля;

Ти якусь хорошу вдачу
Маєш, молоду:
Я з тобою більше бачу,
Де я не пройду.

Я з тобою краше чую
Цвіт і шум гілок,
Ніби чайка, в даль лечу я,
І легкий мій крок.

Ти ж і сам таке примітив:
Де б ми не пройшли,
Більше сонця, більше квітів
Ми удвох знайшли.

Руки теплі, наче крила,
Я в своїх держу.
А кого я полюбила,
То вже не скажу.

Не тому, що мрію жалко
Перелить в слова:
Просто, серце у Наталки
Повінь залива.

Хай за мене скажуть трави,
Вітер, дощ, луги...
В самоті не плач,— ласкавий
Хлопче дорогий!»

В самоті, під зимним небом,
У печальний день
Все це видумав за тебе
Твій сумний Терень.

Квітень, 1954

МОЯ ЛЮБОВ ПРЕКРАСНА!

Я пізнав, моя любов прекрасна,
Що бува за щирість — каюття.
Як же тут сказати друзям ясно,
Що без тебе не було й життя?

Що без тебе і квітки на лузі
Так ще зроду пишно не цвіли,
Що земля і найдорожчі друзі
Рідними такими не були.

І такою радістю ясною
Не світилась далеч за Дніпром.
Ти одна стоїш переді мною
В цвіті вишні, з сонячним чолом.

І тепер уся земля зелена
Увійшла у серце... Друзів клич!
Ти, мов казка, підійшла до мене,
Засвітилась в тисячі облич.

Я скажу: моя любов прекрасна,
Не губись в літах без вороття.
Бо зима приходить передчасна,
Як весна зникає із життя.

1954

КАЗАВ ПОРАДНИК

Казав порадник в думках строгих,
Що легковажні, люба, ми.
Бо не в розмірених дорогах
Шукаєм щастя між людьми.

Чи знає він, моя ти зірко,
Яким ми здружені добром?
У цвіті вишень біла гірка
І синя далеч за Дніпром,

І солов'їний свист відважний,
І сльози, й росяна трава.
Невже я справді нерозважний —
Що в серці буря грозова?

Що навіть радощі чудесні
В тривогах сумніву горять.
І кожен друг — за щастя чесне
Готов нам мудро докорять.

Та ми йдемо собі одважно,
В біді не хилимо чоло.
Було б це справді легковажно,
Коли б так важко не було.

1954

ВІЧНА СИЛА

Як темне море, в тебе очі.
Сміються, тужать, кличуть в даль.
Твій погляд душу взяти схоче,
Тоді душі й життя не жаль.

Твою красу літам не стерти,
Вся в материнстві розцвіте.
Ти не даси й мені умерти,
Родивши радісних дітей.

І серце друга зіллям-рутою
Наливши в полум'ї ущерть,
Ти пройдеш, в тайну літ закутою,
Непереможно-незабутою,
Завжди сильнішою за смерть.

6/II 1955

ПРАВО НА ЩАСТЯ

Чом повинні бути нещасливі
Ті, що долю брали у борні?
Ти грозою у чудовій зливі
Напоїла душу всю мені.

Чом сердечна дружба непристойна?
Що ж святіш,— нещирість та обман?
Ти одна пісень моїх достойна,
Ти пішла, і світ укрит туман.

Я ж тебе знайду і за туманом,
Ми зустрінем зорі у степах
І нап'ємся щастям довгожданим,
В квіти й колос ми застелим шлях.

Без дощу і полечко зелене
Може в спеку до кінця згорить.
Одберіть раніш життя у мене,
А тоді вже і любов беріть.

26/VI 1954

БУДЬ, ЛЮБОВ, БЛАГОСЛОВЕННА!

Скільки б слів лихих про мене
Не сказали у житті,—
Будь, любов, благословенна
За усі твої путі!

І за те, що я могутнім
Був з тобою в дні весни,
Жив далеким, жив майбутнім,
Не помітив сивини;

І за те, що цвітом-рястом
Ти стелилась по землі,
І що ти манила щастям,
Хоч несла гіркі жалі.

І що розумом холодним
Я стежок не обирав,
Що у спокої безпліднім
Повноліття не проспав.

І що морем, не озерцем
Все життя моє пройшло.
І з таким зустрівсь я серцем,
Що ні в кого не було!

1955

ЧЕРЕЗ ДНІПРО

Я записав той день у книзі,
У вдячній пам'яті моїй.
Ми перейшли Дніпро по кризі
Уже в квітневий тепловій.

Під сонцем крига пожовтіла,
Хитались дошки на льоду,
А ти взялась за руку сміло:
«Ти підеш скрізь, де я піду».

Чи нас привабили шовкові
У милій тиші небеса,
Чи срібні котики вербові,
Таємна острова краса?

Зелених лоз цвітінь-окрасу
Коли ми бачили? Давно...
«Давай посидим біля каси
Цього на острові кіно,

Коли ще буде там відкрите
Воно у літні вечори,
А в цім безлюдді говорити
Так любо. Мила, говори!

В твоїх очей зажурі темній
І радість вся моя зійшлась,
І вечір, Київ — не буденний,
Величний, пишний в кожен час».

Коли ж і слова ми не скажем,
Удвох нам скучно не бува,
Ми всі надії серцем зв'яжем,
Воно сильніше за слова.

Сідало сонце в темну річку.
Дві смуги — з шовку полотно.
Жива краса, яку довіку
Я не побачив би в кіно.

10/VI 1954

СОНЦЕ НАД ДНІПРОМ

Ти, серце мрійника, не зникнеш
Любить самотність днів, ночей.
О даль дніпровська, ти не зникнеш
З мого життя, з моїх очей.

Мені в століттях не напитись
Тебе, дніпровська течія,
Очима правнуків дивитись
На тебе вічно буду я.

25/VI 1954

ДЕ Б'ЄТЬСЯ СЕРЦЕ..

В зиму зав'южену, у теплім літі
Багато складено пісень на світі,
А в душу радістю лиш та пливе,
Де б'ється серце людське живе.

У роки грозяні, в біди народні
Складали армії пісні походні,
Й та на озброєння йшла бойове,
Де б'ється серце людське живе.

Співають в радості чи в ніжній тузі
Мої ровесники і юні друзі,
І там лиш чути життя нове,
Де б'ється серце людське живе.

Нащо нам співанки у холодочку,
Чи довгих нарисів нудні рядочки?
Там щастя мирне чи грозове,
Де б'ється серце людське живе.

В гомоні Києва, друзів розмові,
На стежці хлопчика, матері слові,
Де безгоміння, гей, степове,—
Там б'ється серце моє живе.

18/XI 1956

ЗИМОВІ ШЛЯХИ

Шляхи до тебе зима заткала
Мовчанням білим німих снігів.
Нащо я хочу, щоб ти читала
Коротку повість цих довгих днів?

В такому чеканні, моя ти доле,
Часом приходить сумнів і страх.
Та я не хочу писати болем,
Як пише січень снігом в садах.

Ти не забудеш, не засмієшся
Над бідним щастям, що знали ми,
Та чом віднині ти не здаєшся
Мені добрішою поміж людьми?

Один я пройду у травах стежку,
Нашу доріженьку понад Дніпром:
І витчу знову пісню-мережку,
Наливши спомин серця добром.

11/III 1956

ВЕЧІРНЯ ПІСНЯ

Ти йдеш удалині,
А я в самотині
Вітаю теплий день,
І луг, і синє небо.
Вже захід у вогні,
І день минув без тебе.

Ну де ти, обізвись!
Жалітимеш колись,
Що цілий день життя
Отак забрала в друга.
Для щастя ми зійшлись,
І хай загине туга!

Не треба самоти!
Як золоті мости —
Хмарини над Дніпром,
Над голубим простором..
І десь далеко ти
З очима — тихим морем.

Тужливий чайки крик
Злетів на кручу,— зник,
Розтав удалині
Вечірньою луною.
Ти в голубім вогні
Стоїш переді мною.

Хустина у руці,
Сльозина на щоці,

І палуба сумна,
Що в далеч одпливає...
Та вір: моя любов
Розлуки не приймає.

Знов прийде пароплав,
І шовковий рукав,
Як щастя світлий стяг,
Твої піднімуть руки.
І в посмішці твоїй
Розтануть дні розлуки.

1955

ТИ НЕ ЗАБУДЕШ НІКОЛИ МЕНЕ

Буде в дорозі і холод, і спека,
Як же розрадити серце сумне?
Де б не була ти, близька і далека,
Ти не забудеш ніколи мене.

Будеш проходити лугом чи полем,
Душу розбудить Дніпра течія,
Будеш іти з незагоєним боєм,
В тихій печалі, так само, як я.

Пройдеш, немов задоволена з долі,
І нарікатимеш ти щоразу,
Будеш сміятися в дружньому колі,
В серці ж відчуєш таємну сльозу:

«Десь побивається милий за мною,
Марно із пам'яті й серця жене».
Будеш ти нашою жити весною
І не забудеш ніколи мене.

Ми не боялись пустої огуди,
Гордо призначили щастю кінець,
Тільки два камені клали на груди,
Як розлучались для інших сердець.

Може, ти стежку до мене згубила?
Серце не згубить, воно не мине.
Більш не полюбиш. І перш не
любила.

Ти не забудеш ніколи мене.

1955

СУВОРА ЗИМА

Важкі морози землю били,
Немов якась природи кара.
Всі клени віти опустили,
Геть заступили тротуари.

Ви не здавайтесь, друзі милі,
Ви ще підніметесь зелені!
Було, й мене морози били,
Аж опускались руки в мене,

Та я, до чорта, не здаюся,
Живу — як дуб якийсь неначе:
Я ще над смутком посміюся
І ще від радості заплачу.

1955

БІЛА КВІТКА

Мені снилось, що ти плакала зі мною.
Та не в ніч пахучу, не весною,—
На світанні, в осені — долині,
Де лежать листочки на стежині.

Наче ми прийшли на білий острів,
Де були щасливі, серцем прості,
Без жалів пізніших, нарікання,
І розлук, і тужного мовчання.

Ти була у білому, мов квітка.
Ти була як молода лебідка,
Що на грані осені і літа
Материнства ласкою зігрита.

Все життя тебе у білім бачу.
І як сон печальний я тлумачу,—
Він хорошою прикметою здається:
Може, доля знов нам засміється.

Щоб стежини, де колись клялися,
Знову рясом пишним розцвілися
І щоб вірність нам була за свідка...
Ти моя прекрасна біла квітка!

30/IX 1957

В ШУМІ СОСОН

(«Із книги радощів земних»)

О вітру свист і шепіт сосон,
Коли над світом пізня осінь,
А в хаті грубка голосна
І поцілунки, як весна;

Коли розхитана вітрами
Скрипоче тужно ржава брама,
І самота, і темна ніч
Два серця кидає навстріч;

Коли така буває тиша,
Що чуть, як мила тепло дише,
І, наче іній на сосні,
На мить здригається у сні;

Коли в віконце без причини
Зальотна крапля стукотить.
І, як сказав юнак Тичина,
Кохана спить. Кохана спить...

Далеких зір зелені грона
І тиша, тиша світова.
Ой не шуміте, сосон крони,
Коли кохана спочива!

О ніч, немов людське зітхання,
Коли ні туги, ні вагання,

Ні сміху зайвого, ні сліз.
О племінь вуст і запах кіс!

Ти не розбудиш нас вітрами,
Не розтривожиш нас дощем.
Навколо нас зімнулись брами
Безсмертям, ніжністю, плачем.

Будь вічна в маренні святому!
Ти, світло ранку, заблуди
І нас в безмежжі степовому
Не розведи, не розбуди.

Молюсь, як демону німому,
Очам коханої в огні:
Не гляньте більш в житті нікому,
Як вперше глянули мені.

Ти для віків — моя єдина,
І я в століттях — теж один,
І, може, в ці ясні хвилини
Ввіходить наш майбутній син.

Нехай загинуть війни чорні
І навіть спомини про них!
На світі люди — неповторні
І раз ідуть в віках швидких.

І кожен з них нехай пізнає
Священну мить в дозрілі дні,
Як білі груди, квіти маю,
Обійме в теплій тишині.

Шуміте, сосни, до світання
І не схиляйте верховіть.

Засни, засни, моя кохана,
Як спить навкело чуйний світ.

А я в зворушенні німому
Схилюсь лицем до теплих ніг,
Забуду літ важку утому,
Залізний свист, холодний сніг.

І наче з дальнього дитинства
В моє щасливе забуття
Дівочість, ласка материнства
З твого наблизиться життя.

І в шумі сосон ця хвилина
Безсмертям літ обніме час,
І голосок тоненький сина
Крізь даль віків покличе нас.

22/І 1959
Ірпінь — Київ

ВЕЧОРИ НАВКОЛО КИЄВА

Зелен-світ. Гора Батиева.
Тихо шепчуть явори.
Вечори навколо Києва,
Придніпровські вечори!

І весною неповторною,—
Як серця у ній сплели,—
Ми йдемо Лабораторною,
Де Ульянови жили.

Ну ж, постоїмо під кленами.
Тут стояли і вони.
Роки вітами зеленими
Нас обнімуть з далини.

Мрія — з веснами колишніми:
Он під гору йде круту
Мати Леніна під вишнями,
В українському цвіту.

І боролись. І журилися.
Знали радість і печаль.
А стежини цвітом крилися —
Де вони пройшли у даль.

Так із радощами й муками
По землі батьки пройшли,
Щоб віки — зеленорукими
Їх нащадків обняли.

Всі належать океанові,
Що над нами,
З нами,
В нас.
В тихім шелесті каштановім
Нам шепоче вічний час.

Зелен-світ. Гора Батієва.
Ніжно шепчуть явори.
Вечори навколо Києва.
Люба! Наші вечори.

Хай сльоза у серці втишиться
В першій зливі грозовій.
Вечір цей в віках запишеться
В вічній ніжності твоїй.

5/XII 1962

ПІД ТОПОЛЯМИ

Не гнула буря і не брала
Таких міцних, струнких тополь.
Невже б ти стільки часу грала
Таку трудну й сердечну роль?

Коли б і щастя вкрилось тінню,
Я мав би дивне відчуття,
Безмежну вдячність — за уміння,
За гру, так схожу на життя.

16/VII 1954

ДУМА

Півстоліття ходив по землі —
Не ліново, не тужно, не темно.
Бачив зорі в найважчій імлі,
І трудивсь, і любив недаремно.

Де ти, небо херсонське моє,
Де ти, бідна, під стріхою хатка?
Півстоліття за мною встає,
А хотів би — рушати спочатку!

Трохи досвіду в серце лягло,
Трохи втоми — на плечах зміцнілих.
Та ніколи в душі не було
Злого розпачу дум посивілих.

Я не мріяв про лаври, хвалу,—
Знав чебрець і полин я ще змалку.
Але втратить хоч частку малу
Серця широкого... ось чого жалко!

Бо я хочу віддати сповна
Весь мій труд, все життя до останку
Мрії людства: як сонце, вона
Сяє світу з Жовтневого ранку.

І на самий піввіку поріг
Так неждано, мов радісне диво,
Промінь дружби сердечної ліг,
Промінь сонця скотився щасливо.

Як безмежна весни течія,
Мов найбільша нев'януча слава —
В серці в мене вся ніжність твоя,
Пісне моя русява!

Півстоліття — широкі путі,
Йшов у сонці — не тужно, не темно.
А не стрів би тебе у житті,
То, здається, прожив би даремно.

1953

Новою сонця

СОРОК ВЕСЕН

Люблю весни зелений цвіт
Та осені — багрянний.
Я славлю серцем сорок літ
Мій Жовтень полум'яний.

Комусь я більше років дам,
Кому — то й менш, нівроку.
А як подумать,— нині нам
Усім по сорок років.

Ізнов на південь журавлі
Летять тепла шукати,
А нам на рідній на землі
Прийдешне здобувати.

І я до тебе прихилюсь,
Моя стражденна земле,
І сили доброї нап'юсь,
Бо в тебе серце тепле:

Ти в муках вивчила мене
Шукати правди в тебе.
І небо Києва ясне,
І всюди чисте небо.

Ти, серце, в пісні обійми
Дніпровські доли й води.
Все більше правди між людьми —
Як з Леніним народи!

1957

СЛОВО ПРО ДІДА САМІЙЛА

Діду наш, вродливий запорожче!
Що було у тебе найдорожче —
Зір орлиний, вуса до лица,
Дужі руки славного шевця,
Чуле серце і прямі слова,
Як в народі простому бува,—
Все бриніло в роках молодих,
Все не в'яло у літах гірких...
А тепер всі пройдено стежини
По траві, по терну та ожині,
Зір твій згас і голос твій затих.

Чесний син великого народу!
А яку ж ти мав поставу горду,
А яка ж усмішка молода —
Осявала очі і уста,
Зогривала діток крізь літа!
А які ж ти знав старі пісні,
Що у кожній — наче дві весни,
А який ти людям ніс привіт .
Майже повних дев'яносто літ!

Ти засіяв довгий лан, сіяче,
І тепліє з-під снігів рілля...
Хай по тобі хмаронька заплаче,
Хай тебе травичка застеля
І з тобою вишня розмовля!
Ти не вмів ні кривдить, ні лукавить.
Хай на груди втомлені не давить,

ЯК ПАХНЕ ЗЕМЛЯ

Може, ви чули, як пахне земля?
Мабуть, ще змалечку чули.
Мати виносить у двір немовля,
Де гусенята і «гулі».
Наче минуле з майбутнім зійшлось
В лагідних очках дитини,
Ось воно бачить: гілля розцвілось
Вишні, черемхи, калини,
Чує торішніх листків перегній...
Зайчик пробіг од віконця...
Чує дим з комина, запах земний
Радісна крихітка сонця.
Ще не розкаже, іще немовля —
Чує, як дихає тепла земля.

Ось підростає під сонечком син,
Світ починає любити.
Стріне під вишнею дівчину він,
Будуть у поле ходити,
Їх приголублять і хмари, й дощі,
Вітри і курні дороги,
Гострий буркун, деревію кущі
Босі поранять їм ноги,—
Серце ж утішить весняна рілля,
Ніжно запахне насіння,
Духом полинним сп'янить їх земля,
Спрага обніме весіння,—
Схочуть обнятись, як з рястом рілля.
Чули ми в юність, як пахне земля.

Батьківську землю ми любимо всі
Ще од тісної колиски...
Пада снаряд на холодній росі,
Небо розривами блиска,
І припадає твій син до землі,
Дім захищає, дружину.
В небі над ним закричать журавлі.
«Кидайте... я не покину.
Я порятунок для неї знайду,
Хоч і залізом порвало,
Вриюсь у землю, грудьми припаду,
Буду сильніш від металу».
Буде дружина гукати здаля,
Буде втішать, захищати земля.

Поле широке для нас розцвіте,
Сієм не сталлю, а зерном.
Душу незлобну і серце просте
Знову до ниви повернем,
Будем боротись за щастя для всіх,
А не маленької купки.
Доню, все щастя — на кісках твоїх,
Наче на крильцях голубки;
Синку, бери не рушничку тверду,
Ну а плужок чи сівалку.
Я моє поле невтомно пройду,
Ви полюбіть його змалку.

Хай же до вас ще рідніш промовля,
Пахне вам батьківська тепла земля!

ЯСНІ ЗОРІ

Між братами між народами
В добрій славі ідучи,
Славлять край трудами гордими
Українські сіячі.

Чи сівбою, а чи жнивнами —
В колективі сильні ми.
Україно! Слався нивами,
Слався рідними людьми!

Розквітай, мій краю, веснами,
Цвітом яблунь і пшениць,
І руками, в дружбі чесними,
Сіячів твоїх і жниць.

І веселими світаннями,
Що були мов красен мак,
І долинами весняними,
Де проходила Виштак.

І в низах — колоссям, пшінкою,
І садами — по горі.
І тією українкою,
Що вже має дві Зорі.

Перша Зірка — сяє ранками
В літі, в холоді зими.
Хай дзвенить вона веснянками,
Що були невтомні ми!

Зірка друга народилася —
Як в надіях і трудах
Славна жінка не спинилася
На перейдених стежках.

Що вона — пройшла по килиму?
Гей, по холоду й дощам.
Сяйво Зір — вогнями милими
І в подруг її в очах.

Може, труднощі минулися?
Вже нема дощів, зими?
Героїні не забулося:
Що здобуто — все з людьми!

От чого не забуваючи,—
На колгоспному дворі
Виростають, людям сяючи,
Ті високі дві Зорі.

Ти полями, цвітом вкритими,
Земле красна, наче мак.
Слався, край наш, Степанидами —
Отакими, як Виштак!

1958
Київ

ЖИТНІ КОЛОСКИ

I

Моя душа для всіх розкрита,
В ній темних тіней не бува.
Мов колоски простого жита,
Ростуть, цвітуть мої слова.

Я не учивсь того уміння,
Щоб колоски до часу жать
І, замість праці і терпіння,
Неспілим зерном торгувать.

Ми почали не першу скибу,
Тарас — наш геній, Прометей.
А слова доброго, як хліба,
І я шукаю для людей.

ЖИТНІ КОЛОСКИ

II

Пісні мої, до всіх привітні,
Де зріє зерно почуття —
Мої ви колосочки житні!
А житній колос — це життя.

Коли я вас в рядки складаю
І сам хилюся на покіс,
Я про одне лише гадаю:
Щоб людям я добро приніс,

Щоб словом, зернятком зігрітим,
Ви не печаль мою несли,
А теплим літом, ніжним цвітом
В людському серці проросли.

1956

ЗАПОВІДАННЯ СПАДЩИНИ

Сину мій! Хоч я не маю
Ні хатини, ні садка,
Я тобі заповідаю
Все, що є в степовика:

Віддаю я Чорне море
В вічну спадщину тобі,
Рідний степ, і ясні зорі,
І хмарини голубі.

Слобожанську всю долину,
Де шумить Сула й Дінець,
І зелену Буковину,
І садами Чернівець!

Сам люблю, але по черзі
Все віддять не забарюсь:
І Ульяновська берези,
І в ялинах Білорусь;

В Казахстані те озерце,
Де були ми з Десняком.
Всі шляхи, де частку серця
Я залишив юнаком.

Щоб любив чужі долини.
Даль доріг і запах трав,
І завжди — до України,
До червоної калини
Спрагле серце повертав!

Дні прожив я не ледачі,
А придбати не зумів
Ані затишку на дачі,
Ні коштовних килимів.

Ти, як дівка до весілля,
Давнє придане — не жди.
Нащо нам блакитні вілли,
Коли в нас — життя, труди!

Те багатство — і нероби
Мали здавна на землі.
Наші ж предки — хлібороби,
І солдати, й ковалі.

Рук спокійно не складали
За століття — скільки діб!
Коло хліба працювали,
Тож і мали тільки хліб.

Ще твій дід, немов для сміху,
Був скрипаль на все село.
Грав пісні собі на втіху,
Те й до мене перейшло.

Чи сміялись, чи ридали
Струни, перші у житті,
А й мені заповідали:
Пісню, мрію на путі.

І тобі я залишаю
Честь батьків і труд важкий.
Сам я скарб великий маю:
То чужі й мої книжки.

Ті, чужі творіння горді,—
Шлях століть, віків печать.
А мої — нехай в акорді,
В рідній пісні прозвучать.

Що в нас — хата замаленька?
Ось де скарб степовика:
Он бери — весь світ Шевченка,
Глінки, Пушкіна, Франка!

А як схочеш сили взяти
На дерзання, подвиг, честь —
Єсть Бетховена сонати,
Світла зброя в людства єсть!

Дам тобі дощі та бурі,
Ті, що сам я не допив.
Голос нашого Сосюри
Полюби, як я любив.

Все дарую: думи щирі,
Спів, як радості ріка —
І Козловського, і Гмирі,
Петрусенко і Гришка!

Там студентами ходили
На суботник ми, під ніч,
Ми сади оті садили.
В рік, коли помер Ілліч.

Ти поїдь у дні осінні,
Сам над Смотричем пройди.
Вже в плодах на Україні
Ілліча рясні сади...

Юність, чиста і вразлива,
Як на вишні білий цвіт.
Юнь гартуй: не полохливе
Понесеш ти серце в світ.

Збудять душу майські грози,
Біль кохання прийде теж.
Буде щастя, будуть сльози:
Їх в житті не обминеш.

Тільки знай одно, юначе:
Сліз не втішить самота,
І загоять все, що плаче,
Тільки друзі, труд, літа.

Дружби вік — для тебе, сину!
Будь же дружби сурмачем,
Кожну днину і годину
Йди в думках за Іллічем.

Все бери — як зерно в жмені,
Власним серцем умножай.
Труд у юності зеленій —
Зрілих років урожай.

Сам ти будь іще багатшим,
Ніж батьки твої були.
Треба світ лишати кращим,
Ніж він був, як ми прийшли...

Землю дам тобі цілинну,
Всі палаци, всі труди.
Тільки й ти свою цеглину
В нову хату поклади.

Це тобі — моря врожаю,
Всі сади — тобі цвітуть.
Все тобі заповідаю,
Що Вітчизною зовуть.

Березень — квітень
1958

КОЛИ ПРИХОДИТЬ КВІТЕНЬ...

Коли приходять квітень, листопад,
Я мрію знов поїхати в Ленінград,
Одвідати у Смольному кімнату,
З якої видно Київ і Карпати —
Віки вперед і сорок літ назад!

Це звідти він дививсь у всі краї
І від Неви до Дніпра течії,
Шляхи народів охопивши зором.
Під небом квітня, чистим і прозорим,
Летять до нього помисли мої...

І все, що єсть найвище у житті,—
То думка генія, його живі путі.
І ні один з минувшини пророків
Не міг ніде за дев'яносто років
Так освітити шляхи народні — золоті!

1960

ЗОЛОТІ ПЕРЕВЕСЛА

(Під Новий рік)

Як востає озима пшениця
Із минулого в рік Новий,
Так цвітінням вростає годиться
І в'язати весь вік трудовий.

Де річками злилися весни
У веселім цвіту ланів —
Є чудесне в нас перевесло
Од Жовтневих щасливих днів.

Ми в єдину зійшлися силу,
Кожен рік, наче сніп важкий,
І встеляють дорогу милу
Наші дні — золоті колоски!

Так і пісня дзвінка поета
Нероздріблений час огляда.
Перевесло оте — естафета
Всенародного щастя й труда.

Бо ми знаємо, що міцніша
Буде ткань у новім стеблі,
І новітня весна — ясніша
Від прожитої на землі.

Ще прибуде води під Канів,
В рукотворних усіх морях

І вогні нових Дніпрельстанів
Сіячеві освітять шлях.

Слава ж рокам роботи чесним,
Рук людських золотим
перевеслам,—
Бо не марно пройшли ми путь.
Вічна шана хорошим веснам,
Що до сонця народ ведуть!

Грудень, 1961

МЕНИ КУПАЛА ГОВОРИВ...

Я давній свій блокнот розкриз,
Далеких літ шукавши звістку...
Мені Купала говорив
В цвіту Кастричника¹ у Мінську:
— То від Шевченка полюбив
Я мову й пісню українську.

Тоді були важкі часи,
Такі ж гіркі, як вік Тараса.
Ще білорусів голоси
І мова їх не піднялася,

Щоб між народами рости
У молодім і дружнім хорі,
Щоб нашу кривду понести
Й шукать пораду в давнім горі.

Мій край душив
Той самий цар,
І пан, і хижий орендар.
Мужик носив тяжкі окупи,
Та вже не гнувсь, мов та підкова!
Тоді навчив мене Кобзар —
Шукать батьків народне слово...

Стражденна Польща вже давно
Співців своїх високу гідність

¹ Кастричник — Жовтень.

Несла у світ, як знамено.
А ми — коли ж поборем бідність?

І мова польська теж близька
Була для мене, юнака,
Був рідний Пушкін і Міцкевич.
А мову батька-мужика
Ти що — забув, Іван Луцевич?

Та ж рідна пісня вплива
З казок, що мовить мати мила,
У ній і слава вікова,
У ній мужицька житня сила;

І щоб моя земля жила,
До зір піснями діставала,
Щоб в мові серце спочивало
І щастям папороть цвіла,—
Луцевич взяв ім'я Купали,
Щоб мрія крила здобула.

Я йшов би, смуток несучи
По болотах, де зимно й грузько.
А ваш Тарас
Мене навчив
Любити мову білоруську!

Це дивно? Дива тут нема:
То ж гідність братнього народу
І нашу гідність підніма,
Нас вчить — стояти з усіма,
А не шукать малого броду!

Та хто б сказав —
Що рідний світ
Та є вузьким в широкім світі.

Тополя ж високо стоїть,
Щоб до чужих лісів шуміти!

Я вчився гніву боротьби
І мужності учився в нього:
Хто має честь — то не раби!
Сам слово подвигом зроби,
Як у Тараса, вік живого.

Ми всі печалі заорем,
Засієм зерном попелища!..
Хтось білоруським Кобзарем
Назвав мене: то честь найвища.

Я цілий вік учився бути
Таким, як він, за кожним кроком.
Ти, син України, не забудь:
Шевченко був моїм пророком.

І як поїдеш — вдалині
Ти озивайсь крізь даль дніпрову,
Пиши українською мені,
Я так люблю Шевченка мову!

...Отак мій старший побратим,
Учитель славний і порадник,
Встав над щоденником старим,
У тихім вирі теплих згадок.

Це на Кастричніка було,
На мінській вулиці славетній,
Де в хаті Янки знов жило
Багато так гостей-поетів.

Вже й недалечко до зорі,
А ті розмови все плелися.
Були в купалівським дворі
Куші високі барбарису;

Червону гілочку в росі
Внесла господаря небога,
Й коли прощалися усі,
Подарувала на дорогу.

І я додому все повіз:
Ту гілку, тишу світанкову,
Купали сповідь пречудову —
Як життєвий його девіз,
Як двох віків живу розмову.

Київ, 1/II 1961

ПАМ'ЯТІ ВЛАДИСЛАВИ ЛУЦЕВИЧ

Серце повне печалі по вінця.
Я іду в білоруські гаї...
«Цьотка Владя!» — отак українці
Називали сердечно її.

Цьотка Владя невтомно збирала
Кожен аркушик, кожен листок.
Від жорстоких часів проклала
До нащадків Купали місток.

А тепер — притомилися руки
І на груди зболілі лягли.
То всі болі, і радощі, й муки
Ви для друга навік зберегли.

Скільки літ — заморожена туга
Все манила, як даль-далина.
І пішла до великого друга
Запечалена й тиха вона.

А труда було скільки живого!
Все прожите — живим заповіт.
Тьотю Владю! Ви дивитесь строго:
Лиш Купалин тривожить вас світ.

І невже лиш туманом і димом
Все розвіється, в роках мине?..
Ні! Він словом живе неспалимим!
В ріднім домі ви з Рильським
Максимом
Зустрічались, вітали й мене.

Ми Купалу безмежно любили,
Як і вся Україна моя.
Ми подвійні знаходили сили
В білоруських піснях солов'я.

Ваше поле сльозою полите.
Та життя ваше гідно прожите
В думі вічній про славу того,
Хто умів свою землю любити
Більше серця слабого свого.

Ви спокійно і тихо спочиньте.
Вічний гомін і сосен, і вод!
І про друга неспокій покиньте:
Ваш Купала — то цілий народ.

Він іде у віки переможно.
Щастя юним крізь далеч дає.
І музей, і книжки... так тривожно
Ви любили, як щастя своє...

Слава тим, що в невтомі кінчали
Шлях життя — де любов і гроза.
Другу вічному Янки Купали —
України прощальна сльоза.

27 березня 1960
Мінськ

Мені за покликом отим
Ввижаються борців колони,
Що нашим віком нелегким
Розхитують останні трони;

І ті — що з маршем
на устах
Непереможні, смілі, юні —
Ідуть в сподіваних літах
У царство сонячне Комуни!

Ми славим батька чесну
путь,
Його дороги заповітні:
Бо вже за ним, у дні новітні
Ревуцькі, Майбороди йдуть...

Так, березню — цвісти у квітні!

1962

НАША «ПРАВДА»

В неділю сонячну таку
Іде в редакції розмова —
На капітанському містку
Життям народженого слова.

Тут і неділя — творчий день,
Труди і думи благородні.
Газетний лист — як сто пісень,
Що полетять в народ сьогодні!

А я щодень іду до вас,
Всії Вітчизни чую вісті:
Шукаймо правду
без прикрас,—
Мої ви друзі-журналісти!

Я з вами нині пригадав
Всі пролетарські битви славні,
Як наш Учитель людям дав
Газету цю в далекім травні.

В оцій редакції колись,
Зібравши в серці людства мрії,
На лист Ульянов прихиливсь...
А з ним сестра його Марія.

Та як раділи вдвох вони
У ту важку далеку пору —
На кожен відгук з даліни
І кожному листу й робкору!

Він був відважний капітан,
Газетярі — його матроси:
І виріс слова океан,
Він повниться, росте і досі.

У грозіві ще темні дні,
Як робітнича барикада,
Напроти рабства, зла, брехні
Вставала Ленінова «Правда».

І подвиг Жовтня ріс навек
В живім літопису газети.
З бійців-робкорів рік у рік
Росли письменники й поети.

Щоб зупинить фашизму шлях,
Новітню лжу розб'ить
доценту —
Уже з солдатами в боях
Військові йшли
кореспонденти.

Поміж людських професій,
знань
Проходь завжди, як правда
чиста,
В ряду героїв чесно стань —
Просте імення журналіста!

Збирай достойно на віку
Всю мудрість генія щасливу,—
На капітанському містку
Могутня сило колективу!

Щоб із найвищих верховин
У шир долин, в квітучі далі

Ніс кожен з нас як вірний син
Своєї партії скрижалі;

І щоб ніхто не забував,
Що сила слова квітне змістом,
Що Ленін честь нам дарував,
Себе назвавши журналістом.

Москва — Київ

КАЛИНА В ХУТОРІ НАДІЯ

Андрію Тобілевичу

Ти, мій степ — велетенська жарина
Жовто-бронзова, синя вгорі!
Як зросла тут весела калина
В Тобілевичів славнім дворі?..

Все ростили — й росли біля неї
Дід Іван... і Микола, й Панас!¹
У широкій гіллястій алеї
Збереглася вона і для нас...

О мій степ! Все в тобі молодіє —
Де Гіталов свій трактор веде.
Степовий заповідник Надія
Славить цвітом життя молоде.

І даремно печаль журавлина
Над степами під осінь дзвенить,
Наших предків червона калина
Навіть цвинтар старий веселить.

3/III 1962
Хутір Надія — Київ

¹ Іван Карпович Тобілевич (Карпенко-Карий); його брати — Микола Садовський і Панас Саксаганський. Андрій — онук Івана Карповича. (*Прим. автора*).

ЧЕБРЕЦЬ

Степами, осінню рясною
Шукаю світ в журбі старій.
І друзі київські зі мною,
І Тобілевич, друг Андрій.

Отут росли біленькі вишні.
Рожеві півники цвіли...
Були гробки такі затишні,
Де наші прадіди лягли.

Які ж то гунни столочили
Печальну тишу ковили!
І де знайти батьків могили?
Вони жили чи й не жили?

Як голий бубон — кладовище,
Де хлібороб лежить з віків.
І вітер реквієм не свище
Над поколінням рільників.

Кажу: «Ти смутку лиш прибавив,
Мій день, прожитий неспроста́.
Отут колись я хлопцем ставив
Селянці-матері хреста.

Тепер і знаку вже немає.
Не пізнаю долину цю...»
Андрій схиляється, зриває
З могилки жмутик чебрецю:

«Візьми на пам'ять... Він же зроду
Гіркий та ніжний. Без прикрас —
Така ж історія народу,
Що народив у муках нас».

Долина в щедрім сонці мріє.
Ключ журавлиний креслить шлях.
У Тобілевича Андрія
Ясна зажура на очах.

І ми рушаємо. Машина,
Знов рівний шлях на Хмельове.
Отой чебрець, ота хвилина
Не раз у серці оживе...

Прощайте, мамо! Ваш бурлака
Ще вернеться в долину цю.
І степ мені дитинством плакав
У тихім смутку чебрецю.

23/III 1959

ЗЕЛЕНЕ ЧУДО ДОКУЧАЄВА

Встилає шлях рудній гарячий
пил.
Херсонський степ
У липні повен сяєва.
І заступають дальній небосхил
Бори зелені, чудо Докучаєва!
Це в аникеевських жарких
полях,
Де чорні бурі
Рвуть твердий чорнозем,
Наваживсь агроном спиняти
шлях
Вітрам скаженим і нещадним
грозам.
Його жива мета
І досі не стара!
Вона вросла в зелене древо
вічне.
Він для народу шлях свій
обирав:
Лиш так цвіте знання
академічне.
В сухих степах, мов казка,
виріс ліс
Ще в роки давні панської
руїни.
Росії син
Труди свої приніс
На цвіт ланів моєї України.

Тут все дуби, породисті дуби,
І кожен ріс
Вже шість десятків років,
Це дерево не ранив, не убив
І смерч війни у сліпоті
жорстокій.

За довгі роки
хто отут пізнав,
Хоч поколінням, доброго
достатку?

А степовик
цей ліс не порубав,
Щоб збудувать або зігріти
хатку.

І навіть сам міністр
не накладав
На ці дуби подушного податку.

Щасливий той,
хто може захистить
Й маленький лан, де виросла
билина.

Наш агроном
поміг степам ожить:
Тут краю цвіт вартує
деревина!

У темний час
обравши чесну путь,
Учений знав:
на серці думи кличні —
Його дуби, його діла вrostуть
В далекі дні...
У дні комуністичні...

ЗАПОВІТНА ГЛАВА

(Перші роковини польоту Гагаріна)

Лиш той герой, хто першим кроком
Осяг незвідані путі.
З космічним днем, з минулим роком
Світ став багатшим у житті.
То не з хвальками там, за морем,
Що все танцюють на мечях,
Що сіють ненависть і страх,—
То з нашим соколом майором
Відкрило людство казки шлях!
Там не самі дороги свята,
Де штурм небес орлом почато:
В людському злеті до зірок
Трудна відвага — кожен крок!

Є в людства глави заповітні
В гулкій історії віків.
Так виростає честь у квітні
Труда і творчості полків.
Не вояка залізна каска
Чоло обрамлює твоє,—
Вітчизна Мир тобі дає.
Тисячоліть чудова казка
Народним подвигом стає.
Ти ясен місяць, не Меркурій,
Росії син — Гагарін Юрій,
У сяйві зоряних глибин
Твоє безсмертя — людства син!

Лише орлам — одважні мандрі,
Несхибність зору і руки.
Уже в космічному скафандрі
Виходить серпень у віки.
Мета зростає! Знов і знову
Науки серце бойове —
Пророча думка далеч рве.
Герою Герману Титову
Життя вклоняється живе.
Лиш молоде, живуще віття
Вростає зелено в століття:
То краю нашого снага,
Ти — наша земле дорога!

Так мирний труд і дружби мова
Беруть найвищі рубежі.
Позаду ви — не випадково,
Жерці наживи, сови лжі!
Вже на космічнім океані,
Безмежнішим од всіх земних,—
Цвіт наших стягів бойових.
То Ленін в ніжності й дерзанні
Осяяв путь синів своїх.
Добра і правди чесна сила
Космічний вік Землі відкрила,
І незабутній перший шлях —
Як чиста райдуга в віках!

1111V 1962

ГОЛОВНИЙ КОНСТРУКТОР

За тими днями полум'яними,
Між гулом щедрої хвали
Тепер лишаються незваними
Ті, що героям путь дали.

Дорога Юрія і Германа
В глибінь всесвітньої гряди —
То думки честь, до зір повернена,
То все Конструктора труди.

Коли б між юними і старшими
Він міг в ряду, з іменням стать,
То зірку Зоряного Маршала
Могла б йому Вітчизна дати.

Це він веде на подвиг тисячі
Своїм орлиним відкриттям.
А сам проходить в таємничості
З трудом невтомним і життям.

Але у просторі космічному,
Де мисль пронизує моря,
Вже сходить в сяйві героїчному
Його, Конструктора, зоря.

10/VIII 1961

ТРИУМФАЛЬНИЙ РАНОК

Я ніч не спав. Гроза була.
Об землю молотами била.
І злива все росла, гула,
А блискавка мечі хрестила.

І думав я: «Ну, як вони
На Землю будуть повертати,
Коли гроза така завзята
Світ вбрала в громи-перуни?»

І схаменувсь... Ах, в тім краю
Така безмежна вічна тиша,
Що й думку вражену мою
Своїм мовчанням заколише.

Там ні грози, ні вітерця,
Дощу й росинки не буває.
І німота віків безкрая
Сповняє витязів серця.

І космонавти тихо сплять.
Вони довірилися крилам,
Що їм Вітчизна спорядила,
До зір вела своїх орлят.

І, може, сниться десь Узин
Поповичу в космічнім хорі.
І сон його вартують зорі...
Та він в тих далях — не один!

Товаришу його судьби,
Що йде в мовчанні океана,
Шоршели сняться щодоби,
На землю кличе мати Анна.

Вони й летіли для Землі
У тому зорянім поході,
Для честі рідного народу
Вели у космос кораблі.

Хто ж сміє нині розпалить
Скажених воєн димну ватру,
Коли в безхмарне й чисте Завтра
Мій край та вище всіх летить!

Пройшла гроза... І вже спада
На землю лагідний серпанок.
Як серця радість молода,
Клекоче Тріумфальний ранок!

Для їх приземлення — ввесь світ
Розкрив гарячі, спрагли груди.
У сяйві радісних століть
Їх будуть славить вдячні люди.

15/VII 1962

**ДУМА
ПРО ЗОРЯНИХ БРАТІВ**

Неба сиза сталь
Сонцем крається.
Тихий ранок. Даль
Розцвітається!

Гей, земля-краса,
Ти вродливиця.
Чом же в небеса
Люди дивляться?

В сяйві чом вони
У високому?
В небі їх сини,
Славні соколи!

Ті, що з ними в цвіт,—
Йдем у завтра ми.
Ті — що зве їх світ
Космонавтами.

Що своїй землі
Славу дбаючи,
На міцнім крилі
Вилітаючи,

Йдуть чотири дні
В непроторені —
Кораблі сталльні
В далі зоряні!

Там, де Оріон
В небі милому,
Уже верст мільйон
В них під крилами.

Ви світить, зірки,
Дню високому!
Увійшли в віки
Наші соколи.

Де Великий Віз
Із Стожарами —
Браття пройдуть скрізь:
Крила парами!

Світ не буде жить
Більше поночі.
В зорях путь лежить
Для Поповича.

А зірки цвітуть —
Світло маєве.
Поруч з ними путь
Ніколаєва!

В щасті ми жили
Ще й тривогами.
Ми ж усі пройшли
Їх дорогами.

Хай вінки пісень
Розцвітаються:
Вже брати в цей день
Повертаються.

Це летять назад
Орли-беркути
У земний свій сад,
В рай повернутий.

України син!
Ми застелимо
У квітки Узин
Із Шоршелами:

І на стежці тій —
Слави кращої
Пройде сокіл твій
Із Чувашії!

Ви летіть назад
В далі скореній
У земний свій сад
В славі зоряній!

15/VII 1962

УРЮК І ЧЕРЕШНІ

Я встав у Києві порану-рано
І на сторінку «Правди» подививсь:
«Цвіте урюк в садах Ахан-Гарана...»
У тім краю, де я ходив колись.

Звучать, як вірші, підписи під фото.
Луна країною симфонія труда,
Тут славен день робітника й пілота
В твоєму цвіті, земле молода!

Пілот — зв'язковий армії газети,
У нього мужній і почесний труд.
І журналісти пишуть, як поети,
Стає картиною фотоетюд.

По Україні йде весна багряна
І небо травня шати напина.
Цвіте урюк в садах Ахан-Гарана.
В моїй душі цвіте нова весна.

І я любить повік не перестану
Той вільний світ, що не було в
дідів,—

Нові сади в пісках Узбекистану
І ніжний цвіт Полтавщини садів.

Одцвів урюк. А в нас цвітуть
черешні,

І в «Правде» знову гілка золота...
І серце славить весни безбережні —
Крізь покоління, мови і літа.

2/IV 1962

ЛИЦАР СУВОРОЇ ЧЕСТІ

Я стрів його, коли прийшла
війна,—
В трагедії людина
пізнається,—
І взнав, що в Ярослава Галана
Солдатське серце, як народне,
б'ється.

Була доба, жорстока та гірка.
Була коротка і скупа розмова,
Про те, як з Харкова,
з «Молодняка»
Передруки робили «Вікна» Львова.

Єдині вікна справді то були,
Революційні в силі молодечій:
Гаврилюка й Тудора там жили
Думки різкі, як вихори з картечі;

То був трудний, але відважний
план —
Продовжити традиції Франкові!
І в тім геройстві Ярослав Галан
Був рідний брат Козланюку
Петрові.

Згадаймо лиш ганебнії часи
Людських тортур, солодких
декламацій,

Сваволі панства дикі голоси,
Торгівлі честю, зрад
і провокацій.

Щоб заховатись од народних бід,
Замуруватись від страждань
народних,—
Тоді ховався ліберал-піт
За жирні спини європейців
модних.

Вітав Донцов всю жовч Маланюка:
Доносили на все живе і чесне...
Та Каменяр — не впусти́ть молотка,
В його борні і Ярослав
воскресне!

Він не хилився до попівських ніг,
Ще й інших кликав розігнути
спини,
Грізна сатира била, як батіг,
Щоб із колін підняти честь людини.

Хоч полягли герої у бою
Від кулі, бомби, підлої сокири.
Вони Вітчизну славили свою,
І нашу правду, і світанок миру!

Він лицар був і пролетар пера.
Зривав з «отців» скривавлену сутану.
Гнів Галана і досі не вмира!
І десь тремтять убивці
з Ватікану.

Він нас на варту закликає знов,
Поборник честі і солдат ідеї.

ЛИСТ В ЮГОСЛАВІЮ

Сергію Борзенкові

Мій палкий співрозмовнику!
Лист орлом приліта...
Я не був у Дубровнику,
Що у море вроста.

Але вдруге — мандрівкою,
Крізь дороги та дні,
Ти малою листівкою
Шлеш те місто мені.

Як віки зачаровані,
Чи століть давнина —
Місто, в море вмуроване,
Близком сонця зрина.

Що ж до нього послав би я?..
Тільки серце моє.
Югославія, Югославія
З хвиль морських устає!

Тільки мрій моїх летові
Досягати туди,
Тільки сниться поетові
Синя ласка води.

Далеч, хвилями граючи,
Будить тугу грудей.

Місто, в море втопаючи,
Все цвіте для людей.

Вже на Чорному морі я
Двісті раз побував.
А що є Черногорія —
Я від Пушкіна знав.

Та коли розмовлятиму
По століттях розлук,
Із братами-хорватами
Добрим потиском рук!

Думи радісні — де мої?
В дружбі — щастя пора.
Йшли з Балкан в академію
До Могили Петра.

Ще під владою панською
Ми стогнали усі,—
А душею слов'янською
Київ був на Русі.

Йшли із Києва славою
Серби в рідні краї.
Я люблю Югославію,
Хоч не бачив її.

В славі часові мужньому
Там пройти я готов.
Я читав, як по-дружньому
Був у Тіто — Титов.

А тепер — даль квітчається
В нових святах ясних.

Як народи зближаються,
Більше сили у них!

Не хвалою державною,
Серцем бачу той край.
Там Титову — з пошаною
Мій привіт передай.

Я не був у Дубровнику.
Знов — писання трудне.
Мій ти любий полковнику,
В далеч кличеш мене!

Йду за друга порадами —
Й кілометри, як шовк:
Югославськими мандрами
Я з тобою пройшов.

Лист приходить із далечі,
Білим чайки крилом
Всі турботи змітаючи
Над самотнім столом.

І стаю я лелекою,
В журавля переллюсь,
І зорею далекою —
На весь світ надивлюсь...

Так із ранньої осені
Спів родив твій привіт.
Серце друга виносимо
З власним серцем у світ!

25/IX 1962
Київ

Дорога на Карпати

СВІТАНОК У ЛЬВОВІ

З гори скотився килим трав
До вікон і до ганку.
Франко усе життя вставав
О шостій, на світанку.

І ти б хотів пройти життя
В такому труді упертім.
В його краю сьогодні я
Прокинувся о четвертій.

І вже не спав. Думки цвіли.
Іще мовчали птиці.
А вже в кімнату запливли
Гудки від залізниці;

За рогом гримнув грузовик,
Луна озвалась дальня.
О серця клич і мислі крик —
Коли співа світання!

Так пахне поле — звіддаля,
Так ніжно спить діброва.
І промовля мені земля
Іванова Франкова!

Іще жили в моєму сні
Тополь узори чисті.
І скрізь я чув його пісні
В густім зеленім листі;

Бо він писав — як серцем жив,
Любив, страждав на світі.
Борця неспокій залишив
І нам у заповіті.

Вже покоління з ним ідуть,
Їх предків честь хвилює.
І кожен камінь древній тут
Моя любов цілує;

Бо він ходив по цій землі,
Бо він тут ранив ноги.
О труд у вранішній імлі!
Тут — генія дороги!

10/VIII 1958
Львів

ЗАГЛЯНЬ У ВІЧІ

Заглянь у вічі, я не плакав.
Писать тобі — з яких доріг?
Ішов у даль один бурлака
І все забудь тебе не міг.

Світило сонце біло-біло.
Мовчали зорі в вишині.
І трохи очі посмутніли:
Ти часто снилася мені.

Невже тобі вклонитись мушу
За всі мандрівницькі пісні?
Та можна так спалити й душу
На тому білому вогні.

28/VIII 1954

Київ

НА БУРЕВАЛАХ

Там, на високих перевалах,
В дорозі беркутів-орлів,
На темних кручах, білих скалах,
У вітрах буйних — буревалах —
Упала армія дубів.

І на високі ті вершини
Під неба синього шатром
Зійшлися люди і машини:
Намети ставить під вільшини
Увесь Делятинський ліспром.

Стоїть гора, як поле згарищ.
І нам наказує товариш
Делятинський директор Гавриш:
— Щоб ця гора знов зацвіла,
Хай звалене ліспром збирає:
Але ж зелене — не чіпає
Ані одна бензопила!

3/VIII 1959

«КВІТКА ГУЦУЛЬЩИНИ»

Тут графа Шептицького вілла була.
Минули ті давні і темні діла!

В тій віллі гуляли пани-хазяї,
І «Чорним будинком» прозвали її;

Прозвали в народі — бо так і було:
Там чорне поріддя із Рима жило,

Самі клерикали та кілька черниць
Тут воду сірчану пили із криниць,

Між горами цими знайшли собі рай
І жовцю лихою поганили край...

Тут воскове дерево — скло і янтар,
І це — лісорубів потомствених дар.

І скільки тут світла, не місце пільми!
Вони будували для себе самі.

Навколо палацу потоки шумлять
І гомоном кедри нам слух веселять.

Хай весело кедри у горах шумлять!
Тут «Квітка Гуцульщини» буде стоять!

З М І С Т

Терень Мясенко (<i>передмова</i>)	5
---	---

СТЕПОВА МІДЬ

Жита	19
Перший сніп	20
На кордоні	21
Юнацька пісня	22
Ранній заспів	23
Прощання з полем	24
Ксені-піонерці	25
Осінь	27
Херсонщина	28
Сестрі Соломії	29
Літо в степу	30
Туга за степом	31
В тихому озері	32
Синьоока землячка	33
Лірика буднів	35
Над рейдом	36
Держпром	37
Шосе над морем	39
Волошка	42
Літак «К-4»	43
«К-5» над Харковом	44
Романтику півночі	46
Кастусь Калиновський	48
Хай гримлять і зростають порти!	50
Трагедія героя	52
Любов до моря	53

Поранені печаллю очі	54
Пам'яті моєї матері	55
Кавказ	56

НАША АЗІЯ (Книга подорожі)

Від Донбасу до Дону	58
Степи кубанські	60
Хвала паровозу	62
Долини Дагестану	63
Каспійське море	65
Красноводськ	67
Туркменський краєвид	68
Новий Гулістан	69
Лист із Бухари	71
Серце мандрівника	73
Подорожні тривоги	74
Пісня мого краю	75
Дорога до Термеза	76
Іван Калятник	78
Крик азанчі	79
Пісня про Душанбе	81
Єсенін у Душанбе	83
Басмачі	84
Дочці Ірині	85
Лист із кордону	87
Село Бабаї	88
Тетяні	92

ГІРСЬКІ ДОРОГИ

Зустріч з юністю	94
Незборена Іспанія моя!	95
Тиша над морем	96
Втеча	97
Прощання в порту	98
Марш молодості	99
Дівчина з Білорусі	100
Шевченко в Харкові	102
Перше вересня	104
Гобелен	105
Білий голуб	106
Лист на Кавказ	107
Дніпровський лиман	108
Зустріч сина	110

Два брати	111
Батальйон імені Шевченка	114
На подвиг	115
Шведські могили	117
Обеліск поета	118
Перекликаються гори	119
Поет	121
Смерть Абая	122
Перше кохання	123
Лісова моя ожино...	124
Серпень	125
Під зорями	126
Перед грозою	127
Нічна гроза	128
Кленовий листок	129
З тобою	131

У СТАНІ ВОІНІВ

Лист за Волгу	132
Дума про Щорса	133
Україна	135
Художник	137
Срібна дорога	139
Салют генералу Ватутіну	142
Піхотинець	143
Матроська балада	144
Балада про мінера	146
Струмки	148
Дорога до Ужгорода	149
Відень	152
Голуби	154
Плащ Моцарта	155
Старовинна будова	156
Краєвид із Глоріетти	157
На Великій угорській рівнині	159
Стяг Батьківщини	161
Пам'яті героїв	162

ЦВІТ ЗЕМЛІ

Усмішка дитини	163
Леся і сонце	164
Світлячок	165

Росою на білому цвіті	167
Весна іде	168
Щастя	169
Рось	170
Учителька	172
За вікнами пороша	174
Вишнева усмішка	175
Руки матері	176
Зустріч весни	179
Сіач	180
Тракторист	182
На Кубані	184
Кобзар Білорусі	186
Хутір Надія	187
Ніч над Дніпром	189
Над морем	191
Каховська балада	192

КИЇВСЬКІ КАШТАНИ

Весняний заспів	194
Другу в далекій дорозі	196
Телеграма	199
Далекому другові	200
Любов	201
В саду осінньому	202
Слава сонячній осені!	203
Не в трояндах дорога	204
Серце друга	205
Під ясным місяцем	207
Добра правда	208
Очима мовила мені	209
Лагідний серпень	210
Сердечне нарікання	211
Сила дружби	212
Гомін журавлів	213
Вишневі зорі України	215
День	217
Під дощем	218
Ми людей любили	220
Твоїми словами	221
Моя любов прекрасна!	223

Казав порадник	224
Вічна сила	225
Право на щастя	226
Будь, любов, благословенна!	227
Через Дніпро	228
Сонце над Дніпром	230
Де б'ється серце...	231
Зимові шляхи	232
Вечірня пісня	233
Ти не забудеш ніколи мене	235
Суворя зима	236
Біла квітка	237
В шумі сосон	238
Вечори навколо Києва	241
Під тополями	243
Дума	244

ПОВОРОТ СОНЦЯ

Сорок весен	246
Слово про діда Самійла	248
Як пахне земля	250
Ясні зорі	252
Житні колоски, I	254
Житні колоски, II	255
Заповідання спадщини	256
Коли приходять квітень...	261
Золоті перевесла	262
Мені Купала говорив...	264
Пам'яті Владислави Луцевич	268
Співочий геній України	270
Наша «Правда»	272
Калина в хуторі Надія	275
Чебрець	276
Зелене чудо Докучаєва	278
Заповітна глава	281
Головний Конструктор	283
Тріумфальний ранок	284
Дума про зоряних братів	286
Урюк і черешні	289
Лицар суворої честі	290
Лист в Югославію	293

ДОРОГА НА КАРПАТИ

Світанок у Львові	296
Заглянь у вічі	298
На буревалах	299
«Квітка Гуцульщини»	300

Редактори *Ф. С. Бойко і С. М. Литвин*
Художник *М. Д. Шаншейн*
Художній редактор *В. В. Машков*
Технічний редактор *Є. А. Зіскіндер*
Коректор *Л. В. Кудрявцева*

ТЕРЕНТИЙ GERMAHOBIЧ MACEHKO

Сочинения в двух томах

Том первый

(На украинском языке)

*

БФ 03996. Здано на виробництво 5/II 1963 р.

Підписано до друку 12/IV 1963 р.

Формат паперу 70×90¹/₃₂. Фізичн. друк. арк. 9,625.

Умовн. друк. арк. 11,261+1 вкл. Обліково-видавн. арк. 9,623.

Ціна 63 коп. Замовл. 20. Тираж 3200.

*

Держлітвидав України,
Київ, Володимирська, 42.

*

4-а поліграффабрика Головополіграфвидаву
Міністерства культури УРСР,
Київ, пл. Калініна, 2.

Бібліоп.

ДЕРЖАВНИЙ ДАВ
УКРАЇНИ